

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

RENEŠANČNÍ ARCHITEKTURA MĚSTA PŘEROVA

magisterská diplomová práce

Bc. ŽANETA KIMLOVÁ

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.

Olomouc 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne 17. května 2018

.....

vlastnoruční podpis

Rozsah práce

196 724 znaků

Poděkování

Chtěla bych ráda poděkovat všem, kteří mi umožnili tuto magisterskou diplomovou práci napsat. Především panu Mgr. Petru Čehovskému, Ph.D., vedoucímu mé práce, který mi vždy se vším ochotně poradil.

Dále velké díky patří pracovníkům Muzea Komenského v Přerově a Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Olomouci za zpřístupnění studovaných památek a dokumentů k nim potřebných. V neposlední řadě děkuji své rodině za velkou podporu.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Přehled bádání v dosavadní literatuře.....	8
3. Dějiny města Přerova.....	11
3.1. Prehistorie.....	11
3.2. Počátky města.....	11
3.3. Středověký Přerov ve 13. a 14. století.....	13
3.4. Osudy města během husitských válek.....	15
3.5. Přerov pod správou pánů z Pernštejna.....	17
3.6. Páni ze Žerotína.....	22
3.6.1. Jednota Bratrská.....	26
3.6.1.1. Jan Blahoslav.....	28
3.6.1.2. Jan Amos Komenský.....	29
3.7. Vývoj města po bitvě na Bílé Hoře.....	31
4. Vývoj renesanční architektury města Přerova.....	33
5. Katalog.....	43
5.1. Měšťanský dům zvaný Korvínský.....	44
5.2. Měšťanský dům č. p. 9.....	53
5.3. Měšťanský dům č. p. 10.....	56
5.4. Měšťanský dům č. p. 11.....	59
5.5. Měšťanský dům č. p. 12.....	61
5.6. Měšťanský dům č. p. 13.....	63
5.7. Městské opevnění.....	65
5.8. Zámek.....	70
5.9. Dům a sbor Jednoty Bratrské.....	82
6. Závěr.....	88
7. Summary.....	90
8. Seznam vyobrazení.....	91
9. Seznam použité literatury a pramenů.....	99
Literatura.....	99

Prameny.....	112
Internetové zdroje.....	114
10. Obrazová příloha.....	115
Anotace	

1. Úvod

Cílem magisterské diplomové práce *Renesanční architektura města Přerova* je komplexní analýza dochovaných i nedochovaných renesančních staveb v Přerově. Město Přerov, založené již v 11. století, bylo převážně městem zeměpanským a za svou nynější podobu vděčí významnému stratégovi a hospodáři Vilému z Pernštejna. Ten nechal na konci 15. století osídlit do té doby neobydlené návrší kopce, tyčícího se nad řekou Bečvou, a vybudoval zde Horní město s pozdně gotickým zámekem a domy. Na jeho úspěšné vladaření navázali následovníci, syn Jan z Pernštejna a vnuk Vratislav z Pernštejna, kteří přeměnili zámek a domy v honosné renesanční stavby.

Text práce je obsahově koncipován do tří hlavních kapitol. První část detailně popisuje dějiny Přerova od jeho počátečního osídlení (včetně zmínky o dnešní příměstské části Předmostí, která je důležitým archeologickým nalezištěm), přes založení samostatného středověkého města ve 13. století a jeho následném vývoji. Historie Přerova též zmiňuje významné majitele města a sleduje jejich stavební činnost zde, ale i v dalších jimi spravovaných městech. Rovněž nechybí stručné informace o důležitých osobnostech, které tu pobývaly. Pro vypracování této kapitoly jsem prostudovala veškerou dostupnou literaturu, zabývající se dějinami města v období let 1250 až 1650.

Následující část tvoří katalog chronologicky seřazených renesančních staveb. Katalog obsahuje objekty stojící, ale i již zaniklé – dům a sbor Jednoty Bratrské. U každé pamětihodnosti je uvedena její stavební historie, architektonický popis i stylová analýza, která vyzdvihuje důležité prvky staveb – klenby, kamenné portály či ostění oken. V případě rozboru dnes již zaniklého bratrského komplexu jsem k jeho analýze použila zprávy z archeologických průzkumů, dobových vyobrazení města a obdobných, doposud stojících, staveb Jednoty Bratrské, které vznikly paralelně. U ostatních památek mi pomohly stavebně – historické průzkumy.

Třetí důležitou kapitolou je studie, mapující vývoj renesanční architektury města Přerova, která shrnuje studované pamětihodnosti do kontextu architektury okolních měst se snahou o jejich komparaci.

2. Přehled bádání v dosavadní literatuře

Tématem, popisujícím historii města, se zabývalo mnoho autorů. Existuje spousta publikací obsahující jak podrobné dějiny Přerova, tak i popis architektury samotné. Tvůrce těchto studií lze nalézt v řadách historiků města, ale i odborných kunsthistoriků.

Za nejstarší německy psané dílo, pojednávající o historii Přerova a jeho památkách, můžeme považovat *Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren. Olmützer, Prerauer und Hradischer Kreis*, vydané roku 1786.¹ František Josef Schwoy krátce zmiňuje dějiny města a vyjmenovává jednotlivé majitele, kteří Přerov do 18. století vlastnili. Za chybnou lze pokládat autorovu domněnku, že přerovský hrad ve 13. století obývali templáři. Nejstarším českým pramenem jsou paměti měšťana Františka Struschka, sepsané roku 1872 pod názvem *Dějiny města Přerova*.² Tento opravdu krátký text obsahuje stručné dějiny města a jeho popis. Je velmi cenným dokladem, jelikož zachycuje tehdy ještě některé stojící brány Dolního města a trosky bratrského sboru. Ke zdrojům z 19. století patří též *Die Markgrafschaft Mähren, topografisch, statistisch und historisch geschildert. I. Band. Prerauer Kreis*.³ Gregor Wolny se v knize zabývá Přerovem a okolními městy a obcemi. Velice podrobně popisuje geografické podmínky přerovského okresu či počet obyvatel. Rovněž nechybí stručné dějiny města a popis architektury. Obdobně své dílo *Přerov na Moravě. Původ a jeho vývin* koncipoval Josef Kramář⁴ a František Bayer v knize *Přerovsko: město i hejtmanství. Díl I., Soudní okres přerovský*.⁵

Důležitým dílem je *Přerovská česko – bratrská církev*.⁶ Kniha mi pomohla především s tématem bratrského centra v lokalitě Na Marku a dějin tzv. Korvínského domu. František Levý totiž prozkoumal zápisy v přerovských městských knihách, které se týkaly Jednoty Bratrské v Přerově a majitelích domu č.p. 31. Pomocí jeho souhrnných prepisů těchto údajů se mi podařilo nastínit historii zmíněných objektů. Florian Zapletal a jeho studie *O památkách Přerova nad Bečvou*⁷ je dá se říct nejstarší umělecko – historická analýza vybraných přerovských pamětihodností. Autor při architektonickém popisu kostela sv. Vavřince, sv. Jiří, bratrského domu a sboru sv. Marka vychází ze dřevorytu přerovského umělce Jana

---

¹ František Josef Schwoy, *Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren. Olmützer, Prerauer und Hradischer Kreis*, Prag 1786.

² František Struschka, *Dějiny města Přerova*, Přerov 1872, SOKA Přerov, Sběrka rukopisů, inv. Č.19, s. 36-38.

³ Gregor Wolny, *Die Markgrafschaft Mähren, topografisch, statistisch und historisch geschildert. I. Band. Prerauer Kreis*, Brünn 1846.

⁴ Josef Kramář, *Přerov na Moravě. Původ a jeho vývin*, Olomouc 1879.

⁵ František Bayer, *Přerovsko: město i hejtmanství. Díl I., Soudní okres přerovský*, Přerov 1893.

⁶ František Levý, *Přerovská česko – bratrská církev. Kulturně-histor. přísp. k dějinám města Přerova*, Přerov 1909.

⁷ Florian Zapletal, *O památkách Přerova nad Bečvou*, Přerov 1929.

Willenberga, který roku 1593 vytvořil vedutu města Přerova. Toto vyobrazení považuji za klíčové v analýze většiny zkoumaných objektů méj diplomové práce. Rudolf Kreutz roku 1927 vytvořil statisticko – topografický a umělecko – historický popis Přerova a přerovského okresu.⁸ Přerovský rodák, historik a archivář Florian Zapletal rozšířil popis zmíněných staveb o další pamětihodnosti a zasadil jej do kontextu líčící vývoj města v útlé knížce *Přerov v minulosti*.⁹

Historik města Ladislav Hosák vydává roku 1956 knihu *Přehled dějin města Přerova v době feudálních řádů*.¹⁰ Jak již napovídá název, v textu se zevrubně věnuje dějinám města, památkám jen okrajově. V 70. letech vznikla rozsáhlá monografie, rozdělená do dvou svazků, zahrnující velmi podrobné dějiny města. Podílel se na ni kolektiv erudovaných historiků spjatých s Přerovem a jeho okolím. První svazek *Dějiny města Přerova*¹¹ zpracovává dějiny města od jeho prvopočátku do období Třicetileté války, druhý díl¹² pak osudy Přerova v letech 1650 až 1781. Tyto dvě obsáhlé knihy mi pomohly ve vytvoření kapitoly o dějinách Přerova. Detailní architektonický rozbor přerovského zámku nalezneme v druhém svazku *Hradů, zámků a tvrzích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* od kolektivu autorů v čele s Františkem Spurným z roku 1983.¹³ Přínosnou publikací mi též byl *Přerov Horní náměstí. Historické jádro města* od Josefa Dostálka.¹⁴ Obsahuje stručné dějiny města a detailnější popis pamětihodností.

V 90. letech v souvislosti s vývojem raně renesanční mikroarchitektury stručně zmiňuje portál tzv. Korvínského domu Ivo Hlobil v důležitém díle popisující toto období *Humanismus a raná renesance na Moravě*.¹⁵ Díky této studii jsem pochopila problematiku, týkající se rozšíření a zdomácnění renesančního slohu v českých zemích. Rovněž Karel Žurek v souborném katalogu *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura let 1400–1550. Sv. III., Olomoucko*¹⁶ vytvořil v článku o Přerovu odborný umělecko – historický popis zámku a měšťanského domu č. p. 31. Tento katalog mi pomohl zejména se zdroji, jelikož ke každému popisovanému městu náleží seznam použité literatury a pramenů.

---

⁸ Rudolf Kreutz, *Vlastivěda Moravská. II. Místopis. Přerovský okres*, Brno 1927.

⁹ Florian Zapletal, Přerov v minulosti, in: Florian Zapletal (red.), *Ročenka Městského muzea v Přerova, roč. I.*, Přerov 1936.

¹⁰ Ladislav Hosák, *Přehled dějin města Přerova v době feudálních řádů*, Přerov 1956.

¹¹ Josef Dostál – Ladislav Hosák, *Dějiny města Přerova I.*, Přerov 1970.

¹² Josef Dostál – Ladislav Hosák, *Dějiny města Přerova II.*, Přerov 1971.

¹³ František Spurný et al., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, II. díl. Severní Morava*, Praha 1983.

¹⁴ Josef Dostál, *Přerov Horní náměstí. Historické jádro města*, Přerov 1984.

¹⁵ Ivo Hlobil, Kapitola III. Rozšíření a zdomácnění nového umění (kolem 1520-1550), in: Ivo Hlobil – Eduard Petrů, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 166-211.

¹⁶ Karel Žurek, Přerov, in: Ivo Hlobil - Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci: výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. Sv. III., Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 223-225.

K pochopení vývoje jednotlivých stavebních etap pamětihodností jsou podstatné též archeologické průzkumy. Rudolf Procházka, Jiří Kohoutek a Jaroslav Peška své objevy zhodnotili ve studii *Přerov Horní náměstí. Od pravěkého hradiska ke středověkému městu*.¹⁷ Problematice zámku se velmi důkladně věnuje opravdu obsáhlá monografie *Přerovský zámek* kolektivu autorů v čele s redaktory Karlem Žurkem a Jiřím Lapáčkem, vydaná roku 2010,¹⁸ kteří zpracovali stručné dějiny města, ale zejména městskou fortifikaci a zámek. Detailně vychází z archivních pramenů či stavebně – historických průzkumů. Celý text dokumentuje bohatá obrazová příloha, čítající jak půdorysy zámku během rekonstrukcí ve 30. a 90. letech 20. století, tak především plánky a veduty města ze 17. a 18. století, což mi opět přispělo k vytvoření představy o původní podobě studovaných památek.

Komplexní odborný popis všech přerovských objektů, chráněných památkovým ústavem, nalezneme v *Soupisu nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, který byl vydán Národním památkovým ústavem, územním odborném pracovišti v Olomouci, roku 2015.¹⁹

---

¹⁷ Rudolf Procházka – Jiří Kohoutek – Jaroslav Peška, *Přerov Horní náměstí. Od pravěkého hradiska ke středověkému městu*, Olomouc 2007.

¹⁸ Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerovský zámek*, Přerov 2010.

¹⁹ Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015.

3. Dějiny města Přerov

3.1. Prehistorie

Město Přerov je úzce spjato s dnešní příměstskou částí Předmostí. Oblast této části města se rozkládá na výběžku Oderských vrchů a s protilehlými Hostýnskými vrchy obklopují řečiště řeky Bečvy. To byla velmi výhodná oblast pro osídlení jak člověkem, resp. pračlověkem, tak faunou a skýtala příhodné podmínky pro růst flóry. Tato úrodná krajina tedy měla výborné předpoklady pro obydlí, k němuž došlo už během mladší doby kamenné. První zemědělci a lovci tu žili až do vytvoření sídlišť staroslovanských.²⁰ Tudiž lze Předmostí zařadit k nejvýznamnějším paleontologickým nalezištím, mezi jejichž nejdůležitější archeologické nálezy patří kosti mamutů, kostry pravěkých lidí, kamenné nástroje, náradí či zbraně. Typ pračlověka, jež toto místo obýval zhruba před sedmi tisíci lety před naším letopočtem, nazýváme člověkem předmostským. Oproti neandrtálcům byl vyšší a štíhlejší postavy, více maskulinní a horní končetiny měl delší než spodní.²¹ Pomocí mamutích kostí si otesával svá obydlí. Ženy se zdobily náhrdelníky tvořených ze zvířecích zubů. Volný čas si krátily vyřezáváním nejrůznějších figur z mamutoviny.²²

Mladší věky charakterizují nálezy z období neolitu a eneolitu, reprezentovány především fragmenty keramických předmětů.²³ Následující etapy z let 1900 až 800 n. š., čili doba bronzová, železná a římská, jsou zastoupeny ve skromnějším měřítku. Nalezené mince s portréty římských císařů a nejrůznější nádoby, zdobené cizokrajnými motivy, hovoří o době stěhování národů.²⁴

3.2. Počátky města

Počátky města Přerova jsou spjaty se slovanským osídlením této oblasti, datovaném od přelomu 7. a 8. století.²⁵ V této době také dochází k přesunu centra krajiny z Předmostí na druhý břeh řeky Bečvy, kde nově vzniklé hradisko postupem let formovalo základy dnešního města. K původu města se dle Gregora Wolneho váže pověst: „...in grauer Vorzeit habe ein edler Slawe den Entschluss gefasst, den vor der Oslawa (bei hung. Brod) bis zur Oder sich dehnenden Wald auszurotten, um Städte und DD. daselbst zu gründen. Nachdem der „Durchbau“ bis zur

---

²⁰ Bohuslav Klíma, Tábořiště lovců mamutů v Předmostí u Přerova, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova*, Přerov 1970, s. 12.

²¹ Ibidem, s. 60.

²² Ibidem, s. 56.

²³ Marie Jašková, Archeologické nálezy z Přerova, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova*, Přerov 1970, s. 115.

²⁴ Ibidem, s. 119.

²⁵ Ibidem, s. 120.

*Betschwa gelungen, hat er hier eine Stadt angelegt, die er eben so nannte Prerub...*²⁶ Čili, že se v dávných dobách rozhodl jeden ušlechtilý Slovan vymýtit les, jež se rozprostíral od řeky Oslavy k Odrám a založil zde města a osady. Když během kácení dospěl k Bečvě, založil zde město, které podle toho nazval *Prerub*. Odtud lze tedy vyvodit možný etymologický původ slova, jež by vycházel se slova *rubat*, kácet.

S největší pravděpodobností však etymologický původ názvu města Přerov pochází od slova *přerov*, hojně používaný ve všech oblastech obydlených Slovany. Ti takový název aplikovali u míst, kde se nacházelo jezero, rybník či bažina, někdy označovalo i přechod přes řeku.²⁷

Dle Ladislava Hosáka²⁸ pochází nejstarší zmínka o přerovském hradu [2] z padělků dvou středověkých zakládacích listin – zakládací listina kapituly staroboleslavské a kláštera opatovického. Listina staroboleslavská z roku 1046 praví, že kníže Břetislav I. daroval *urbe de Prerau*²⁹ roční úrok z výnosu hradebního obvodu jednu hřivnu a dva valy.³⁰ Opatovická listina z roku 1073 naopak uvádí, že tento úrok věnoval Přerovu král Vratislav. Zde tedy Hosák dochází ke zjištění, že obě listiny byly padělky, jelikož Vratislav byl knížetem a daroval nově založenému klášteru benediktýnů v Opatovicích devátý díl výnosu z výročního i týdenního trhu – přesně Hosák cituje: „... *per omnes civitates*³¹ *Moranie*“, mezi nimiž zmiňuje i Přerov.³²

Pravá listina ze 12. století, sepsaná u příležitosti přesunutí katedrálního kostela sv. Petra ke sv. Václavu v Olomouci biskupem Jindřichem Zdíkem v červnu 1131, vyjmenovává tehdejší majetek církve moravské a jmenují se zde i tzv. kristní kostely, tedy ty, u kterých se směly podávat svátosti a pohřbívat, mezi nimiž je zmíněn „*ad Prerauensem ecclesiam*“³³ – přerovský kostel a jeho majetek, který zahrnoval okolní obce. Ten se rozkládal na území od vesnic k Přerovu přilehlých, jako jsou Dluhonice, Horní Moštěnice, Újezdec, Říkovice apod., ale zasahoval i do míst vzdálenějších, jako např. Tlumačov, Otrokovice, Hlubočany u Vyškova,

---

²⁶ Viz Wolny (pozn. 3), cit. s. 400.

²⁷ Ladislav Hosák, Dějiny Přerova v době předhusitské, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova I.*, Přerov 1970, s. 128.

²⁸ Viz Hosák (pozn. 10), s. 7.

²⁹ Urbs znamená hradební obvod; kníže Břetislav tedy daroval hradebnímu obvodu Přerov.

³⁰ Viz Hosák (pozn. 10), s. 7.

³¹ Civites znamená město. Avšak za město považujeme takový městský útvar, kde důležitou roli hrají řemeslnické cechy a jejich následná výroba. Přerov v 11. století takovým městem ale nebyl, příhodnější je v tomto případě používat označení *trhová ves*.

³² Viz Hosák (pozn. 10), cit. s. 8.

³³ Ibidem, cit. s. 8.

Býškovice u Bystřice pod Hostýnem atd.³⁴ Ve 13. století se území dále rozšířilo o Bučovicko, Hranicko, Vyškovsko a Zdounecko.³⁵

3.3. Středověký Přerov ve 13. a 14. století

Na pahorku nad řekou Bečvou stál malý dřevěný kostelík sv. Jiří, kde se z důvodu malého prostoru modlili pouze feudálové, lid musel pobývat venku. Na západ od hradu se rozkládalo město, uprostřed něho bylo tržiště. Správcem kostela a farnosti byl některý z členů olomoucké kapituly, tzv. arcijáhen.³⁶ Funkci purkrabího hradu přerovského zastával jistý Blud, kterého zmiňuje listina z roku 1213, který byl i zakladatelem feudálního rodu, z jehož jedné větve vzešel významný rod pánů ze Žerotína.³⁷ Činnost kastelánů pak vykonávali členové rodu purkrabího Bluda.

Roku 1253 se odehrála v Přerově tuhá bitva, která byla součástí bojů Uhrů s králem Přemyslem Otakarem II. V listině krále Bély IV. z roku 1255 se zmiňuje, že u Přerova padlo mnoho jeho mužů (Bella zde uvádí hrad *Pirillo*, což je zřejmě zkomolenina přerovského hradu).³⁸ Při této ničivé bitvě zemřel již zmíněný purkrabí Blud, později nahrazený jistým Smilem z Obřan, z jehož rodu vyšli páni z Kunštátu a Poděbrad. Tento Smil se stal i lokátorem města.³⁹ Úkolem lokátorů bylo vytyčit hranice města a zajistit jeho následné osídlení. To kromě kolonizace znamenalo i zaopatření blízkého lesa, obdělávání polí apod. Za splnění tohoto cíle pak mohl lokátor získat pozemek či nižší správní funkci. Přemysl Otakar II. přerovským za jejich oddanost a statečnost v bitvě roku 1256 uděluje právo olomoucké a v pětileté lhůtě směli platit z každého lánu půl hřivny stříbra.⁴⁰

Město se po bitvě pomalu vzpamatovávalo. Během urbanizace vzniklo v podhradí čtvercové náměstí s několika pravidelně vyběhajícími ulicemi. Tuto část města lze označit jako Dolní město [1]. Podobná pravoúhlá náměstí se vytvářela vcelku běžně. Lokátor vyměřil nové parcely a pro potřeby vzrůstajícího se počtu obyvatel došlo k výstavbě kostela sv. Vavřince. Pozdně gotická podoba kostela se zachovala především v jeho základech, které tvořila příčná loď zakončená kněžištěm, k němuž ze severní stěny přiléhala čtvercová věž o třech patrech a na protější straně sakristie. Nový farní chrám byl zaklenut pouze v kněžišti, na jehož vnější straně byly odkryty fragmenty čtyř opěrných pilířů. Naopak tomu loď má zachovány pilíře

---

³⁴ Viz Hosák (pozn. 27), s. 131.

³⁵ Ibidem, s. 132.

³⁶ Viz Hosák (pozn. 10), s. 9.

³⁷ Ibidem, s. 9.

³⁸ Viz Hosák (pozn. 27), s. 133.

³⁹ Viz Hosák (pozn. 10), s. 11.

⁴⁰ Ibidem, s. 11.

pouze dva na obou koncích západní strany, což svědčí o tom, že nebyla zaklenuta, ale zakončena pravděpodobně plochým dřevěným stropem.⁴¹ Lze předpokládat, že stával i dřevěný most přes řeku Bečvu, za kterým vznikla osada Předmostí.

Přerov po nové lokaci postupně vzkvétal a z trhové vsi povýšil na město právní, v jehož čele stál purkmistr s městskou radou. Darovaná privilegia od krále Přemysla Otakara II. obsahovala právo vaření piva, tržní a mílové, dále pak právo opevnění, jež mělo zajistit obranu proti menším oddílům či partám loupežníků a banditů.⁴²

Od 12. století vystřídaly dřevěné stavby kamenné. V Přerově k tomu došlo nejprve na přelomu 12. a 13. věku. Během archeologických průzkumů v letech 1998–2001 a 2006 byly odkryty fragmenty základu zděného objektu.⁴³ Na severozápadní straně skaliska vznikla stavba obehnaná hradbou. K tomuto objektu, vystaveného z lomového kamene, přiléhala obytná hranolová věž o šířce vnitřního prostoru 3,8 – 4,1 m a délce až 23 metrů [2].⁴⁴ Na jihozápadní straně s ní sousedila zděná fortifikace s bránou zaklenutou gotickým hrotitým obloukem.⁴⁵ Výstavba zděných staveb v areálu starších dřevěných hradiskách není ničím ojedinělým. Na Moravě se s obdélnými zděnými stavbami, se kterými sousedily věže, setkáme např. v blízké Olomouci či ve Znojmě a na hradě Bítov. Obytné věže, tzv. *Wohnturm* pochází pak z Německa a Rakouska, kde byly stavěny od 12. století.⁴⁶ Kromě hradu stával na skalisku i zděný kostelík sv. Jiří. Podobu měl prostou – jednalo se o románský chrámek čtvercového půdorysu, zakončený půlkruhovou apsidou.⁴⁷

V první polovině 14. věku nemáme o městu příliš zpráv. Hrad pomalu ztrácel svůj význam z důsledku zvyšování moci feudálů, kteří pomalu ale jistě oslabovali moc královskou. Zlom nastal v druhé polovině 14. století, kdy se stal markrabětem moravským Jan Jindřich, který se snažil moc feudálů oslabit a měštům dával větší práva. Tak udělil i Přerovu roku 1355 osmi denní trh při oslavách sv. Vavřince a povolil městu, aby se každý týden v úterý a v pátek konaly trhy.⁴⁸ Na výroční trhy jezdili často kupci z okolních krajů, kdežto těch týdenních se většinou zúčastnili kupci místní. Dále pak nechal opevnit Dolní město. Roku 1366 odkázal město svému prostřednímu synovi Janu Soběslavovi, který se však záhy stal patriarchátem

---

⁴¹ Viz Zapletal (pozn. 7), s. 6.

⁴² Viz Hosák (pozn. 27), s. 135.

⁴³ Viz Procházka – Kohoutek – Peška (pozn. 17), s. 61.

⁴⁴ Zdeněk Schenk – Jan Mikulík, Výsledky archeologických průzkumů v areálu přerovského zámku, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 27.

⁴⁵ *Ibidem*, s. 27.

⁴⁶ Viz Procházka – Kohoutek – Peška (pozn. 17), s. 64.

⁴⁷ Viz Dostálek (pozn. 14), s. 3.

⁴⁸ Viz Kreutz (pozn. 8), s. 40.

aquilejským. Proto ho tedy předal nejmladšímu synovi Prokopovi. Správu Prokopa pak kontroloval jeho nejstarší bratr Jošt, vrchní pán celé Moravy.⁴⁹ Mezi oběma bratry však panovaly věčné neshody. Jošt totiž podporoval feudály, kteří se obohacovali na úkor drobné šlechty a zbytku obyvatelstva, zatímco Prokop se zastával této vykořisťované části obyvatelstva. Tyto spory lze dobře aplikovat na pozdější závažnější konflikt, kdy proti sobě bojovaly ony dvě strany, jedna pod praporem kříže a druhá pod praporem kalicha.

3.4. Osudy města během husitských válek

V průběhu následujících let se neodehrávaly v Přerově žádné zásadní události, město si žilo spíše poklidným způsobem života. Mocnější měšťané vkládali své úspory do zemědělství či se svým majetkem mezi sebou různě obchodovali. Ke změně došlo až na začátku století 15., kdy král Václav IV. musel dát město do zástavy.⁵⁰ A tak tedy město roku 1412 za 1300 hřiven rozšířilo majetek Milotovi z Tvorkova a Kravař. Král si však vytyčil podmínku, že město bude jemu a budoucím králům vždy otevřeno a budou tam moci míti svou posádku.⁵¹ Milota z Tvorkova a Kravař byl typickým moravským feudálem, který se snažil ukořistit všemožnými, ať již kalými či nekalými způsoby co nejvíce statků a panství. A tak krom Přerova držel v zástavě i městeček Králové u Poděbrad, Bystřici pod Hostýnem a několik dalších menších dvorů na střední Moravě.⁵² Zajímavé však je, že je podepsán na protestním listě předních českých a moravských pánů proti upálení Jana Husa ze září roku 1415. Na dalších protestních peticích je podepsán i jeho syn a řada dalších šlechticů z Přerova a jeho blízkého okolí.⁵³ Tento fakt dokazuje, že Přerov na rozdíl od Olomouce, která od samotného počátku odsouzení Jana Husa za herezi vůči katolické církvi a jeho následné vydání králem Zikmundem Lucemburským do klatby v Kostnici k pozdějšímu upálení, sympatizovala s tímto činem, se stavěl na stranu zastánců husitství. Milota z Tvorkova a Kravař byl však nevyzpytatelným člověkem a při trestu vyobcování z církve, kterým pohrozil Zikmund Lucemburský všem, kteří hájili mistra Jana, se za svůj čin králi omluvil. Zikmund Lucemburský ho na oplátku v církvi ponechal, ale umožnil Přerov obsadit uherskou posádkou pod velením Mikuláše Perényiho,⁵⁴ který ačkoliv nechal město opevnit, spíše městu a jeho okolí škodil plněním. Navíc rozpoutal konflikt se zarytým

---

⁴⁹ Ibidem, s. 41.

⁵⁰ K této nechvalné události docházelo, když králi došly finance v důsledku růstu potřeby peněz. Často se pak král obracel na bohaté feudály, kteří mu peníze půjčili, a on jim na oplátku dal do zástavy některé z jeho měst.

⁵¹ Aleš Drechsler – Věra Fišmistrová – Jiří Lapáček, *Dějiny města Přerova v datech*, Přerov 2006, s. 31.

⁵² Antonín Roubic, Přerov za husitství a do nástupu Pernštejnů (v letech 1412–1475), in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova*, Přerov 1970, s. 148.

⁵³ Ibidem, s. 148.

⁵⁴ Ibidem, s. 149.

husitou Janem Tovačovským z Cimburka, když zajal jeho služebníka, o kterém se domníval, že je Janův bratr.⁵⁵ Ten během husitských válek roku 1427 spolu s ostatními husity město dobyli. Správu nad městem získal feudál Vok ze Sovince, který vládl i blízkému hradu Helštýnu.⁵⁶ Přerov byl za husitských válek důležitým místem a spolu s dalšími husity dobytými městy, jako např. Sovinec, Tovačov či Kroměříž, sloužil jako strategické místo k hospodářské blokádě katolické Olomouce.⁵⁷

Po smrti krále Zikmunda Lucemburského dosedá v roce 1438 na trůn jeho zeť Albrecht II. Habsburský, jež se po svatbě se Zikmundovou dcerou Alžbětou stává zároveň i markrabětem moravským. Přerovu a dalším moravským městům potvrzuje soudobá privilegia, vydaná Přemyslem Otakarem II., markrabětem Joštem a Janem, která byla akceptována i předchozími králi Václavem IV. a jeho bratrem Zikmundem.⁵⁸ Po smrti moravského markraběte Albrechta získává državu nad městem z neznámých důvodů Vilém Puklice z Pozořic. Ten spolu se svým bratrem Bočkem patřili k nižší šlechtě, která se při rozpolcenosti země snaží získat pro sebe, co nejvíce. Po jeho smrti roku 1422 se správy ujali moravští stavové a město tak získalo nového zástavního pána. Tím byl od roku 1457 Jan Tovačovský z Cimburka.⁵⁹

Jan Tovačovský z Cimburka se pyšnil titulem zemský hejtman. Udržoval tedy moravské území jak z hlediska správního, tak i finančního. Zemští hejtmani, voleni z místní šlechty, zastupovali jak krále, tak i stavy. Jelikož Jan Tovačovský z Cimburka vlastnil v državě asi patnáct kilometrů vzdálený Tovačov a dvacet kilometrů nedaleké Hranice na Moravě není divu, že se krátce po získání Přerova začal soustředit na jeho správu. Nejprve si nechal u krále Ladislava Pohrobka, který získal trůn po smrti svého otce Albrechta II. Habsburského roku 1440, potvrdit zástavní právo na Přerov. I nadcházející král Jiřík z Poděbrad potvrdil městu všechny výsady schválené jeho předchůdci a navíc na doléhání Jana Tovačovského povolil právo na druhý výroční trh trvající sedm dní před a sedm dní po svátku Všech Svatých. Dále Jan Tovačovský prodal Přerovu 90 luk u Troubek, čímž zvýšil městu výnos ze zemědělství.⁶⁰ Po smrti Jana Tovačovského získává díky dědičnému zástavnímu právu Přerov a další državy jeho syn Ctibor. Ten započal s obnovou do té doby neobydleného návrší, kde se společně s kostelem sv. Jiří nacházel hrad. Doposud se veškerý život Přerova soustředil do Dolního města čili podhradí. A tak se tedy začal kopec pomalu osidlovat a Ctibor ho opatřil i lehkým

---

⁵⁵ Ibidem, s. 150.

⁵⁶ Viz Drechsler – Fišmistrová – Lapáček (pozn. 51), s. 32.

⁵⁷ Viz Roubic (pozn. 52), s. 152.

⁵⁸ Ibidem, s. 154.

⁵⁹ Viz Kreutz (pozn. 8), s. 44.

⁶⁰ Viz Roubic (pozn. 52), s. 161.

opevněním.⁶¹ Nicméně osídlení a ruch v Dolním městě zůstával nadále větší. Nejdůležitější částí byla zvaná Šířava. Zde vlastnili zámožnější měšťané své statky a dvory. V místech dnešního Žerotínova náměstí, čili dříve v oblasti podhradí, se po polovině 15. století začali usazovat židé. Město však pomalu ztrácelo charakter zeměpanského města. Bohatí feudálové z okolních vesnic totiž rozkupovali městský majetek, na druhou stranu zámožnější měšťané zkupovali majetek v okolních vesnicích. To však rozkvětu města příliš nepomohlo a Přerov v polovině 15. století patřil k méně významným městům. Ke změně došlo, když město získává do své državy schopný hospodář a politik Vilém z Pernštejna. Tímto krokem se otevřela Přerovu cesta ku prosperitě.

3.5. Přerov pod správou pánů z Pernštejna

Roku 1475 prodal Ctibor Tovačovský z Cimburka zástavní listy na Přerov mocnému feudálovi Vilému z Pernštejna.⁶² O dětství tohoto moudrého muže a významného diplomata příliš nevíme. Mládí strávil na rodném hradě Pernštejně na jižní Moravě. Od samotného počátku podporoval zájmy krále Jiřího z Poděbrad, který vedl vleklý boj proti uherskému králi Matyášovi Korvínovi. V 70. letech 15. století byl však Vilémův druhý bratr Zikmund zajat vojsky uherského krále a tak se musel v rámci snah o jeho propuštění přiklonit na stranu Korvínovu.⁶³ Díky svým schopnostem se na nějaký čas stal vojevůdcem jeho vojsk a bojoval po jeho boku v Uhrách či ve Slezsku.⁶⁴ Po smrti jeho bratra Zikmunda a otce Jana roku 1473 získává jako jediný dospělý dědic celý tehdejší majetek rodu Pernštejnů, který byl velmi rozsáhlý. Čítal rodový hrad Pernštejn s okolními vesnicemi, Bystřici pod Pernštejnem, Zubštejn a mnoho dalších svobodných statků a panství.⁶⁵ O dva roky později se oženil s chotí Johankou z Libic, které rodiče věnovali velké věno a statky v Čechách, jež krátce po sňatku prodává a získává tak mnoho zlatých. Zásluhou toho Vilém kupuje hrad Drahotuše a Helfštýn, města Hranice na Moravě, Kostelec na Hané, Kojetín, Prostějov, Přerov a panství na Plumlově, Třebíči či v Hluboké.⁶⁶ V 90. letech rozšiřuje svůj majetek i o některá města a panství v Čechách, z nichž nejvýznamnější jsou Pardubice, Lanškroun či Kunětická Hora.

---

⁶¹ Ibidem, s. 158.

⁶² Miloš Kouřil, Přerov v období předbělohorském, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova*, Přerov 1970, s. 171.

⁶³ Petr Vorel, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999, s. 62.

⁶⁴ Ibidem, s. 68.

⁶⁵ Ibidem, s. 70.

⁶⁶ Petr Vorel, Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15. – 17. století, in: Petr Vorel, *Pernštejnové v českých dějinách: sborník příspěvků z konference konané 8.-9.9.1993 v Pardubicích*, Pardubice 1995, s. 22.

Po smrti otce nezdědil jen rodový majetek, ale také přebírá funkci nejvyššího komorníka zemského soudu v Brně a po smrti svého přítele Petrolda z Lipé roku 1482 získává navíc i post nejvyššího maršálka království Českého. Jelikož by bylo obtížné vykonávat tyto dvě důležité funkce najednou, rozhodl se úřad moravského komorníka předat svému mladšímu bratru Vratislavovi.⁶⁷ Funkce nejvyššího zemského komorníka spočívala ve správě v rámci hospodářství a finančních záležitostí na celém území Moravy, dále řídil zemský soud. To znamená, že kromě majetkových sporů řešil i trestní a odúmrtní činy. Nejvyšší maršálek království Českého stál v čele zemského sněmu a řešil finanční a soudní záležitosti v rámci celé země.

Roku 1484 král Matyáš Korvín zastavil Vilému z Pernštejna hrad a město Přerov a ten následně započal s jeho hospodářskou obnovou.⁶⁸ Jako první se soustředil na kolonizaci Horního města, v čemž navázal na svého předchůdce Ctibora Tovačovského z Cimburka. Budoucím obyvatelům nabídl desetiletou lhůtu od placení daní, dávek a povinností, poté měli občané platit menší nájemné a daně a směli užívat dřeva z Vilémových lesů u Helfštýna a mohli užívat lesů, pastvin a řek stejně jako občané města Dolního.⁶⁹ Kromě těchto výhod se jim dočkalo i dalších privilegií. Řemeslníci byli osvobozeni od placení úroků cechům, měšťané šenkovali či vařili pro sebe a čeledí, ševci odváděli část z výnosů až po uplynutí desetileté lhůty. Pokud by nastala válka, nemuseli jít všichni obyvatelé tohoto města bojovat, ale mohli jako lid z Dolního města přispět penězi. Jedním z posledních privilegií jim bylo povoleno odkazovat dědičně majetek.⁷⁰ Vilémova žena Johanka byla přívrženkyní Jednoty Bratrské, tak lze předpokládat, že se na Horním městě usadili i členové tohoto náboženského uskupení. Dalším jeho plánem bylo obnovení městské správy, jelikož ta během husitských válek velmi otupěla. Roku 1487 král Vladislav II. Jagellonský postoupil Vilémovi hrad a město do dědičného držení a Přerov se tak stal poddanským městem Pernštejnů. Po zajištění tohoto dědičného práva provedl Vilém přestavbu hradu na zámek, jehož součástí byla i zámecká kaple [59].⁷¹ Obyvatelům Horního města se dařilo po stránce hospodářské, proto jim po třech letech od počátku budování zvýšil dávky peněz při válečných událostech, a to v závislosti na velikosti domu, ve kterém jednotlivý občan žil. Ke konci 15. století byla celá výstavba Horního města dokončena a s ní došlo k vytvoření samostatné městské správy. Obě města, tedy Dolní i Horní,

---

⁶⁷ Viz Vorel (pozn. 63), s. 91.

⁶⁸ Viz Spurný (pozn. 13), s. 192.

⁶⁹ Václav L. Rošický, *Dějiny a paměti řemeslných cechů města Přerova i okolí a rozvoj živností na Moravě*, Přerov 1896, s. 28.

⁷⁰ Viz Kouřil (pozn. 62), s. 173.

⁷¹ Viz Spurný (pozn. 13), s. 192.

mezi sebou postupně uzavírala smlouvy, které obsahovaly například rozdělení místních luk, výroční trhy a jarmarky se konaly ve městě Dolním, kdežto trh na vlnu v Horním.⁷² Dřevo z obecních lesů mohli obyvatelé obou měst čerpat do stanoveného množství, nad tuto míru musel dotyčný připlatit 15 grošů do společné pokladny. Smluveno bylo také, že vždy dva měšťané Horního města museli zasedat v městské radě. Roku 1513 potvrdil celému Přerovu platnost tehdejších zásad a připojil i několik nových. Ty obsahovaly například možnost volení si svého kněze a přijímání pod obojí či, že Přerované mohli neustále užívat lesů, jež jim darovali panovníci.⁷³ Ve 20. letech 16. století se hospodářství města rozšířilo i o založení rybníku mezi Přerovem, Dluhonicemi a Předmostím. Tento akt nezajistil Přerovanům jen chov ryb, ale také vznik mlýna a soukenické valchy. Vilém z Pernštejna si také v roce 1499 vymohl u krále Vladislava Jagellonského konání třetího výročního trhu, a to osmidenní jarmark začínající po páté neděli postní.⁷⁴

Vilém z Pernštejna umírá na jaře 1521.⁷⁵ Před svou smrtí rozdělil majetek mezi své dva syny – Vojtěch získává državy v Čechách, starší Jan pak na Moravě. Tento velmi moudrý muž, politik, diplomat a výborný hospodář byl pro Přerov a jeho okolí velice důležitou osobností a díky jeho schopnostem a přízni se z Přerova stalo jedno z nejvýznamnějších moravských měst. Ostatně město si je toho vědomo doteď – ve svém znaku má rodový znak pánů z Pernštejna – a to zubří hlavu se zlatým kroužkem skrze chřípí [6].

Jan z Pernštejna se snažil navázat na úspěšné vládnutí svého otce. Když roku 1534 umírá jeho bratr Vojtěch, získává navíc državy v Čechách.⁷⁶ Roku 1506 mu otec předává funkci nejvyššího komorníka zemského soudu v Brně a o pár let později získal post nejvyššího moravského hejtmána.⁷⁷ Jeho aktivity v rámci politiky a společenských problémů v zemi směřovaly ke snahám usilujícím o sjednocení domácích nekatolíků. Řada nižších šlechticů se k němu, jakožto nejmocnějšímu muži Moravy, i přidala. Bohužel při zasedání zemského sněmu v Čechách narazil na neochotu spolupráce s představiteli českých stavů. Zklamán z této situace se z veřejného života politiky stáhl a věnoval se správě svých měst.

V Přerově se soustředil na zlepšování hospodářství. Dovolil výstavbu dvou dalších rybníků mezi Přerovem a Dluhonicemi a nového dřevěného mostu přes řeku Bečvu, který dříve míval soukromé majitele a nyní se stal městským.⁷⁸ Měšťané si u něho vymohli právo šenkovat

---

⁷² Viz Kouřil (pozn. 62), s. 174.

⁷³ Ibidem, s. 175.

⁷⁴ Ibidem, s. 176.

⁷⁵ Viz Vorel (pozn. 63), s. 140.

⁷⁶ Viz Kouřil (pozn. 62), s. 177.

⁷⁷ Viz Vorel (pozn. 63), s. 156.

⁷⁸ Viz Hosák (pozn. 10), s. 28.

pivo a víno, ale jen u domů, které již dříve vlastnily právovárečné privilegium. Dále byl v Horním městě otevřen nový pivovar. Jan také navázal na zásady zavedené jeho otcem. Dovolil přerovským, aby si postavili nové grunty v dnešní části Trávník, a tak došlo i k rozšíření města. Nově usedlí byli podobně jako ti v Horním Městě osvobozeni od placení daní ve lhůtě 10 let.⁷⁹ Nově přidal nové privilegium svobodné volby měšťanů odkazovat svůj majetek komukoliv, nejen rodinným příslušníkům. Došlo – li k úmrtí občana, který nenapsal svou závěť, měla jeho pozůstalost připadnout nejdříve dětem, pokud je nebožtík neměl tak bratrům a sestřám, a kdyby ani to ne, tak vzdálenému příbuzenstvu. Jestliže by se nenašli žádní pokrevní příbuzní, tak by majetek připadl ku prospěchu města. Jan také nabádal přerovské, aby řádně sepisovali manželské smlouvy a jejich děti tak poté mohli zdědit všechny majetek. Dále aby si dávali pozor na různé povaleče a žebráky ve městě, a pokud by byly snad na obtíž, tak je směli občané vyhnat z města.

Jan z Pernštejna takto nepečoval jen o Přerov. Jako své sídlo si určil zámek v Tovačově, který postupně zvelebil a opatřil hradbou. Poté se ve 20. letech 16. století přestěhoval na hrad Helfštýn, jež mu sloužil jako hlavní sídlo. Hrad dále rozšířil a opevnil hradbami s vysokou vstupní věží a pěti hranolovými bastiony.⁸⁰ Současně začal s budováním svého reprezentativního sídla – zámku v Prostějově. Ve 40. letech zasáhl ničivý požár Pardubice, další významnou državu Pernštejnů. A tak Jan začal s kompletní výstavbou tohoto města, kde kromě okázalého zámku vznikla soustava uceleně budovaných domovních bloků s jednotnou průčelní architekturou s vysokými atikami, jednotným velikostním řešením oken a profilací ostění.⁸¹ S chutí zveleboval snad každé své město, včetně těch méně významných. A tak se dočkali i blízké Hranice na Moravě reprezentativního zámku.

Stejně tak rychle jako vzkvétala všechna Janova města, tak se i vyprazdňovala jeho pokladnice. Výdaje určené ke zkrášlování měst bohužel později dohnaly tohoto moravského zemského hejtmána k finanční tísní, kdy si musel půjčovat peníze od svých měst. A tak dal do zástavy i příjmy ze zámku a panství přerovského.

Finanční nouzi ještě více prohloubil prostřední Janův syn Vratislav z Pernštejna, který v druhé polovině 16. století zdědil všechny perňštejnské državy.⁸² Aby se Přerovu ještě více nezadlužil, vymohli si u něho měšťané fungování jednoho městského mlýna a další privilegia, jako např. právo vlastnit jeden dům v Dolním městě a druhý v Horním. Soustředil se však i na

---

⁷⁹ Viz Kouřil (pozn. 62), s. 177.

⁸⁰ Zdeněk Gardavský, Pernštejnové – tvůrci predikátního hradu, in: Petr Vorel, *Pernštejnové v českých dějinách: sborník příspěvků z konference konané 8.-9.9.1993 v Pardubicích*, Pardubice 1995, s. 289.

⁸¹ Ibidem, s. 286.

⁸² Viz Vorel (pozn. 63), s. 246.

pokračování budování zámku, který rozšířil o jihovýchodní křídlo směrem k dnešnímu náměstí [65].⁸³ Před branami města vystavil zpevnění, tzv. předbrání. Jedna z posledních uskutečněných staveb byla výstavba radnice na Horním Městě [9], kterou opatřil znakem rodu Pernštejnů [11].

Dluh k roku 1596 činil závratných 14 949 zlatých. Posledním držitelem města byl Jan II. z Pernštejna, který z donucení prodal městu Přerovu zámek, Dolní a Horní město, kostel, Předmostí, Šířavu a další okolní vesnice.⁸⁴

Páni z Pernštejna byli nejen pro Přerov velmi důležitými správci. Jejich vladaření trvalo téměř celých 100 let. Během této dlouhé doby dokázali z i méně významných měst, jako byly např. Hranice na Moravě, Přerov či Drahotuše, vybudovat hospodářsky a finančně silná a nezávislá města. V 16. století došlo tedy ve většině jimi držených měst k rozmachu cechů. V Přerově spočívalo podnikání v provozování mlýnů, které zde byly celkově dva, pili, která zpracovávala dřevo z okolních lesů, cihelny, jež kromě tradičních materiálů, jako bylo dřevo a lomový kámen, vyráběla cihly a důležitý byl i provoz rybníků.⁸⁵ V každém městě existovaly dvory, na kterých se pěstovala živočišná výroba, jako např. vepřové a hovězí maso, dále pak drůbež a koně. V okolí takových dvorů se nacházely pastviny pro dobytek a pole na obdělání a zasetí obilninami, ovocem a zeleninou. Vilém z Pernštejna jako moudrý hospodář začal s rozprodáváním těchto dvorů zámožnějším měšťanům. To mu zajistilo pravidelný měsíční a roční příjem do pokladnice.⁸⁶ Nedílnou součástí hospodářství byly cechy, jež zajišťovaly chod jednotlivých řemesel. V Přerově jich bylo celkově 14.⁸⁷ Mezi nejdůležitější přerovské cechy patřil cech soukenický. Úkolem práce každého soukeníka bylo dobré opracování bavlny a vytvoření sukna, které dále mohli používat řemeslníci v cechu krejčovském, někdy i ševcovském. K vyčištění bavlny se používaly tzv. valchy, umístěné často u mlýnů. Bavlna se kupovala na jarmarcích v okolních městech, naopak opracovaná sukna se vyvážela na trhy i do vzdálených Čech. Opracování kůže se věnoval cech kožišnický, někdy nazýván koželužským. Očištěné syrové kůže se používaly k šití rukavic, čepic, kožichů či dalším oděvům.⁸⁸ Potravinářství se věnoval cech pekařů, řezníků a cech sladovníků a pivovarníků produkoval lahodný zlatavý mok. Produkci různých stavebních či užitých artiklů zajišťoval cech řemesla kolářského, kovářského, nožířského a zámečnického.⁸⁹ Podobně jako dnes se za každé vyvezené a dovezené zboží platilo mýtné. Poplatky pak plnily pokladny nejen úředníkům, ale

---

⁸³ Viz Hosák (pozn. 10), s. 30.

⁸⁴ Ibidem, s. 31.

⁸⁵ Viz Kouřil (pozn. 62), s. 188.

⁸⁶ Ibidem, s. 194.

⁸⁷ Viz Rošický (pozn. 69), s. 57.

⁸⁸ Ibidem, s. 201.

⁸⁹ Ibidem, s. 206.

hlavně panovníkům. Ten, kdo mýtné vybíral, musel udržovat v provozu schopném stavu cesty i mosty.⁹⁰

V čele každého středověkého města stál purkmistr a městská rada, jejíž členové se nazývali konšelé. Tito konšelé se volili každý rok,⁹¹ od rozkvetu Horního města museli být vždy zvoleni dva měšťani z této části města. To postupně spojovalo tyto dvě městské části dohromady. Městská pokladna se plnila poplatky z mýtného, výběrem daní a výnosy řemeslnické činnosti. Městská rada zároveň směla provádět soudní pravomoci.

Přerov byl dobře vybaven i sociálními zařízeními. O nemocné se starali v nemocnici, pro staré, chudé a nemohoucí byl určen špitál. Ve městě nechyběli apatykáři a podomní léčitelé. K udržování osobní hygieny či odpočinku sloužily lázně, které se nacházely v Předmostí a blízkém Benově.⁹²

Co se týká náboženství, tak ve městě kupodivu vedle sebe poklidně působili luteráni, kteří ovládli radnici a spravovali kostel sv. Vavřince a městskou školu a bratři Jednoty Bratrské, jejíž oblíbenost od 70. let 16. století čím dál více stoupala. V druhé polovině 16. věku náležel Jednotě kostelík sv. Marka [80, 81, 82], při kterém bratři vedli svou školu, jež se těšila velké oblibě.⁹³

Za vlády Pernštejnů velmi vzrostla moc města Přerova. To především díky zapříčinění skvělého hospodáře Viléma z Pernštejna. Měšťané se stali bohatšími a to se také odrazilo na vzhledu města, které se tak stalo výstavnějším. Řada okázalých domů byla vybudována v nové části města, tzv. Horním městě [7, 9, 12, 15, 18, 21]. Nejhonosnějším z těchto domů je bezpochyby dům zv. Korvínský [21], jež byl postaven v pozdně gotickém stylu, ve 30. letech 16. století renesančně přestavěný, což dokumentuje klášterní křížová klenba v mázhausu [22] a kamenné ostění okna, umístěné na průčelní fasádě [33].

3.6. Páni ze Žerotína

Přerov se vyvíjel poklidně i za vlády dalšího významného šlechtického rodu – pánů ze Žerotína. Nejprve roku 1596 vykoupil město od Jana II. z Pernštejna za 30 000 zlatých Fridrich st. ze Žerotína.⁹⁴ Přerovští si však vymínili jisté podmínky. A to například, že mohli nadále užívat kostela sv. Vavřince i s farou, další kostel s farou a hřbitovem v části Šířava, a sborový kostelík sv. Marka Jednoty Bratrské i s bratrským domem a školou. Také jim Fridrich potvrdil

---

⁹⁰ Ibidem, s. 212.

⁹¹ Viz Kreutz (pozn. 8), s. 108.

⁹² Viz Rošický (pozn. 69), s. 221.

⁹³ Viz Hosák (pozn. 10), s. 33.

⁹⁴ Viz Drechsler – Fišmisrová – Lapáček (pozn. 51), s. 52.

všechna předchozí privilegia, náboženství, s tím souvisí i svobodné dosazování kněží a učitelů. Bohužel, jeho správa neměla dlouhého trvání – roku 1598 totiž umírá a přerovský statek odkázal svému synovci Karlu st. ze Žerotína.⁹⁵

Rod pánů ze Žerotína je spjat s městem Přerov od jeho samotných počátků. Již jistý Blud, který byl purkmistrem raného města na počátku 13. století byl příslušníkem tohoto rodu, jehož rodová linie začíná na konci 12. století v Bludově u Šumperka.⁹⁶ Rod Žerotínů patří mezi významné moravské pány, jehož členové se postupně díky své pílí, vytrvalosti a vychytralosti vypracovali v příslušníky velmi mocné šlechty. Jejich rodinný majetek byl rozdělen mezi několik větví, z nichž každá se postupně rozvíjela a získávala další statky. Mezi nejznámější državy patřily Velké Losiny, kde Jan II. mladší ze Žerotína postavil lázeňský dům, honosný renesanční zámek a luteránský kostel. Důležitou osobností byl též Jan řečený starší ze Žerotína z linie Náměšťské, jež v letech 1572–1578 v Náměšti nad Oslavou na místě středověkého hradu postavil okázalý renesanční zámek s arkádou na dvorním průčelí zámku. Podobně tak učinil při výstavbě zámku v Rosicích. Stavebníci obou rodových zámků Jana st. ze Žerotína pocházeli z oblasti Coma a Lugánského jezera v Itálii. Při stavbě akceptovali pravidla renesančního stavitelství Leona Battisty Albertiho, jež ve své tvorbě navázal na starořímského architekta Vitruvia. U obou zámků tedy byly pokoje ve všech čtyřech křídlech sériově řazeny a arkády na nádvoří, tvořené sloupy s toskánskými hlavicemi v přízemí, ionskými hlavicemi v prvním patře a kompozitními hlavicemi ve druhém patře, probíhaly všemi patry objektu.⁹⁷ Dále pak Jan st. ze Žerotína v 70. letech 16. století získává město Kralice a přenáší sem tiskárnu, kterou spravovali bratři Jednoty Bratrské a jež se proslavila překladem Bible do jazyka českého.⁹⁸

Janův syn Karel je později spjat s Přerovem. Narodil se roku 1564 v Brandýse nad Orlicí. V mládí se mu dostalo velkého vzdělání na bratrské škole v Ivančicích. V letech 1579 a 1587 podstoupil několik pobytů na zahraničních protestantských školách, z nichž nejvýznamnějších byla v Basileji a Štrasburgu, kde si rozšířil nejen vědomosti, ale především se setkal s mnoha vlivnými muži té doby, jako byl např. francouzský král Jindřich IV., a nabyt tak širokého kulturně – historického mínění.⁹⁹ V 80. letech se vrací ze studií na Moravu a z dědictví po svém otci získává Dřevohostice, Náměšť nad Oslavou, Brandýs nad Orlicí a v 90. letech po strýci Fridrichu Přerov. 90. léta 16. století se stávají důležitým milníkem i v jeho diplomatické kariéře. Roku 1594 vystoupil na zasedání Moravského zemského soudu proti králi

---

⁹⁵ Viz Kouřil (pozn. 62), s. 233.

⁹⁶ Jiří Lapáček, *Po stopách Žerotínů*, Přerov 2012, s. 12.

⁹⁷ Tomáš Knoz, *Karel st. ze Žerotína*, Praha 2008, s. 140.

⁹⁸ Viz Lapáček (pozn. 96), s. 34.

⁹⁹ *Ibidem*, s. 35.

Rudolfu II. Habsburském, který se snažil o rekatolizaci, když se postavil do čela protestantských stavů. Tím krále rozohnil a ten ho obvinil z velezrady.¹⁰⁰ Následovala vleklá soudní jednání, kde byl zproštěn trestu, ale musel z politiky odejít. Stáhl se proto do ústraní a nenápadně situaci v Čechách a na Moravě sledoval. Vrcholící napětí mezi nekatolickými stavy a císařem Rudolfem II. ho však počátkem 17. století donutily opět se vrátit do sféry politické. Proto se roku 1607 přidal na stranu bratra Rudolfa II. Matyáše Habsburského, který v té době zastával post markraběte Moravského, a účastnil se hnutí proti králi. Za toto spojení si u budoucího českého a uherského krále a císaře římského Matyáše roku 1608 vysloužil jmenování hejtmanem Markrabství moravského. Tuto funkci zastával až do roku 1615, kdy ji na sílící tlak ze strany vídeňského katolického dvora samovolně opustil.

Ačkoliv Fridrich st. ze Žerotína odkázal přerovské panství Karlovi, provázel předání dědictví spor. O majetek se totiž ucházela neteř Fridricha Eliška ze Žerotína, která byla popuzována svými poručníky, především tedy Ladislavem Berkou z Dubé, za kterého se později i vdala. Český šlechtic Ladislav Berka z Dubé vykonával od roku 1583 funkci nejvyššího zemského komorníka Království Českého a netajil se svým nadšením z katolictví. Proto na jeho popud Eliška ze Žerotína chtěla získat Přerov pro sebe, jelikož se tam prý rozmáhala hereze.¹⁰¹ Karel však spor vyhrál, a tak Přerov připadl jemu.

Karel st. ze Žerotína si Přerov velmi oblíbil. Byl velmi vzdělaným mužem a také vlastencem, což se projevilo v jeho kladném a vřelém poměru k městu. Roku 1600 mu potvrdil všechna předchozí privilegia a část Šířavu připojil k celému Přerovu. Okleštil práva židů, a to především u distribuci vín. Nesměli je kupovat u přespolních prodejců, skladovat ani šenkovat, naopak je mohli používat pouze pro svoji potřebu.¹⁰² V čele města stál purkmistr a městská rada. Příslušníci těchto funkcí se měli chovat příkladně pro své obyvatele. Při výjezdech do jiných měst museli vždy řešit záležitosti ve prospěch města, nikoliv svůj. Při soudech měli jednat objektivně a spravedlivě. Naopak i obyvatelům města byla určena pravidla chování, která museli dodržovat. A to především ta, že mají vést řádný a spořádaný život, aby se předešlo zbytečným problémům způsobených v opilství, řešením dědických sporů atd.¹⁰³ Své poddané, u kterých poznal, že mají potenciál být vzdělanějšími či úspěšnějšími v řemesle, často podporoval a posílal na studijní cesty do jiných českých měst i do zahraničí.

---

¹⁰⁰ Ibidem, s. 36.

¹⁰¹ Viz Kouřil (pozn. 62), s. 233.

¹⁰² Ibidem, s. 234.

¹⁰³ Ibidem, s. 241.

Po stránci hospodářské Karel st. ze Žerotína také navázal na své předchůdce z rodu Pernštejnů. Řemeslnické cechy přetrvávaly ve stejné podobě. Objevila se pouze některá nová nařízení. Tak například šenkování piva či vína se mohlo provádět pouze do určité hodiny, pak musely být hostince zavřeny. Pokud tomu tak nebylo, byl vlastníkům uložen trest ve výši jedné kopy grošů. Víno se navíc smělo šenkovat nejdříve dva měsíce po Vánocích. Šenkýři také nesměli šidit své zákazníky u dolévání do mír. Pekaři, rybáři a řezníci museli nabízet jen čerstvé zboží.¹⁰⁴ Každý z majitelů řemesel a panského dvora odváděl městu určité poplatky. Městskou pokladnu pak plnily i výnosy z provozu lesů, rybníků a mýtného. Pravidelný příjem zajišťovaly také zisky z ročních a týdenních trhů.

Nutno dodat, že Karel st. dbal i na zveličování města po stránce kulturně – estetické. A tak provedl dostavbu zámku, kterou započal Jan z Pernštejna. Při stavbě se musel vyrovnat s předchozími stavebními úpravami zámku za Pernštejnů a přizpůsobit tomu své plány – přerovský zámek nebyl již za Pernštejnů arkádový, proto se soustředil především na výstavbu druhého patra, jež lze s nadsázkou označit jako „*Karlovo piano nobile*.“¹⁰⁵ Totéž učinil i s věží, kam si mohli občané roku 1610 umístit hodiny [65, 74]. Dále pak osadil mohutný portál ke hlavnímu vchodu, do něhož vedl dřevěný most [68]. Tím dosáhl jistého romantického pohledu na celý objekt. V neposlední řadě přistavěl k areálu hospodářské budovy a konírnu.¹⁰⁶ Na zámku také založil knihovnu. Byl osvíceným humanistou, v jeho sbírce nechyběly knihy s tematikou filozofickou ani kosmologickou. Často si objednával literaturu a studie z Francie, Itálie a Německa, což svědčí o jeho jazykové vzdělanosti. Lze předpokládat, že do své knihovny zval i Jana Amose Komenského, se kterým se osobně znal.

Po roce 1621, kdy byly české stavy tvrdě poraženy katolíky, nastává v celé zemi období utlačování a vyhnání. Všichni ti, jež nebyli vyznavači katolické církve a ostře proti ní vystupovali a nechtěli se jí podřídit, museli utéct do zahraničí. Tak tedy odchází řada bratří v čele s Karlem st. ze Žerotína, kterému se po bitvě na Bílé Hoře rozplynuly veškeré ideály o kompromisním vladaři. Usadil se ve slezské Vratislavi a až do konce svého života nadále Přerov, a především svůj zámek, navštěvoval. Tam také 9. října 1636 umírá.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ Ibidem, s. 242.

¹⁰⁵ Viz Knoz (pozn. 97), cit. s. 147.

¹⁰⁶ Viz Hosák (pozn. 10), s. 36.

¹⁰⁷ Viz Lapáček (pozn. 96), s. 37.

3.6.1. Jednota Bratrská

U Přerovanů byl zakořeněn odpor ke katolictví už od dob husitských válek, kdy v čele s Ctiborem a Janem Tovačovským z Cimburka stáli v opozici proti císaři Zikmundovi a moravskému markraběti Albrechtovi. Proto není divu, že tradice antipatie ke katolictví přetrvala i o několik desetiletí později a z města se stala důležitá bašta Jednoty Bratrské.

Církev Jednota Bratrská, založená Řehořem z Kunvaldu roku 1457, vychází z učení Petra Chelčického, který zastával názor, že řádný křesťanský život může prožít člověk pouze v zemědělství. Proto tedy jeho první následovatelé pocházeli z řad nižších a lpěli na negativním stanovisku vůči tomuto světu, jeho sociálnímu uspořádání, špatné světské moci a úřadech a také kultuře, vědění a vzdělání a chtěli se vymanit se svárů feudálů.¹⁰⁸ Naopak proti nim se formovala skupina těch, která se dívala na svět realističtěji a byli si vědomi toho, že pokud by lidé odešli z měst na venkov a nevykonávali se tak úřady a řemesla, tak by to zničilo jeho sociální postavení a koncept moderní společnosti by tak zanikl úplně. Představitelé této skupiny si byli také vědomi, jak důležitou roli hraje vzdělání k pochopení soudobé problematiky, respektive celého světa. Tyto tendence vyvrcholily roku 1556 na radě Jednoty Bratrské, tzv. synodě, v Přerově, kde padlo definitivní rozhodnutí o povolení studijních cest v zahraničí a zakládání vyšších bratrských škol.¹⁰⁹

V Přerově sahaly kořeny bratrství již ke konci 15. století především díky náboženské toleranci Viléma z Pernštejna. Ten, jakožto velmi vzdělaný muž, věděl o rozkolu mezi přívrženci této protestantské církve a nejprve konzervativní bratry, jež byli v Přerově usazení především na Horním městě, respektoval a dovolil jim užívat svých zásad – čili, že se neúčastnili úřadů a nemuseli být členy řemeslnických cechů. Ve třicátých letech 16. století stanul v čele přerovského sboru bratr Jan Volf, který byl právě stoupencem realistického pohledu na svět a usiloval o rozmach vzdělání a vědění v rámci Jednoty Bratrské. To se také odrazilo na způsobu vedení školy, jež fungovala při sboru. Jeho nejznámějším žákem byl Jan Blahoslav.¹¹⁰ I Vilémův nástupce, syn Jan z Pernštejna, byl k Bratrům velmi shovívavý. Dokonce se s učitelem Janem Volfem dobře znal a nazýval jej svým „*přítelem milým*“.¹¹¹

Bratři, usazení v Čechách, se však v období kolem poloviny 16. století ocitají v oslabení, jelikož důrazně protestovali proti tehdejšímu rakousko – uherskému králi

---

¹⁰⁸ Rudolf Urbánek, *Jednota Bratrská a vyšší vzdělání až do doby Blahoslavovy*, Brno 1923, s. 21.

¹⁰⁹ František Hýbl, Jan Blahoslav a Bratrské školství, in: Gustav Vožda (red.), *Jan Blahoslav Přerovský. 1571–1971: Sborník*, Přerov 1971, s. 27.

¹¹⁰ Pavel Floss, Kulturní a náboženský vývoj Přerova od konce husitství do Bílé Hory, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova*, Přerov 1970, s. 270.

¹¹¹ *Ibidem*, cit. s. 270.

Ferdinandu I., vyznavači katolictví.¹¹² Jenže o deset let později se Ferdinand I. stává i českým králem a začal protestanty pronásledovat. Spousta bratří se v té době uchýlila do bezpečí na Moravu, které král nevěnoval přílišnou pozornost. A tak dochází k rozvoji bratrského centra ve městech Ivančice u Brna, Prostějov a Přerov.¹¹³ V Přerově se bratří zapříchčili o vzrůst vzdělání mladých v oblasti kulturně – historické. Ačkoliv byla městská škola spravována utrakvisty, tak zde směli bratři vyučovat svobodná umění. Jejich pedagogické metody byly dobré a přínosné, a tak se stali u dětí a jejich rodičů velmi oblíbenými a počet žáků přibýval. To se ovšem nelíbilo utrakvistům, kteří si začali na bratry ztěžovat. Nejprve jim vadilo přecházení žáků k bratrům, jelikož rodiče utrakvistickým učitelům platily jisté poplatky za jejich výuku, kdežto u bratrů byla výuka zdarma. Tím tedy vedení školy přicházelo o značné příjmy. Jindy pak docházelo ke slovním sporům v hostincích, ale i na úradech. Jan z Pernštejna i jeho syn Vratislav však rozhodovali spravedlivě, což většinou dopadlo ve prospěch Jednoty Bratrské. Jinak tomu ale bylo v ostatních městech, například v Prostějově. Ten spravoval Vojtěch z Pernštejna a vystupoval silně proti Jednotě a podporoval utrakvisty. Bratrům zakázal bohoslužby a nechtěl je přijmout do řemeslnických cechů – tím jim tedy škodil i po stránce hospodářské.¹¹⁴

Podpora přerovských bratrů pokračuje i za spravování města pány ze Žerotína, zejména za Karla st., jež byl sám členem Jednoty. Na sklonku století uvažuje dokonce o založení samostatné bratrské školy, jež byla i v Prostějově, Fulneku, Strážnici, Třebíči a Lipníku nad Bečvou.¹¹⁵ K čemuž za několik let také došlo. Škola byla umístěna na Horním městě, v oblasti pod hradbami, jež chránily zámek [79]. Byla rozdělena na dvě sekce – nižší a vyšší. V nižší se vyučovali mladší žáci, z nichž ti nejpilnější přecházeli do třídy vyšší, kde se vyučovalo latinsky, německy a také česky. Pilní žáci poté často přestupovali do bratrských škol vyšších, které byly v Ivančicích a ve Velkém Meziříčí.¹¹⁶ Odtud pak nejnadanější studenti často odcházeli studovat do zahraničí a posléze se z nich stávali učitelé. Žáci byli od nižší třídy vedeni k řádnému způsobu života, který spočíval v pracovitosti a odřeknutí se veškerých světských zábav a radovánek.¹¹⁷

Dopady bitvy na Bílé Hoře zasáhly Moravu o trochu později než v Čechách. Spousta bratrských kněží a členů Jednoty zůstala v Přerově a raději ho neopouštěli. Zlom nastal až roku 1624, kdy kardinál František z Ditrichštejna vydal mandát, dle kterého se měli všichni

---

¹¹² Ibidem, s. 271.

¹¹³ Ibidem, s. 272.

¹¹⁴ Ibidem, s. 273.

¹¹⁵ Viz Levý (pozn. 6), s. 6.

¹¹⁶ Ibidem, s. 6.

¹¹⁷ Viz Hýbl (pozn. 109), s. 29.

vyznavači víry protestantské vystěhovat z měst. Spousta bratří se pak odebrala na Slovensko či do Slezska.¹¹⁸ Ti, co zůstali, museli přijmout katolickou víru. Pokud tak neučinili, byli zajati. Na přerovskou faru byl dosazen katolický kněz. Roku 1664 vypukl v Přerově požár, který zasáhl především bratrský sbor a kostel sv. Marka. Bratrský kostelík se částečně zachránit povedlo, škola a dům však podlehly plamenům.¹¹⁹

3.6.1.1. Jan Blahoslav

Jedním z nejvýznamnějších představitelů Jednoty Bratrské v Přerově je zajisté Jan Blahoslav. Narodil se zde 20. února 1523.¹²⁰ Už od samého dětství byl vychováván v duchu bratří, jelikož celá jeho rodina byla tohoto náboženského vyznání. Rodiče patřili k zámožnějším občanům města, zřejmě se živili kožešnictvím. Pravděpodobně bydleli v domě na Horním městě.¹²¹

Vzdělání se mladému Janovi dostalo nejprve na bratrské škole v Přerově, kterou v té době vedl bratr Jan Volf. Poté studoval na škole bratrské v Prostějově, odtud odchází do slezského Goldbergu a konečně roku 1544 studuje na univerzitní škole ve Wittenbergu. Zde působil reformátor Martin Luther a lze předpokládat, že se s ním Jan Blahoslav znal, jelikož je jisté, že navštěvoval jeho kázání v místním kostele. Po dokončení studií chvíli působil jako učitel na bratrské škole v Prostějově, Přerově či Mladé Boleslavi, jež byla střediskem bratrství v Čechách.¹²²

Roku 1557 na bratrské synodě, tedy radě či shromáždění, je jmenován biskupem celé Jednoty Bratrské a jako sídlo mu byly určeny Ivančice u Brna. Zde napsal mnoho svých významných děl, které navždy ovlivnily poslání Jednoty Bratrské. Podnikal odtud také kazatelské cesty po Moravě, na jedné z nich, v Moravském Krumlově, 24. listopadu 1571 ve věku 49 let umírá.¹²³

Po jeho zvolení biskupem se uchýlil do svého sídla v Ivančicích na jižní Moravě. Zde kromě biskupského úřadu zastával funkci písaře a historika jednoty. Založil tu také bratrskou školu, která v průběhu let nabyla až mezinárodního ohlasu. Třídy byly klasicky rozděleny do nižší a vyšší, přičemž v té vyšší nebyl kladen důraz na cizí jazyky, ale na jazyk český. Po výuce odcházeli žáci k pracovním činnostem, někteří tak udržovali zahrádku nebo se věnovali

---

¹¹⁸ Jiří Lapáček, O bratrském sboru a domě aneb Jednota Bratrská v Přerově, in: Jiří Lapáček, *Sborník státního okresního archivu Přerov*, Přerov 2013, s. 87.

¹¹⁹ Ibidem, s. 93.

¹²⁰ Viz Floss (viz pozn. 110), s. 280.

¹²¹ Viz Hýbl (viz pozn. 109), s. 7.

¹²² Viz Floss (viz pozn. 110), s. 281.

¹²³ Ibidem, s. 282.

domácím pracím či působili v tiskařské dílně.¹²⁴ S tím souvisí i další význam Blahoslava, a to rozvoj knihtisku v Čechách a na Moravě. Během svého působení v Ivančicích započal totiž s překladem Nového Zákona do jazyka českého, což sklídilo velký úspěch po celém českém království a bratry přiměl v 80. letech k překladu Starého Zákona. Překlad vyšel v šestidílném svazku jako *Bible kralická*.¹²⁵

Biskup, kněz a pedagog Jan Blahoslav je jednou z nejdůležitějších osobností Jednoty Bratrské. Svou duchovní pílí se zasadil o reorganizaci a rozvoj vzdělání nejen uvnitř Jednoty, ale také ovlivnil školství obecně, z jeho zásad vychází později Jan Amos Komenský. Jeho spisy jsou nositeli literárna, vědeckosti a víry. Ačkoliv v Přerově pobýval pouze do svých sedmnácti let a poté zde krátce učil po návratu ze studijních cest, tak na své rodné město nezapomněl a zmiňuje ho ve spisu *Gramatika česká*, kde se věnuje etymologickému původu názvu města a nalezišti v Předmostí.

3.6.1.2. Jan Amos Komenský

Jan Amos Komenský je po Janu Blahoslavovi druhým nejvýznamnějším představitelem Jednoty Bratrské v Přerově, který povznesl úroveň českého školství nejen zde, ale ovlivnil pedagogiku i v zahraničí. O mládí Jana toho příliš nevíme. Jeho otec, Mikuláš Zmiga, se živil jako mlynář. Roku 1602 však umírá a výchovu desetiletého Jana předává dvěma poručníkům, zřejmě pracovníkům na jeho mlýně, kteří měli zajistit, aby se malý Jan naučil také tomuto řemeslu.¹²⁶

Komenský však od svého dětství tíhl k vzdělávání se. Roku 1608 nastupuje na bratrskou školu v Přerově, kde díky své píli postoupil do vyšší třídy a učil se tak německy a latinsky. Již během svých studií na místní škole narazil na nedostatky ve výuce, na které poukázal ve svých pozdějších spisech i v reálné praxi. Dále se během studií seznámil s Karlem st. ze Žerotína a stali se výbornými přáteli. Karel, jakožto sám velký přívrženec bratrské církve, Komenského velmi podporoval, což se projeví až o pár let později při jeho návratu do vlasti. Jako nadaný žák byl vyslán roku 1611 na vysokoškolská studia do zahraničí. Prvním jeho pobytem bylo německé město Herborn, poté odchází do Amsterdamu. Obohacen o další vědomosti, poznatky, zkušenosti, a především situaci v zahraničí se vrací zpět na Moravu.

Roku 1614 započal s výukou a vedením bratrské školy v Přerově. Díky svým zahraničním pobytům, kde se setkal s velmi učenými a vlivnými lidmi té doby, si uvědomoval

---

¹²⁴ Viz Hýbl (pozn. 109), s. 34.

¹²⁵ Ibidem, s. 36.

¹²⁶ Arthur Zechtlín, *Amos Komenius*, Hamburg 1892, s. 6.

všechny problémy v obecném školství a snažil se je napravit. Bratrská škola v Přerově byla proslulou hned po Ivančicích, obě se snažně řídily koncepty, které vytvořil Jan Blahoslav. A Komenský se ji snažil povýšit ještě více. Jako první se soustředil na zlepšení výuky jazyků, a to především latiny. Ke snazšímu naučení vytváří didaktické spisy a česko – latinský a latinsko – český slovník. Didaktické spisy však byly ztraceny a slovník shořel v polském Lešně těsně před jeho vytisknutím v roce 1656.¹²⁷ Rozkvět přerovské bratrské školy zpomalovala konkurenční jezuitská škola v Olomouci. Ačkoliv byla přerovská podporována Karlem st. ze Žerotína, tak čím dál více učených žáků přecházelo k jezuitům z důvodu bezplatného školství. Nicméně Komenský, vědom si této konkurence, nadále pokračuje ve svém pedagogickém vzdělávání.

V této době čili po návratu ze studií do Přerova, zažívá Komenský úspěchy v kariérním i osobním životě. Roku 1616 byl na bratrské synodě v Žeravicích na jižní Moravě jmenován knězem Jednoty Bratrské. O dva roky později uzavírá v Přerově sňatek s Magdalenou Vizovskou, rozenou v Zábřehu. Její otec pracoval ve funkci úředníka v Zábřehu, který v té době patřil Ladislavu Velenovi ze Žerotína.¹²⁸ Z toho vyplývá, že měl Komenský velmi blízko k rodu pánů ze Žerotína, jelikož o několik let později věnuje Ladislavu Velenovi svou mapu Moravy. V Přerově působil asi do roku 1618. Poté odchází i se svou rodinou do Fulneku, kde se stal správcem bratrského sboru a učitelem na místní bratrské škole. Zde uplatňoval pedagogickou činnost jako v Přerově. Tento jeho pobyt však probíhal v době, kdy se pomalu schylovalo k tvrdé porážce českých stavů.

Po porážce českého stavovství byli všichni ti, co nechtěli konvertovat ke katolictví pronásledováni. Jan Amos Komenský proto pod ochranou svého přítele Karla st. ze Žerotína roku 1628 odchází do Lešna, centra Bratrů v Polsku. Byl zde zvolen biskupem a písařem, podobně jako Jan Blahoslav v Ivančicích, později pak působil jako pedagog na místním gymnáziu. Věnuje se zde i didaktické a spisovatelské činnosti. Jenže Polsko bylo roku 1654 napadeno Švédy a při obléhání města se vznítil obrovský požár, kterému podlehl veškerý jeho majetek i cenné rukopisy, na kterých mnohdy pracoval celý život. Po této nešťastné události v roce 1656 odchází naposledy do Amsterdamu, kde strávil posledních 14 let svého života.¹²⁹ Zde 15. listopadu roku 1670 v okruhu své rodiny umírá.¹³⁰

---

¹²⁷ Viz Floss (pozn. 110), s. 295.

¹²⁸ Ibidem, s. 296.

¹²⁹ Ibidem, s. 101.

¹³⁰ Ibidem, s. 118.

Význam Jana Amose Komenského netřeba zdůrazňovat. Tento všeobecně vzdělaný humanista se zasloužil o zvýšení povědomí malého českého království nejen ve střední Evropě, ale jeho vliv lze spatřit i ve více vzdálených zemích. Vyjma jeho filozofického konceptu pansofie, tedy vědění celého světa, přispěl k rozvoji moderního všeobecného školství, jež spočíval nejen ve výuce svobodných umění, ale především cizích jazyků. V rámci českých zemí dbal na povýšení didaktiky a českého jazyka celkově. K pedagogické činnosti přispěl mnohými učebnicemi, jež učitele nabádají, jak správně vyučovat. Ne nadarmo je tedy označován za Učitele národů.

3.7. Osudy města po bitvě na Bílé Hoře

Počátkem 17. století Přerovu léta prosperity končí. Ještě, než proběhlo stavovské povstání, zasáhla město epidemie moru. Dvacátá léta jsou ve znamení válek, chudoby, a především zklamání z víry v lepší budoucnost. Ve městě sídlilo císařské vojsko, které sem přišlo na popud Karla st. Žerotína, jež se znal s nově zvoleným olomouckým biskupem kardinálem Františkem Ditrichštejnem. Podařilo se jim částečně odrazit útoky Uhrů, ale ti i tak roku 1621 po dlouhém obléhání vypálili Předmostí a dobyli Dolní město.¹³¹ Ačkoliv bylo Horní město ubráněno, tak se tento stav zanedlouho reflektoval i na této části města a rázem se tak ocitá v chudobě a bídě, především pak v důsledku císařského vojska, jež si nárokovalo vysoký žold a vydíralo radní kvůli zásobování. Nutno však dodat, že mimoto prožíval Přerov útrapy třicetileté války vcelku klidně, především pak tedy zásluhou Karla st. ze Žerotína.

Po jeho smrti zdědil město praktikující katolík Baltazar ze Žerotína na Valašském Meziříčí, což bylo zlé především pro členy Jednoty Bratrské a tak raději dobrovolně město sami opustili. Baltazar navíc neprojevoval o Přerov přílišný zájem, snažil se z města spíše získat majetek pro sebe. Roku 1642 vtrhl do Dolního města šik Švédů pod vedením generála Torstensonova, jež přitáhl od Olomouce. Ve městě propukl požár a mnoho obyvatelů bylo pobito. K neštěstí se roku 1645 přidala další epidemie moru.¹³² Městské hradby, stejně tak jako většina domů v Dolním městě, byly pobořeny. Po ukončení obléhání Moravy Švédy v 50. letech 17. století, kdy došlo k podepsání Vestfálského míru a byla tak ukončena vleklá třicetiletá válka, se všechna větší moravská města postupně vzpamatovávala a snažila se o svoji obnovu a opětovné vzchopení se. Ne jinak tomu bylo i v Přerově. Nejprve se započalo s osidlováním opuštěných domů, později se radní soustředili na vzrůst živočišné a cechovní výroby. Měšťtí

---

¹³¹ Josef Dostál, *Město Přerov za třicetileté války 1620–1650*, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova II.*, Přerov 1971, s. 13.

¹³² *Ibidem*, s. 48.

radní se pak často u krajského hejtmána dožadovali svých práv a dbali tak na chod cechů, jež byly v těchto těžkých časech důležitým elementem v rostoucím hospodářství. Ve městě fungovalo celkem 64 právovárečných domů a cechy sdružovaly celkem 179 řemeslníků.¹³³ Nejzámožnějšími měšťany té doby byli právě vlastníci právovárečných domů. Aby se předešlo zbohatnutí některých z nich, musela se dodržovat jistá práva. Tak například šenkýři byli rozděleni do časových úseků, tzv. pořádků, po 11 hospodářích. Jedna pořádka trvala deset dnů, po kterých smělo deset šenkýřů prodávat víno a jedenáctému byl umožněn prodej piva.¹³⁴ Zemědělská výroba se pak soustředila do okrajových částí města, jako byla například Šířava. Jelikož se město po válce pomalu vzpamatovávalo, mnoho řemeslníků se tedy živilo nádenictvím, tzn., že často za prací putovali a pomáhali na velkostatecích či v jiných zámožnějších gruntech.

Po smrti Baltazara ze Žerotína se nad správou města vystříдалo několik pánů, kteří o něj však vůbec nedbali. Jmenujme například jeho syna Františka Ludvíka ze Žerotína. Ten nejenže na přerovském panství nesídlil, utiskoval navíc i své poddané prostřednictvím rušení starých práv a svobod. Celá situace vyvrcholila roku 1661, kdy Přerované odmítli složit Františku Ludvíkovi věrnost a ztěžovali si na jeho chování u královského dvora. Spor se vlekl několik let, dopadl však v prospěch měšťanů, a tak jim byla roku 1668 obnovena všechna předchozí privilegia, jež byla v souladu s Obnoveným řízením zemským.¹³⁵ Po jeho smrti získává državu nad městem rod Windischgrätzů ze Štýrska, Jan Želecký z Počenic na Všehovicích či Amand Antonín, svobodný pán z Petřvaldu.¹³⁶ Tito páni pokračovali však ve šlépějích svého předchůdce a o město se tak příliš nestarali. Kvůli neustálým sporům mezi pány a správou města nebyla situace ve městě poklidná.

---

¹³³ Ibidem, s. 77.

¹³⁴ Ibidem, s. 79.

¹³⁵ Vojtěch Cekota - Josef Dostál, Dějiny města Přerova v období 1650 až 1781, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova II.*, Přerov 1971, s. 57.

¹³⁶ Ibidem, s. 66.

4. Vývoj renesanční architektury

Konec 15. století se vyznačuje urbanistickým vývojem měst. Koncept navázal na již vytyčené starší sídelní útvary, nicméně dochází k rozšiřování městských hranic a celkovému zvelebování města. Krátce po roce 1475, kdy rozbořené město po husitských válkách získal do své državy schopný Vilém z Pernštejna, započal s jeho přestavbou. To se týkalo především v osídlení okolí tehdejšího hradu, které sám komentoval slovy: „*Bude – li růsti, rozmnoží se i živnosti ve městě a pán bude míti z toho prospěch.*“¹³⁷ A tak zahájil následnou urbanizací doposud neobydleného návrší, které dnes nazýváme Horním náměstím [1]. Novým obyvatelům nabídl řadu výhodných privilegií a zprostil je placení daní na dobu deseti let. Pod hradem se tak vytvořila zástavba pozdně gotických domů [7, 9, 12, 15, 18, 21] s úzkou hloubkovou parcelací, ve druhé polovině 16. století renesančně přestavěná.¹³⁸ Zástavba středověkých domů byla většinou jednotraktová a přízemní či jednopatrová s jednoduchou fasádou, členěnou malými okénky. Spodní prostory obsahovaly jednu až dvě místnosti, přičemž první lze označit jako síň a měla provozní a správní funkci. Za ní se často nacházela zadní komora, kde měšťan provozoval své řemeslo. Ve střední části domu se vstupovalo do sklepa, z první síně se vcházelo po schodech do prvního patra. To bylo rozděleno na několik místností. Zadní sloužila jako ložnice, vedle ní se nacházela tzv. černá kuchyně, která často sousedila s další místností. Prostor mezi obytnou a dvorní částí domu byl spojen úzkou chodbičkou. Zastropení bývalo většinou křížovými klenbami, celý objekt kryly sedlé šindelové střechy.¹³⁹ Kromě domů se též Vilém z Pernštejna rozhodl přestavět hradní tvrz na zámek. Roku 1487 položil základní kámen nového přerovského sídla, a to právě zámku. Jádrem byla okrouhlá věž a jednopatrový palác, vystavený na obdélném půdorysu. Přízemí tvořil dvoutrakt, složený ze dvou podélně a jedné příčně orientované místnosti, k nimž jsou na severní straně připojeny tři menší místnosti.¹⁴⁰ Hlavní místností tohoto prostoru byla tzv. černá kuchyň. První patro sloužilo jako obytné. Z jeho původní pozdně gotické podoby se nám však téměř nic nedochovalo. Jmenovat lze zámeckou kapli [58], zaklenutou jedním polem křížové klenby, na jejím svorníku je vytesán zubr, znak rodu Pernštejnů [59]. Z této doby pochází také zlomky kamenných článků zazděných na fasádě objektu [62].¹⁴¹

¹³⁷ Viz Dostálek (pozn. 14), cit. s. 5.

¹³⁸ Viz Žurek (pozn. 16), s. 223.

¹³⁹ Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum Horního náměstí v Přerově*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové sady, Olomouc, Přerov 2007, s. 73.

¹⁴⁰ Karel Žurek, *Stručné stavební dějiny zámku*, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 90.

¹⁴¹ *Ibidem*, s. 143.

Z důsledku parcelace domů vzniklo na návrší náměstí elipsovitého až kruhové tvaru [1], které z vnější strany obklopoval komplex kamenné fortifikace, a jež na straně severní ústilo jedinou ulicí kolem kostelíku sv. Jiří na náměstí Dolní. I blízká Olomouc byla též vytyčena na podobném půdorysu, jehož centrem se stala skvostná pozdně gotická radnice. Analogii lze nejpatrněji hledat ve městech, která byla taktéž spravována pány z Pernštejna. Tak tedy Prostějov, ačkoliv měl původní náměstí vytyčeno již od poloviny 13. století a později pak upraveno na konci století 14. pány z Kravař, dosáhlo podoby městského centra, tak jak ho známe dnes, právě až o téměř dvě stě let později. Pevné jádro tvořila síť ulic, přičemž ta nejokázalejší obklopovala budovu staré radnice z počátku 16. století.¹⁴² Původně obdélně zakulacené centrum tvořilo jádro města Lipníku nad Bečvou, vzdáleného od Přerova asi 15 km. Základem komunikací byla ulice na západovýchodní straně, a protější severojižní.¹⁴³ Hranice na Moravě, jež byly vytyčeny lokátorem koncem 13. století, dosahují téměř až obdélníkového tvaru. Náměstí je ohraničeno čtyřmi hlavními ulicemi, přičemž první dvojice vede na sever k bráně Horní a protější dvojice pak směrem k Dolní. Tato čtveřice hlavních ulic je pak protnuta ulicí na západní a východní straně.¹⁴⁴

Každé město bylo od svého prvotního osídlení obklopeno fortifikací, chránící městské jádro a jeho obyvatele. Trhovou ves Přerov nejdříve ohrazovalo opevnění přírodní, tvořené údolím řeky Bečvy, nad níž se tyčil val, později bylo doplněno o pletený plot [2]. Obnovu městské fortifikace dokončil do nynější podoby v devadesátých letech 15. století Vilém z Pernštejna. Horní náměstí bylo přístupné dvěma branami [5]. Bránou Dolní se vstupovalo k hradu od mostu, který byl umístěn na dnešní jižní straně náměstí. Horní brána byla umístěna na severozápadní straně, u kostela sv. Jiří, a procházelo se jí k Dolnímu městu. Obě byly zakončeny čtyřhrannými věžemi se sedlovými střechami. V blízkosti brány Dolní je prolomen menší průchod, fortna [47, 48].¹⁴⁵ Na brány navazovalo vysoké kamenné zdivo s půlkruhovými baštami, jejichž součástí byly střílny [50]. V prostoru mezi vnitřní stranou hradby a hradbou samotnou vedly dlouhé, ale nemálo široké úseky nazývané parkán [49], jež býval chráněn cimbuřím s prolukami taktéž pro střílny [54]. Hradební zeď byla často shora průchozí a lemována proutěným plotem či palisádou. Kromě bašt mohly být součástí fortifikace i věže. Ty byly od poloviny 13. století stavěny na válcovém půdoryse, jež byl posléze vystřídán

---

¹⁴² Tomáš Vítek, Prostějov, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 216.

¹⁴³ Zdeněk Gardavský, Lipník nad Bečvou (okres Přerov), in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 164.

¹⁴⁴ Miroslav Plaček, Hranice (okres Přerov), in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 149.

¹⁴⁵ Viz Dostálék (pozn. 14), s. 9.

čtyřbokým. Důležitou roli při obraně města hrály především věže nárožní. Za samotným opevněním se nacházel suchý příkop, jež mohl být široký až dvacet metrů a hluboký téměř deset metrů.¹⁴⁶

Obdobný soubor městské fortifikace chránily i město Hranice na Moravě. Dřevěné opevnění po husitských bojích vystřídalo kamenné, do nynější podoby upravené Vilémem z Pernštejna na konci 15. století. Hradby se skládaly jako přerovské z vnitřní, parkánové a vnější zdi, jež byla v rozestupu čtyřiceti až sedmdesáti metrů doplněna o důležitý obraný prvek, půlválcové bastiony. Celkem jich opevnění obsahovalo dvanáct, v Přerově bývalo patnáct tvarově stejných. Do města se vstupovalo třemi branami s jednopatrovými věžemi, stejně jako v Přerově chráněnými barbakány.¹⁴⁷ Stejný typ nalezneme i v nedalekém Lipníku nad Bečvou, jehož spravovali taktéž páni z Pernštejna. Lipník nad Bečvou se může pyšnit zachovalým systémem gotických hradeb z první a druhé poloviny 15. století, nicméně dobře rozeznatelné jsou i pozdější úpravy opevnění za Viléma a Jana z Pernštejna. Vilém z Pernštejna doplnil trojitě hradby o dvanáct bašt půlkruhové půdorysu a dva menší rondely, kruhového půdorysu, na východní straně fortifikace věžní bránu rozšířil barbakán, zbylé tři brány byly chráněny původním gotickým barbakánem. Jan z Pernštejna v první polovině 16. století navýšil bašty nadezděnými renesančními cihlovými zdmi, zakončenými obloučkovou atikou.¹⁴⁸ Ačkoliv blízká Olomouc nebyla spravována pány z Pernštejna, je důležité ji jakožto královské a velmi významné strategické město, zmínit jako další možnou analogii nejen k přerovským hradbám. V druhé polovině 15. století během válek česko – uherských získalo původní trojitě opevnění novou parkánovou zeď, uzavřenou na západní straně města krátkou zdí s půlkruhovou baštou. Po roce 1505 pak proběhly další stavební úpravy hradeb, jako například výstavba předsunutého opevnění či z důvodu rozšíření města o příměstské části vznikly nové úseky hradeb s půlkruhovými baštami a branami, zakončenými jednopatrovými věžemi a chráněnými předsunutými barbakány.¹⁴⁹

S nástupem nové historické etapy – renesance došlo ke zvýšení a rozšíření stávajících pozdně gotických domů o další trakt a patro. Přízemí tvořila rozlehlá centrální síň, tzv. mázhaus [22, 23], často klenutý honosnými klenbami a za ní situovaná reprezentační místnost, rovněž s okázalými klenbami [28, 29].¹⁵⁰ Od 16. století rozlišujeme tři typy mázhausových

---

¹⁴⁶ Karel Žurek, Středověká fortifikace, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 48.

¹⁴⁷ Viz Plaček (pozn. 144), s. 150.

¹⁴⁸ Viz Gardavský (pozn. 143), s. 166.

¹⁴⁹ Irena Kubešová – Helena Richterová, Městské hradby, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 193.

¹⁵⁰ Od začátku 40. let 16. století převládá v mázhauszech a síně prvního patra klenba hřebínková se síťovým gotickým obrazcem.

měšťanských domů. První variantou je dům, ve kterém mázhaus v celé šíři přízemí vytváří rozsáhlý prostor téměř čtvercového půdorysu, hloubku centrální síně vymezuje schodiště, vedoucí do prvního patra, a na pravé straně traktu dlouhý, zpravidla valenou klenbou zaklenutý průchod do dvora [22, 23, 31].¹⁵¹ Druhý typ reprezentuje mázhaus užší, hloubkově orientovaný, zakončený schodištěm do patra a průchodem do dvora. Po obou stranách je centrální prostor obklopován místnostmi. Třetí používaná varianta členění domovního interiéru se vyznačuje umístěním mázhausu buď po levé nebo pravé straně parcely a místnostmi vedle něj. Přízemí je tedy seřazeno do dvou pásů, v nichž se na jedné straně řadí za sebou mázhaus, schodiště do patra i průchod do dvora, a na druhé straně obvykle tři prostory.¹⁵² Dalším stavebním typem renesančních domů byly domy s podloubím a průjezdy [12, 15, 18].

S příchodem renesance nastala také změna ve smýšlení měšťanů, kteří se začali soustředit na pozemský život, rozvíjení lidských možností a síly, a to nejen k novým poznatkům, ale také k radostem životním. Z tohoto nového názoru se potřeby měšťanů odrážely i ve výtvarném umění a řada z nich zatoužila si zvelebit své domy.¹⁵³ Vyjma zdobených kamenných ostění oken či portálů na průčelních fasádách domů [33, 34], bývaly nad vstupy osazeny rodové znaky majitelů domů [11, 35]. Poprvé se tento fenomén objevuje již na konci 14. století, kdy král Václav IV. povolil bohatým patricijským rodům v královských městech svá obydlí označit domovním znamením – rodovým erbem. Během 16. století se popularita domovních znamení rozšířila i do zeměpanských měst.¹⁵⁴

Nejkrásnějším domem Horního města byl a je bezpochyby dům s č.p. 31, zvaný Korvínský [22], ve 30. letech 16. věku renesančně přestavěný Janem z Pernštejna. Jádrem dispozice domu tvoří dvoutrakt s úzkým traktem dvorním a širším uličním. Uliční trakt tvoří široký a hloubkově orientovaný vstupní prostor, tzv. mázhaus [22, 23], klenutý nepravidelnou klášterní křížovou klenbou [24], jejíž kamenné konzoly jsou zdobeny vegetabilním vzorem [27]. Ve svorníku pak nacházíme erb pánů z Pernštejna [26]. Z mázhausu vede vstup do reprezentačního sálu domu, tzv. rytířského [28, 29], prostoru bývalé černé kuchyně, podélné místnosti, výrobního či spotřebního charakteru a prvního patra. Centrální síň je ukázkovým prototypem první varianty členění přízemního prostoru měšťanského domu. Jan z Pernštejna pravděpodobně také nechal zhotovit bohatě kamenosochařsky zdobené ostění okna v průčelí domu [33], tvořené vzorem plynoucího kandelábru přes různé tvary váz, v nárožích s reliéfy

---

¹⁵¹ Bohumil Samek, *Renesanční dům v Moravské Třebové (K problematice prostorového útvaru mázhausu)*, in: Vilém Chmelař (red.), *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské univerzity*, Brno 1957, s. 6.

¹⁵² *Ibidem*, s. 10.

¹⁵³ Josef Kšír, *Olomoucké renesanční portály*, Olomouc 1969, s. 5.

¹⁵⁴ Viz Žurek (pozn. 139), s. 75.

otevřených zvířecích tlam. O necelé století později kupuje dům Václav Ambrož, který ho spolu se svou manželkou Mandalenou Bílou upravil.¹⁵⁵ Tato událost je zachycená na renesančním štítu nad portálem [34, 35]. Portál edikulového typu má v nadpraží nápisovou desku se dvěma oválnými štíty, po bocích zdobených vavřínovým věncem a oble položených na rozvinutý baldachýn. Kvalita práce portálu odpovídá stylu, jež nalezneme na portálu tzv. Čaputova domu v Hranicích na Moravě [42]. Čaputův dům má portál edikulového typu s půlkruhově zakončeným záklenkem. Přizdní polopilíře nesou ve vrcholu vlys s nápisovou deskou. Nad vlysem je umístěn nástavec s boky stočenými do tvaru volut a vrcholí drobným čučkem. Stojky mají patky zdobené dvěma reliéfy, na levé straně hlavou čerta, na pravé okřídleného andílka s plody. Čelní stranu stojek tvoří dekor vinných listů a plodů. Vnitřní stranu portálu nesou profilované pilastry, v záklenku s proloženými reliéfy květů. Cvikly portálu jsou zdobeny renesančním rozvilinovým rostlinným dekorem. Nápisová deska obsahuje latinský nápis, který informuje o majiteli domu Ondřejovi Čaputovi, jež nechal zhotovit tento portál roku 1583.¹⁵⁶ Dále latinský nápis odhaluje, že jistý pan Čaputa byl původem z polského města Zywiec, ležícího nedaleko Krakova. Z toho vyplývá, že kamenosochař, který vytesal tento portál, mohl být buď školený v Polsku nebo přímo pocházel z této země. Umělec tedy stoprocentně nabyt vzdělání ve stylu slezské renesance, která natolik ovlivňovala kamenosochařskou tvorbu v Čechách i na Moravě v průběhu 16. století.¹⁵⁷

Další paralelu k portálu shledávám u vstupního portálu zámku v Hranicích na Moravě [43]. Ačkoliv je mnohem propracovanější a vznikl zřejmě roku 1615 za tehdejšího majitele města Václava Moly z Modřelic, najdou se u obou portálů viditelné paralely. Oba jsou edikulového typu se segmentovým záklenkem, v jejichž středu se nachází konzola. Cvikly mají zdobené ornamentálními hermovkami, na dřících polosloupů je uplatněn motiv rozvilinového kandelábru. Ve vlysu přerovského portálu je osazena nápisová deska s medailonky, obsahující rodový znak Ambrože Bílého a jeho manželky, v Hranicích rodový znak Václava Moly z Modřenic drží zrcadlově obrácení lvi. Podobnost lze nalézt i ve štítových nástavcích, pod jejichž trojúhelníkovými vrcholy se nachází dětské hlavičky, v případě hranického portálu okřídlené.

Některé stavební změny v moderním renesančním městě vyplývaly z určitých přeměn ve společensko – hospodářské struktuře a v sociálně civilizačním vývoji. Z hygienických

---

¹⁵⁵ Viz Kreutz (pozn. 8), s. 94.

¹⁵⁶ René Tikal, *Portál tzv. Čaputovského domu č. p. 20. Masarykovo náměstí 21, Hranice na Moravě. Par. č. 50. Restaurátorská zpráva*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 2005, s. 4.

¹⁵⁷ V 80. letech 16. století přimykají občané českých zemí ke stále více protestantskému Slezsku a Sasku, proto se i ve výtvarném umění uplatňují jak prvky renesance italské, tak i severské či slezské.

hledisek dochází k přesunu kostelních hřbitovů či špitálů na samotný okraj města, někdy i za hradby, vznikají nové typy budov, jako jsou tržnice, městské sklady či sýpky.¹⁵⁸

Stavitelé profánní architektury 16. století dbali přísných pravidel renesanční architektury. U zámků byl kladen důraz na vytvoření pravidelného útvaru, jehož všechny části na sebe harmonicky navazovaly [70, 71]. Z přísné symetrie půdorysu vyplýval systematický rozvrh okenních os vnějšího průčelí [65, 74], většina zámků měla též pokoje v jednotlivých křídlech soustavně řazené za sebou.¹⁵⁹ Stavbu přerovského zámku dále rozšiřuje v druhé polovině 16. věku Vilémův vnuk Vratislav. Původní pozdně gotický palác rozšířil přístavbami, a zámek tak získal trojkřídlou dispozici s téměř obdélným nádvořím. Jihovýchodní křídlo rozšířil západním směrem k náměstí, vystavil i novou část, jižní křídlo s průjezdem [65]¹⁶⁰ Vratislav nechal také přestropit zámeckou věž, kde vznikly dvě zaklenuté místnosti, dostupné točitým schodištěm. Podobně tak učinil u zámku v Tovačově.¹⁶¹ Všechny nově přistavěné místnosti paláce byly zaklenuty valenou klenbou se vstřícnými lunetami [63, 64]. Po Pernštejnech získává město a s ním i zámek rod Žerotínů. Jejich nejznámější člen Karel st. ze Žerotína si z přerovského zámku učinil své vlastní sídlo. S tím souvisí i jisté změny. Tak tedy v první třetině 17. století zvyšuje jednopatrový objekt na dvoupatrový, podobně tak provedl s věží, ve které vytváří obytný prostor a jež opatřil hodinami a cimbálem. Na fasádu jižního křídla nechal osadit bosovaný portál edikulového typu [68],¹⁶² jež je z obou stran podpírán toskánskými sloupy, na ně dosedá kladí, zakončené volutami. Jednou z posledních úprav bylo postavení konírny v zámeckém příkopu.¹⁶³

Jako analogie přerovského zámku se přímo nabízí zámek v Hranicích na Moravě, vzdálené od Přerova zhruba 25 kilometrů [71]. Hranice na Moravě patřily též mezi perštejnské statky, tak lze vysledovat podobné stavební aktivity mezi těmito perštejnskými městy. Hranický zámek vznikl na místě dřevěného hradiska, tyčícího se na pahorku nad městem, již kolem roku 1430, kdy se zde předpokládá stavební činnost husity Jana Tovačovského z Cimburka, jež po husitských bojích obnovuje tehdejší opevnění s hradem.¹⁶⁴ Do roku 1464 vystavil kamenné hradby a k severní bráně připojil tvrz, vystavenou na nepravidelném

---

¹⁵⁸ Ivan Prokop Muchka, Hlava čtvrtá, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009, s. 332.

¹⁵⁹ Jarmila Krčálová, *Renesanční architektura v Čechách a na Moravě*, in: Jiří Dvorský (red.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Praha 1989, s. 23.

¹⁶⁰ Viz Dostálek (pozn. 14), s. 16.

¹⁶¹ Viz Žurek (pozn. 140), s. 93.

¹⁶² Portály zámků byly formovány dle předloh Serliových, Vignolových atd. Základ tvořil bosovaný rámeček a klasicizující edikula.

¹⁶³ Viz Dostálek (pozn. 14), s. 17.

¹⁶⁴ Viz Plaček (pozn. 144), s. 151.

obdélníkovém půdorysu. Za vlády Pernštejnů mezi lety 1490–1514 dochází k přestavbě zámku nového. Objekt od té doby tvořila trojkřídlá jednopatrová dispozice s válcovou věží na jihozápadě, kterou uzavírala nově severní strana, vložená do hradeb. Od města byl zámek oddělen příkopem, stejně jako v Přerově. Kolem počátku 17. století tehdejší majitel panství Zdeněk Žampach z Potnštejna navýšil jižní, východní a západní křídlo o druhé patro. V téže době byl osazen i vstupní kamenný portál [43], později roku 1615 upraven následujícím správcem města Václavem Molou z Modřenic, který upravil severní křídlo tak, že v přízemí nechal zbudovat arkádový ochoz.¹⁶⁵ Vstup do objektu vede po kamenném mostě a následuje přes bohatě kamenosochařsky zdobený portál. Ten je však odlišného stylu než u přerovského zámku, podobnosti nalezneme u oken, ohraničených kamennými šambránami a profilovanými nadokenními římsami, jež člení hladké fasády všech křídel.

Přerovský zámek opravuje v letech 1612–1615 ve slohu pozdně renesančním Karel st. ze Žerotína, který paralelně prováděl přestavbu původní středověké tvrze na zámek v Dřevohosticích [70]. Stavba honosného pozdně renesančního sídla proběhla v letech 1595–1617 a podíleli se na ní členi italské stavební huti, z nichž jmenovitě známe Andryse Vlacha a jeho bratra Benedikta Vlacha.¹⁶⁶ Objekt má dvoupatrový čtyřkřídlý půdorys s věží na jihozápadě, obehnán trojkřídlým jednopatrovým předzámčím s válcovými baštami na nárožích.¹⁶⁷ Křídla zámku uzavírají malé, nepravidelné nádvoří, ze tří stran obklopené otevřeným arkádovým ochozem. Fasády všech křídel jsou prolomeny jednoduchými renesančními okny s profilovanými nadokenními šambránami, stejně jako v Přerově. I vstupní bosovaný portál edikulového typu, osazený na jižním průčelí je velmi podobného tvaru. Boční podložené pilastry nesou profilovaný fronton, který není trojúhelníkově zakončený, ale v místě závěrečného protnutí je prolomen prostor na vložené okno. V místě tohoto okna byla zřejmě osazena kartuš s erbem Jana Skrbenského z Hříšťa a jeho manželky, jež se stali majiteli panství v roce 1618. V jejich službách práci provedl stavitel Jakub Kendyn Vlach z Kroměříže. Ti následně nechali upravit interiéry zámku, totéž ale již v raně barokním slohu provedl následující majitel Jan Kaltschmied z Eisenbergu.¹⁶⁸

Dřevoryt přerovského umělce Jana Willenberga, zachycující podobu Přerova v roce 1593 [3], je cenným dokladem o existenci dnes již zaniklého sboru Jednoty Bratrské se školou [79, 80, 81, 82]. Ten dříve stával na vnější straně městské fortifikace, nedaleko Dolní brány na

---

¹⁶⁵ Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. I. svazek A/I*, Praha 1994, s. 555.

¹⁶⁶ Viz Spurný (pozn. 13), s. 62.

¹⁶⁷ Viz Samek (pozn. 165), s. 422.

¹⁶⁸ Viz Spurný (pozn. 13), s. 64.

levém břehu řeky Bečvy. V těsné blízkosti byla situována bratrská škola a mlýn. Již Vilém z Pernštejna dovolil bratřím užívat k modlitbám kostelík sv. Jiří, jeho vnuk Vratislav však povolil stavbu nového sboru v polovině 16. století, o čemž kromě listiny svědčí i archeologické nálezy.¹⁶⁹ Během archeologického průzkumu byly odkryty základy orientované sakrální stavby s východně situovaným polygonálním závěrem [76]¹⁷⁰ Dle Willenbergova vyobrazení lze sbor interpretovat jako nevelký jednolodní kostel s čtyřpatrovou věží, umístěnou na západní straně objektu. Loď, krytá sedlovou střechou, měla v prostřední části dosazenou vížku se zvonem v lucerně a s ozdobnou makovicí [80].¹⁷¹ Archeologické bádání však neprokázalo existenci západní věže, pravděpodobně se jednalo o soliterně stojící zvonici [80], jejíž základy jsou stále neobjeveny a skryty v doposud neprozkoumané ulici Na Marku.¹⁷² Zprávy o přesném vzniku věže, ani jak celá stavba reálně vypadala, nemáme. Proto je třeba vycházet ze zachovalých stojících zvonicevých věží v okolí Přerova. Již po roce 1521 vznikla zvonice v nedalekých Dřevohosticích, jež byla kolem roku 1581, kdy došlo k výstavbě bratrského sboru, opravena. Věž, vystavená na čtvercovém půdoryse, má celkem pět pater. Jedná se o prostou hranolovou stavbu s hladkými fasádami, členěnými pouze malými šterbinovými okny, jež značí jednotlivá patra. Kordónová římsa odděluje poslední, zvonicevé patro s osazenými zvony, jež se do prostoru rozléhají prostřednictvím dvojitých oken, půlkruhově zakončených.¹⁷³ Mnohem honosnější zvonice byla postavena v Lipníku nad Bečvou [83], situovaná vedle původně gotického, později renesančně a v interiérech barokně upraveného kostela sv. Jakuba Většího. Zvonici nechal vybudovat roku 1609 tehdejší pán města Jiří st. Bruntálský z Vrbna a města Lipníku, téhož času i na hradě Helfštýně.¹⁷⁴ Jedná se o čtyřpodlažní stavbu čtvercového půdorysu, s hladkými fasádami, jež jsou zdobené nárožním armováním kamennými kvádry a členěné v úrovních prvních tří pater úzkými šterbinovými okny. V úrovni zvonicevého patra se nachází sdružená, segmentově zakončená okna. Na kordonovou římsu, značící střešní patro se slepými arkádami, dosedá půlkruhově vykrojená atika. Z Willenbergova dřevorytu je patrné, že i přerovská zvonice byla zakončena obdobným způsobem jako zvonice v Lipníku nad Bečvou. Pohled umělec zaznamenal však ze severní strany stavby, proto se lze pouze domnívat,

---

¹⁶⁹ Zdeněk Schenk – Jan Mikulík, Přerov – Na Marku. Archeologický odkryv sboru a domu se školou Jednoty Bratrské, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archívu Přerov*, Přerov 2013, s. 6.

¹⁷⁰ Ibidem, s. 7.

¹⁷¹ Jiří Lapáček, Nový sbor byl postaven místo panského dvora, *Nové Přerovsko*, 2012, č. 43, 26. 10., s. 12.

¹⁷² Viz Schenk – Mikulík (pozn. 169), s. 10.

¹⁷³ Irena Kubešová – Helena Richterová, Zvonice, Dřevohostice, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 147.

¹⁷⁴ Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. II. svazek J/N*, Praha 1999, s. 356.

že se do ní vstupovalo prostým, segmentově zakončeným portálem jako v blízkém Lipníku nad Bečvou. Stejně tak pravděpodobná doba vzniku mohla být v letech 1600–1609.

Možnou paralelu k přerovskému bratrskému sboru [80, 81], postaveného kolem roku 1554, musíme též hledat v jiných doposud stojících bratrských kostelů v Čechách a na Moravě. Bratrský kostel v Mladé Boleslavi [84] byl založen již roku 1544, tedy o deset let dříve než přerovský. Tehdejší správce panství Mladé Boleslavi Arnošt Krajíř z Krajku nechal vystavit italským architektem Matteem Borgorellim trojlodní kostel s polokruhovým zakončením apsidy, jehož průčelní fasádu na vrcholu zdobí trojúhelníkový štít s volutami.¹⁷⁵ Boční fasády jsou prosvětleny malými úzkými okny, podobně členěnou severní fasádu měl zřejmě i přerovský sbor, jelikož ji takhle zachytil Jan Willenberg. Obdobnou dispozici měl bratrský sbor ve Fulneku, který od 70. let 15. století vlastnil Jan ze Žerotína, který bratřím roku 1489 udělil privilegium k výstavbě vlastního modlitebního chrámku. Ačkoliv byl tento sbor založen o necelé století dříve, tedy i v jiném uměleckém slohu – pozdní gotice, můžeme předpokládat, že se přerovští bratři při stavbě svého sboru inspirovali i tímto. Původní bratrský sbor ve Fulneku byl vystaven jako orientovaná podélná jednolodní stavba, zakončená polygonálním závěrem.¹⁷⁶ Fasádu měl taktéž střídmě členěnou úzkými, segmentově zakončenými okny.

Podél presbytáře bratrského sboru vedla úzká ulička [78] o délce 11, 10 metrů a šířce 2, 60 metrů, jež se směrem k řece zužovala, až dosáhla rozměru 1, 70 metrů.¹⁷⁷ Byla tvořena kameny kladenými do řádků, čímž vytvořila jakousi dlažbu. Tato dlážděná komunikace je precizním důkazem tvorby ulic v polovině 16. století. Cesta rozdělovala prostor mezi východním závěrem bratrského sboru a domu se školou [79]. Ten je na dřevorytu vyobrazen jako obdélná stavba orientovaná severojižně, jež byla zakončena sedlovými střechami se třemi atikovými štíty. Archeologické průzkumy však odkryly půdorys ve tvaru lichoběžníku [76]. Dům byl pak rozdělen na dvě větší místnosti na severní a dvě menší na jižní straně.¹⁷⁸

Město Přerov, jehož charakteristickým rysem se stalo Horní město s renesančním zámekem, bratrským sborem a zástavbou okázalých pozdně gotických a renesančních domů, vzkvétalo během 16. století. Tento vývoj byl přerušen nechvalnými dopady třicetileté války, kdy kromě válečných útrap zasáhla město série živelných katastrof, jež vzala za své především vnější stranu hradeb. Za hospodářský i estetický úpadek lze poděkovat i následujícím správcům,

---

¹⁷⁵ Pavel Vlček, *Renesanční kostely*, in: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (eds.), *Umění české reformace 1380–1620*, Praha 2010, s. 246.

¹⁷⁶ Viz Samek (pozn. 165), s. 458.

¹⁷⁷ Viz Schenk – Mikulík (pozn. 169), s. 17.

¹⁷⁸ *Ibidem*, s. 18.

jež o svou državu nepečovali. Dnes je tedy řada staveb zbarokizována a potřela tak vrcholně středověký a novověký ráz pamětihodností.

5. Katalog staveb

V následujících kapitolách jsou uvedeny nejvýznamnější renesanční památky města Přerova. Výběr jsem provedla na základě vlastního uvážení. Pamětihodnosti jsou seřazeny dle časové posloupnosti od nejstarší. U každé je uvedena její lokace a přibližná doba výstavby.

5.1. Měšťanský dům, zvaný Korvínský

Přerov, Horní náměstí č.p. 31

jádro z 80. let 15. století, upraveno ve 30. letech 16. století, roku 1570 a 1616

Tento patrový měšťanský dům [21] leží v západní části historického jádra Přerova a tvoří nedílnou součást pozdně gotických a renesančních domů. Areál Horního náměstí byl od roku 1484 kolonizován a urbanisticky připojen k tehdejšímu Dolnímu městu za Viléma z Pernštejna. Průčelí domu dekoruje bohatá kamenosochařská výzdoba, čímž ho řadí k nejhodnotnějšímu a nejvýznamnějšímu domu na přerovském Horním náměstí.

Název „Korvínský“ získal dům dle pověsti, která praví, že se zde prý konala schůzka krále Matyáše Korvína s Viktorýnem, synem Poděbradovým. František Levý však namítá, že se domu přezdívá Korvínský proto, že je to zkomolenina názvu jiného domu, taktéž umístěném na Horním náměstí, a to „Korbelovského“, jehož majitelem byl od druhé poloviny 16. století jistý měšťan Korbel.¹⁷⁹

Dějiny stavby

Počátky domu spadají do první poloviny 15. století, kdy město obsadili husité, jež si za hradem budovali malé domky, rozmístěné značně neuspořádaně v blízkosti oblasti dnešního Horního náměstí. Domek byl umístěn do vzdálenosti cca 13-15 m od pozdější hradby a 12-13 metrů od linie náměstí.¹⁸⁰ Během osidlování kopce za Viléma z Pernštejna na nově obydleném návrší kopce vyrostla zástavba měšťanských domů podélné dispozice se dvorky a zahrádkami, sahajícími až k hradbám. Tato pozdně gotická obydlí byla již zděná, patrová s dispozicí hloubkového dvoutraktu. Přízemní prostor se skládal z větší části z rozlehlé síně, která měla komunikační funkci a majitel zde provozoval své řemeslo, a za ní situované menší místnosti, kde se často nacházela komora či spižírna a černá kuchyně. Ze síně se vcházelo schodištěm do prvního patra, odkud vedl vstup do síně a zadní části traktu, jež sloužil jako obytný prostor. Suterén býval zaklenut valenou klenbou, vrchní místnosti záklopovými trámovými stropy.¹⁸¹

Dům č. p. 31 zřejmě v první polovině 16. století kupuje Jan z Pernštejna, který ho nechal v letech 1530-1535 přestavět, podobně jako v Tovačově na dům panský, sloužící k ubytování členů jeho rodiny či hostů, pro které by nebylo místa na zámku.¹⁸² Jádrem dispozice byl nyní

¹⁷⁹ Viz Levý (pozn. 6), s. 165.

¹⁸⁰ Zdeněk Gardavský, *Přerov, dům č. p. 31. Průzkum objektu, povrchový a podpovrchový*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Přerov 1979, s. 94.

¹⁸¹ Viz Žurek (pozn. 139), s. 19.

¹⁸² Viz Gardavský (pozn. 180), s. 96.

tzv. dolní mázhaus [22, 23], klenutý složitou klášterní křížovou klenbou [24] s desíti kamennými konzolovými patkami [26, 27], obdobnou klenbu získal i reprezentační sál, zvaný rytířský, situovaný v zadní části traktu [28, 29, 30].¹⁸³ Donátor stavby, Jan z Pernštejna, nechal na patky kleneb osadit rodový znak Pernštejnů – heraldickou figuru hlavy zubra [26]. Černá kuchyň a menší místnost za rytířským sálem byly zakončeny valenou klenbou. Z mázhausu vede schodiště do prvního patra, rovněž se stoupající valenou klenbou [32]. V prvním patře byl vytvořen taktéž horní mázhaus, menší obytná místnost a malá zaklenutá místnost v centru dispozice.¹⁸⁴

Nejstarším známým majitelem domu je v přerovských Registračních gruntech zmíněný jistý Matouš Warduk, od kterého roku 1569 měšťan Bartoš Bílý v pátek před dnem sv. Markéty za hotových 506 tolarů stavení kupuje.¹⁸⁵ Bartoš Bílý stával v čele sociálně – kulturních zájmů celého tehdejšího Přerova. Mezi přerovskými byl známý jako obchodník s domy a grundy. Měl dvě chotě. První, dceru vdovy Anny Nyklové, a druhou Kateřinu, vdovu po Volfovi Meziříčském. Kateřina byla velmi vzdělanou ženou přísných mravů, její syn Jan Volf Meziříčský se stal důvěrníkem Karla st. ze Žerotína, který ho později ustanovil svým zástupcem v Přerově. V době nepřítomnosti majitele panství dbal o kulturní a sociální poměry ve městě, pomáhal též bratřím Jednoty Bratrské.¹⁸⁶ Měšťan Bílý v Korvínském domě provozoval živnost hostinskou. Kromě tohoto domu vlastnil dále zahradu, umístěnou u parku Michalov, a několik gruntů podrobných.¹⁸⁷

Původní dispozice pozdně gotického domu i výšková úroveň přízemních raně renesančních prostor při dvorní straně byla přestavěna zřejmě za vlastnictví Bartoše Bílého. Hlavní síň tvořil nadále klenutý mázhaus, kde majitel šenkoval pivo, a odkud vede jednoramenné schodiště do prvního patra. K mázhausu z levé strany přiléhala místnost zakončená třemi poli křížové klenby, jež sloužila jako černá kuchyně a na ni navazovala komora s klenbou valenou. V zadní části traktu byl ponechán reprezentační rytířský sál. První patro plnilo funkci obytnou.¹⁸⁸ Bartoš nechal klenby přízemí překrýt štukovými profilovanými hranami měkké profilace [24, 28, 29]. Ve vrcholu klenby mázhausu nechal osadit kartušový svorník se svým erbem iniciálami a datováním [25]. Ve dvorním prostoru vybudoval směrem k hradbám hospodářskou budovu, zaklenutou hřebínkovou valenou klenbou.¹⁸⁹

---

¹⁸³ Viz Gardavský (pozn. 180), s. 99.

¹⁸⁴ Ibidem, s. 99.

¹⁸⁵ Viz Levý (pozn. 6), s. 165.

¹⁸⁶ Ibidem, s. 167.

¹⁸⁷ Ibidem, s. 165.

¹⁸⁸ Viz Žurek (pozn. 16), s. 225.

¹⁸⁹ Viz Gardavský (pozn. 180), s. 101.

Po smrti Bílého a jeho manželky Kateřiny dědí dům Václav Ambrož, který za svou manželku pojal Mandalenu, dceru Bartoše Bílého.¹⁹⁰ Václav nabyl právnického vzdělání a díky své moudrosti a schopnosti dobře rozhodovat ho zanedlouho Karel st. ze Žerotína jmenoval třetím purkmistrem města. Sám Karel st. ze Žerotína toto povýšení komentoval: „...aby i tuto nově v něj vloženou práci konšelskou jak z povinnosti té, kterouž mně zavázán jest, tak i pro službu obci i vlasti své přijíti se nezbraňoval, a poněvadž jest člověk mladý, z mladosti se pracovati cvičil, že se mu to spíše hoditi nežli škoditi bude.“¹⁹¹ Činnost třetího purkmistra města byla sice náročná, dostávalo se jí však dobrého platového ohodnocení. Proto se rozhodl mladý Ambrož se svou chotí Mandalenou si svůj dům zvelebit. Průčelní fasádu opatřili bohatě kamenosochařsky zdobeným kamenným portálem. Tento čin demonstruje nápisová deska, vložená v nadpraží portálu, s vyrytým letopočtem 1616 [34, 35]. Dále pak přenesli ze starší zadní fasády ostění vlevo situovaného okna [33], které se od portálu odlišuje kamenem i ztvárněním zdobného dekoru. Dům zřejmě získal i honosný štít, který byl zbourán po požáru 1868.

V roce 1649 vystoupil Václav Ambrož ze služeb panských, o čtyři roky později prodává dům jistému Alexandru Rittnerovi.¹⁹² V následujících letech vlastnil dům Karel Jindřich ze Žerotína, ve druhé polovině 18. století Karel Skříček, za něhož bylo vystaveno dvorní loubí v přízemí s pavlačí v prvním patře, které propojily historické jádro domu s hospodářským stavením, jež se dočkalo zvýšení na první patro. Dále se pak pozdně barokní, až klasicizující tendence objevily na průčelní fasádě domu, kde byla okna nově lemována vydutými šambránami a podobně řešenými nadokenními římsami.¹⁹³ Následující empírová úprava domu poznamenala především klenby loubí pavlače, jež byly nyní valené empírové. Roku 1868 zasáhl požár celé Horní náměstí a nešetřil ani tohoto domu. Pozdější majitelka Marie Vyšínová¹⁹⁴ provedla nepřilíh zdařilou opravu objektu. Nechala strhnout ozdobný štít, maltou omítnout renesanční plastickou výzdobu a průčelí domu pokrýt bezcennou fasádou. Roku 1976 dům koupilo Muzeum Komenského v Přerově,¹⁹⁵ které objekt postupně rekonstruovalo. Nejprve se provedla oprava krovu nad arkádami a střešního pláště. V průběhu prací byl též proveden

---

¹⁹⁰ Viz Levý (pozn. 6), cit. s. 165.

¹⁹¹ Ibidem, s. 165.

¹⁹² Karel Žurek, K erbovním znamením a majitelům domu č. 31 na Horním náměstí v Přerově, in: *Památkový ústav v Olomouci. Výroční zpráva*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 1993, s. 122.

¹⁹³ Viz Gardavský (pozn. 180), s. 103.

¹⁹⁴ Viz Žurek (pozn. 192), s. 122.

¹⁹⁵ Viz Gardavský (pozn. 180), s. 22.

umělecko – historický průzkum. Kolaudace proběhla roku 1995 a tím započala i obnova jeho provozu. Dnes dům slouží ke kulturní činnosti, pořádanou pro širokou veřejnost.

Popis stavby

Dům je orientován přibližně od východu k západu a tvoří ho hlavní uliční křídlo, na které navazují křídla dvorní, vytvářející obdélný půdorys celého objektu. Suterén domu je tvořen pěti nevelkými místnostmi, zaklenutými segmentovou valenou klenbou. Přízemí tvoří rozlehlý mázhaus se složitou nepravidelnou klášterní klenbou [, jejíž žebra vytváří pět bočních lunet, čtyři styčné křížové lunety a šest styčnými rohových lunet [22, 23, 24].¹⁹⁶ Žebra klenby mají štukované profilované hrany a dosedají na kamenné římsové profilové konzol [27]. Na mázhaus navazuje úzká chodba, zakončená segmentovou valenou klenbou [31]. Vlevo k centrální síni přiléhá místnost se třemi poli hřebínkové křížové klenby, jejíž žebra vytváří šest styčných lunet. Za ní je situovaná nevelká komora ve tvaru podélného obdélníka, klenutá pravidelnou segmentovou valenou klenbou, provedenou dvakrát, přičemž ta mladší nahradila původní volný komín černé kuchyně.¹⁹⁷ Poslední místnost hlavního jádra domu tvoří bývalý reprezentační sál, tzv. rytířský, zaklenutý nepravidelnou půlkruhovou otevřenou klášterní klenbou se síťovými štukovanými žebry, jež vytváří dvě boční lunety a osm styčných rohových [28, 29].

Do prvního patra se vchází schodištěm, umístěným téměř vlevo centrální místnosti [22, 32]. Vedle něj se nachází půlkruhová nika. V prvním patře se nachází celkem deset místností, z nichž pouze dvě mají klenutí segmentovou valenou klenbou se dvěma hřebínkovými lunetami, jež dříve tvořily tzv. horní mázhaus. Ostatní prostory byly dodatečně upraveny na obytné, zakončené plochostropě.

Na hlavní uliční objekt navazuje vlevo dvoupodlažní dvorní křídlo. Přízemí tohoto křídla je většinou klenuté valenou klenbou s křížovými styčnými lunetami. První patro této klasicistní výstavby tvoří pavlačové obytné prostory. V zadní části parcely se nachází bývalé hospodářské stavení, spojené při pravé straně s hlavním křídlem arkádovou chodbou. Nejvýznamnější místností hospodářské budovy je bývalá renesanční černá kuchyně s klenbou půlkruhově valenou, vytvářející boční a dvě křížové styčné lunety. Hrany lunet mají vysoké koncové hřebínky ve hrotech výsečí.¹⁹⁸

---

¹⁹⁶ Ibidem, s. 9.

¹⁹⁷ Ibidem, s. 10.

¹⁹⁸ Ibidem, s. 25.

Fasáda průčelí je zesponu členěna hladkým soklem, poté profilovanou kordonovou římsou, jež v pravé části kopíruje segmentově zdvihnutý štít portálu, a na samém vrcholku přímou nadokenní římsou [21]. Hladký sokl a kordonová římsa ohraničují pásovou rustikou dělenou část fasády, kterou prolamuje zcela vlevo okno s plochou římsou, vedle něj druhotně osazené bohaté zdobené kamenné ostění a vpravo mohutný půlkruhově zakončený kamenný portál [34]. Hladké patro průčelí narušují čtyři obdélná okna s podokenními římsami, lemovaná šambránou, která nahoře vytváří zvlněný a do trojúhelníku stoupající tvar. Téhož tvaru, jen zrcadlově otočeného, dosahuje i pod podokenní římsou. Nad okny jsou umístěny profilované zvlněné nadokenní římsy. Průčelí dvorních traktů je hladké. Celý objekt zastřešuje sedlová střecha.

Stylová analýza

V suterénu tohoto jednopatrového domu se zachovaly valeně klenuté prostory z pozdně gotické stavební fáze. Kolem 30. let 16. věku nařídil Jan z Pernštejna provést raně renesanční přestavbu objektu, která z něj učinila jednu z nejhodnotnějších staveb celého města Přerova. Tuto stavební periodu reflektuje nejen architektonická dispozice domu čili, že došlo k vytvoření centrálního prostoru, tzv. mázhausu [22, 23], ale především jeho kamenosochařské detaily [25, 26, 27]. Mázhaus je zaklenutý klášterní klenbou [24], jejíž žebra dosahují téměř k polovině zdi na kamenné konzoly, zdobené vegetabilním vzorem [27]. Konzola u vstupu na schodiště obsahuje vyobrazenou heraldickou figuru zuba [26]. Ve vrcholu klenby je na štukovém žebro situovaná kamenná kartuše se zavijeným ornamentem a vyrytým letopočtem 1570 a monogramem *BB* [25]. To dokládá, že v tomto roce nechal majitel domu Bartoš Bílý překrýt žebra klenby štukem a provedl několik dalších změn, jako například přesun černé kuchyně do nově postaveného hospodářského stavení. Štukové klenby se v renesanční architektuře používalo poměrně často. Analogii lze nalézt i ve slezských městech, konkrétně Opavě či Krnově. Téměř identickou nepravidelnou klášterní klenbou, krytou štukem, je zaklenut mázhaus domu č. p. 115 v Opavě [46]. Síťového vzorce dosáhl štukatér tažením štukového dekorativního detailu po hranách klenebních výsečí a vrcholové ose klenby, na niž prostřednictvím obtáčením prvku kolem prázdného středu modeloval kruhové terče a na vrcholové žebro pak jakožto kolmice napojil další profily, parafrázující dělení plochy klenby na jednotlivá travé.¹⁹⁹

---

¹⁹⁹ Ondřej Haničák, *Renesanční domy moravsko – slezského pomezí. Příspěvek k poznání typologie a formálních aspektů měšťanské obytné architektury 16. a 17. století*, Slezské Zemské muzeum 2015, s. 120.

Portál v průčelí domu tvoří edikula, nesená hranolovými pilíři, jež stojí na kamenném soklu [34]. Na profilované hlavice pilířů dosedá půlkruhově zakončená archivolta s vrcholovým volutovým klenákem. Ostění pilířů i archivoly vyplňuje vegetabilní motiv, seskládaný z vlnovitě rostoucího úponku, na kterém vyrůstají květy, listy či ovocné plody. Ve cviklech je znázorněn ornamentální obrazec, složený ze dvou osově převrácených tvarů, jež mají po obvodu formu andělského křídla, ze spodní části zakončeného bohatým motivem listů. Na bocích cviklů probíhá průběžná římsa s volutovými konzolami. Římsu vyplňuje vegetabilní vzor, konzoly penízkový motiv, přičemž pod nimi jsou vyobrazeny lví hlavy. Ve střední části nadpraží portálu jsou v obdélníkovém zrcadle situovány dva rodové znaky, nad nimiž je majuskulním písmem napsáno *WACLAW AMBROZ MANDALENA BILA*. Znaky jsou umístěny ve dvou spojených vavřínových věncích na rozvinutý baldachýn. První charakterizuje rod Václava Ambrože. Znázorňuje oválný štít z břevna, na kterém jsou položeny vyrůstající tři růže z rozet. Druhý erb patří rodu Bílých a vyobrazuje merku, původní osobní znamení otce Mandaleny, Bartoše Bílého.²⁰⁰ Nápis pod nápisovou deskou pokračuje *SSESTINACTEHO SSESTNACTEHO LETA OD NAROZENI PANE GEST OBNOWEN DUM TENTO*. Portál zakončuje konkávně profilovaný štít ve tvaru trojúhelníka, jež ve svém frontonu nese reliéf lidské hlavy, umístěné na římsě nápisové desky, která je po stranách zesponu držena konzolami [35]. Prostor nad dřevěnými dveřmi, vloženými do portálu, vyplňovala dříve kovaná mříž, která byla ve 30. letech 20. století odstraněna [36].²⁰¹ Mříž ve tvaru lunety tvoří zkroucené úponky, na jejichž koncích vyrůstají různé typy květů. Pod vrcholem klenutí lunety se nachází dva zrcadlově otočení lvi s korunou na hlavě, kteří předními tlapami drží ornament ve tvaru třikrát odstupňovaného čísla „8“ [37].²⁰² Dle mého úsudku nechal tuto bohatě dekorovanou kovanou mříž zhotovit Karel Jindřich ze Žerotína, který po roce 1675 dům vlastnil.²⁰³ Takto soudím na základě vyobrazení stojícího lva na zadních tlapách a s korunou na hlavě, který je obsažen v rodovém erbu pánů ze Žerotína. Mříž je tedy z uměleckého hlediska vytvořena již v době raného baroku.

---

²⁰⁰ Viz Žurek (pozn. 192), s. 121.

²⁰¹ Renata Skřebská, Vzácná renesanční památka z Korvínského domu, in: *Minulost Přerovska. Sborník prací z dějin přerovského regionu*, Muzeum Komenského v Přerově 1993, s. 147.

²⁰² O tuto renesanční mříž se zajímal akademický architekt Jan Mráček, žák slavného vídeňského architekta Otty Wagnera, který v Přerově na počátku 20. století několikrát pobýval a rád vyhledával stavební památky a malebná zákoutí města. Během jedné z posledních návštěv Horního náměstí si všiml, že u tzv. Korvínského domu chybí zdobná kovaná mříž ve světlíku. Následně začal po mříži pátrat, přičemž zjistil, že byla odstraněna kvůli průvanu a nahrazena skleněnou výplní. Samotnou mříž pak našel na hnojníku v zahradě téhož domu, kam ji zřejmě vyhodila tehdejší majitelka domu, paní Helena Vaničková. Dnes je kovaná mříž uložena v depozitu Muzea Komenského v Přerově.

²⁰³ Viz Žurek (pozn. 192), s. 122.

Vedle portálu zcela vlevo je situováno okno s druhotně osazeným kamenným ostěním, vytesáno z jiného druhu kamene než portál, též motivy mají odlišný vzor [33]. Dle Zdeňka Gardavského spadá kamenné ostění do dob pozdějších a původně se nacházelo na dvorní fasádě hospodářské budovy, kterou nechal v 70. letech 16. století postavit tehdejší majitel domu měšťan Bartoš Bílý.²⁰⁴ Dle mého názoru lze kamenné ostění oken však datovat ještě mnohem dříve a to do období 30–40. let 16. století, kdy byl dům přestaven za Jana z Pernštejna. Zhruba ve stejné době obnovuje Jan z Pernštejna město Pardubice, které postihl silný požár. Poničil především původní gotické měšťanské domy, na jejichž místě byly vystaveny nové, již renesanční. Zámožní měšťané si tedy nechávaly vytesat dekorativně zdobená kamenná ostění oken a portálů. Kamenné ostění okna Korvinského domu se velmi shoduje s ostěním okna č. p. 70 v Pardubicích [38]. Ačkoliv bylo druhé zmíněné vyrobeno z terakoty, plastický reliéfní dekor se téměř shoduje. Základ dekoru bočních ostění tvoří kandelábr, jež vyrůstá z vázy na vysoké noze a postupně plyne přes různé typy váz až k vrcholu okna. Vázy jsou zdobeny listy, květy či různě zkroucenými úponky. V obou nárožích se kandelábr zalomuje a ústí do tlam draků, zrcadlově otočených, kteří mají mezi svými ocasy vložen štít. V případě ostění pardubického okna motiv kandelábru pokračuje i v horní partii ostění. Na tuto analogii stroze upozorňuje též Vladimír Hrubý.²⁰⁵ Podobné zpracování ostění nalezneme u portálu domu č.p. 15. v Pardubicích, tentýž motiv byl použit u portálu bývalé radnice v Hranicích na Moravě, osazený roku 1544 [39]. Na tomto příkladu lze dobře vidět, jak se vzájemně prolíná kamenosochařská výzdoba mikroarchitektury ve městech, spravovaných jedním pánem, v tomto případě Janem z Pernštejna. Analogii ostění okna Korvinského domu najdeme tedy i v Prostějově na portále tzv. Onšova domu [41] a radnici tamtéž, vytvořených ve 40. letech [40]. Umělci těchto ostění pravděpodobně vycházeli ze vzoru monumentálního portálu olomoucké radnice, vytvořeném kolem roku 1530, u níž se přímo předpokládá, že se na jejím vyhotovení podílel rodilý Ital.²⁰⁶

V poslední třetině 16. století působila v Olomouci olomoucká kamenická huť, charakteristická tvorbou půlkruhového vstupu, tvořeného výrazně plasticky akcentovanými pilastry a archivoltou, zasazeného do pravoúhlého rámu. Ten je zakončen dekorativně řešenou supraportou a vlysem, zdobné aranžmá doplňují heraldické motivy gryfů, puttů či různě modelovaných ornamentů ve cviklech.²⁰⁷ Pracovníci této kamenosochařské huti svébytným

---

²⁰⁴ Viz Gardavský (pozn. 180), s. 101.

²⁰⁵ Vladimír Hrubý, *Pozdní gotika a raná renesance v Pardubicích v letech 1491-1548*, Pardubice 2003, s. 159.

²⁰⁶ Viz Hlobil (pozn. 15), s. 175.

²⁰⁷ Ondřej Jakubec, *Renesanční a manýristické umění*, in: Jindřich Schulz (red.), *Dějiny Olomouce 1*, Univerzita Palackého, Olomouc, s. 317.

způsobem kombinují italské předlohy portálů, ze stylového hlediska je však jejich práce ovlivněna severskou renesancí. Z této skupiny olomouckých portálů se jako podobné portálu tzv. Korvínského domu jeví portál domu č.p. 3 v Ostružnické ulici [44] či č.p. 40 v Riegrově ulici [45]. Analogii shledávám v použití obdobného dekoru, tvořeného z kroucených úponků, z nichž vyrůstají květy či ovocné plody, ve vlysu prvního zmíněného měšťanského domu. Podobný motivu vyplňuje ostění pilířů a archivoly přerovského portálu. Týž motiv dekoruje i vlys druhého zmíněného olomouckého portálu, který má navíc obdobné aranžmá i ve cviklech portálu stejně jako v případě portálu tzv. Korvínského domu – ornamentální obrazec, složený ze dvou osově převrácených tvarů připomínající andělská křídla, mezi nimi je vložen svazek vegetabilních listů.

Vyvstává otázka, kdo je vlastně autorem obou kamenosochařských ostění? V případě raně renesančního ostění okna se jako nejpravděpodobnější jeví místní umělec znalý prací olomouckého kamenosochaře Jiříka z Olomouce, který zřejmě vytvořil portál radnice v Prostějově a byl činným i v Pardubicích, kde vedl pernštejnskou huť a mohl zaměstnávat a školit domácí, ale i italské či německé umělce, působící ve Slezsku a Sasku a vytvářející umělecký styl, tzv. severskou renesanci.²⁰⁸ Tvůrce ostění portálu, osazeného roku 1616, pak lze hledat opět v řadách místních umělců, vyučených prací italských mistrů z oblasti Lombardie či Toskánska²⁰⁹, kteří působili na území Moravy od konce 15. století a přinesli sem novou architektonickou tvárnost. První zprávy o italských stavitelích a kamenících, působících v oblasti severovýchodní Moravy, nalzáme v písemných zprávách od 30. let 16. století. Tito umělci pracovali výlučně ve službách Pernštejnů a olomouckých biskupů. Městské knihy města Přerova ze 16. století se však nedochovaly, je tedy nutné pracovat s dochovanými prameny z okolních měst. V 70. letech 16. věku je v blízkém Lipníku nad Bečvou i Hranicích na Moravě doloženo několik italských zedníků – Vlachů, jež působili ve zmíněných městech. V 17. století z dopisů Karla st. ze Žerotína i městských knih víme, že zámek nechal přestavit do pozdně renesanční podoby jistý Gregor Architektor. Dále jsou pak v městských knihách uváděny doklady o stavebních pracích v letech 1599–1616 Antonína Vlacha, k roku 1605 se ve městě zdržuje Vilém Vlach a o deset let později Petr Vlach. Ze Žerotínovy korespondence je však také patrné, že nechával vlašské umělce zaměstnávat výhradně na pracích u svých panství.²¹⁰

---

²⁰⁸ Viz Hlobil (pozn. 15), s. 188

²⁰⁹ Ve starší literatuře nazývání též „vlaši“.

²¹⁰ Bohumír Indra, *K renesančnímu stavitelství na severovýchodní Moravě a ve Slezsku. Pramenné zprávy o vlašských a domácích stavitelích a kamenících do 30leté války*, Opava 1966, s. 147.

Autory obou kamenosochařských prací na průčelí domu č. p. 31 nelze s přesností jmenovat. Jisté však je, že se na těchto architektonických prvcích podíleli samotní italští umělci či umělci místní, jež si velmi dobře osvojili principy tvorby jak italských, tak i mistrů severské renesance a ve zlehčeném a zlidovělém výrazu je aplikovali nejen u kamenosochařských detailů fasády tohoto domu, ale i měšťanských domů okolních měst.

5.2. Měšťanský dům č. p. 9

Přerov, Horní náměstí č. p. 9

jádro z 80. let 15. století, přestaveno ve druhé polovině 16. století

Původně právozárečný dům, situovaný v jihovýchodní části severovýchodní fronty Horního náměstí, který byl během rekonstrukce v 80. letech 20. století stavebně i provozně spojen s domem č. p. 8, bývalým hostincem „U Kapličky“, jehož majiteli udělil Jan z Pernštejna právo na vaření a nálev piva i vína po dni sv. Martina roku 1547.²¹¹ Středověké jádro domu č. p. 8 zaniklo při požárech Horního města, v 19. století proběhla novodobá výstavba na základech postaršího objektu [7, 8].²¹²

Dějiny stavby

Počátky domu sahají do poslední třetiny 15. století, kdy nechal Vilém z Pernštejna osadit doposud neobydlené návrší kopce nad Bečvou, a došlo tak k výstavbě pozdně gotické zástavby domů. Přízemní dvoutrakt je koncipován obdobně jako dům č.p. 31, zv. Korvínský. Na základě tohoto poznatku lze předpokládat, že dříve patřil zámožnému občanovi, který ho nechal ve druhé polovině 16. století renesančně přestavět. Objekt tak získal bohatou až palácovou dispozici, v centru tvořenou mázhauzem, na který navazovaly další prostory, včetně slavnostního sálu a prvního patra.

O majitelích domu máme zprávy až z 18. století. Roku 1784 kupuje dům č. p. 8 i 9 měšťan jména František Struschka, nejstarší známý historik města Přerova. Dům č.p. 9 vlastnil od konce 18. století kaplan Fischer, který ho odkázal Baltazaru Vařechovi, který ho předal svému synovi, knězi Baltazarovi. Po jeho smrti býval dům vždy v držení farářů.²¹³ Během velkého požáru v polovině 19. století zasáhlo Horní náměstí požár a domy vyhořely.

V 80. letech 20. století radikální přestavba změnila renesanční ráz přízemí i prvního patra. Možnou podobu lze nastínit pouze z archivních popisů. Dle pamětníků se nacházela v zadní části přízemí arkádová chodba s pískovcovými sloupy a hlavicemi, zaklenutá renesančními klenbami. Zachovány zůstaly pouze renesanční stavební prvky v obvodových zdivech traktů a kleneb v přízemí a patře domu. Původní dispozice traktu přízemí i prvního patra, stropy s klenbami, byly sneseny a nahrazeny novodobými úpravami. Půdní prostor

²¹¹ Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum měšťanských domů č. p. 8-9 na Horním náměstí v Přerově*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci Dolany – Nové sady, Olomouc, Přerov 2008, s. 25.

²¹² Radmila Kokaislová, 32390/8-532 Městský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 319.

²¹³ Viz Žurek (pozn. 211), s. 29.

přeměněn na obytné místnosti. Dvorní trakty se nedochovaly, jsou nahrazeny přístavbou multifunkčního sálu.²¹⁴

Popis stavby

Přízemí tvoří hluboký dvoutrakt, na nějž navazuje na dvorní straně velký sál se vstupem ke hradbám. Levá část domu je koncipována jako mázhaus se schodištěm s valenou klenbou, vedoucím do prvního patra, situovaném v levé části vstupní místnosti. V pravé části od mázhausu vede široká chodba, odkud se vstupuje do chodby plochostropě zakončené a do sálu podélné dispozice. Mázhaus je klenutý historizující klenbou, vycházející z tvarosloví pozdně gotické křížové klenby s ostře vytaženými hřebínky. Patky lunet se sbíhají do neoerenesančních čabrakových římsových konzol, z jejichž středu opět vybíhá ostře vytažený hřebínek, napojující se na vrcholový.²¹⁵ Patro dispozičně navazuje na půdorys přízemí. Schodiště s valenou klenbou se styčnými lunetami, ústí do původně dvorní části levého traktu patra. První místnost levého traktu tvoří místnost s valenou klenbou a třemi páry obkročných lunet. Pravý trakt se skládá ze dvou nestejně velkých síní, situovaných za sebou, přičemž první je klenutá valenou klenbou se dvěma páry obkročných lunet a druhá slouží jako chodba, vedoucí do domu č. p. 8. Zadní část patra tvoří dvě plochostropé místnosti s chodbou vedoucí na střešní terasu domu.²¹⁶ V centru půdního prostoru se nachází chodba, jež vede do tří místností s vikýřovými okny a dvou nestejně velkých místností, přístupných též chodbou sousedního domu.²¹⁷

Fasáda průčelí domu, dělená přízemním soklem a průběžnou profilovanou kordonovou římsou, je zakončena profilovanou korunní římsou, nesenou hladkými nárožními pilastry se stylizovanými hlavicemi. Vstup, rámovaný asymetrickým, segmentově zakončeným portálem, se nachází v levé části průčelí. Vedle něj jsou osazena dvě tabulková okna s plochými šambránami. Fasádu prvního patra dělí tři tabulková okna, ohraničená plochými šambránami a segmentově zvlněnými nadokenními římsami, zdobenými štukovými vegetabilními vzory. Bývalý dům č. p. 8 má průčelí hladké, dělené pouze soklem, kordonovou a korunní římsou, přičemž se v úrovni přízemí a prvního patra nachází tři tabulková okna, lemovaná jednoduchou šambránou. Oba dva objekty jsou zastřešeny sedlovými střechami.

---

²¹⁴ Ibidem, s. 32.

²¹⁵ Ibidem, s. 39.

²¹⁶ Slavomíra Kašpárková, *Přerov Horní náměstí č. p. 8, 9. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 1979, s. 29.

²¹⁷ Viz Žurek (pozn. 211), s. 40.

Stylová analýza

Dům č. p. 9, respektive i č. p. 8, má téměř celistvě dochovanou středověkou až raně renesanční dispozici suterénu, což řadí dům mezi důležité doklady středověké a novověké zástavby domů na Horním náměstí, vystavené od konce 15. století, později přebudovanou ve století 16. O této stavební fázi svědčí, dnes bohužel replikami nahrazené, historizující hřebínkové křížové klenby v mázhauzu. Síť hřebínků vychází z konstrukce klenby, žebra klenby vytváří obkročné lunety.²¹⁸ Původní zůstala valená klenba schodiště, vedoucího z mázhauzu do prvního patra domu. Umístění schodiště do centrální místnosti domu dává svou přítomností prostoru síň dynamiku a živost, tedy zdání zabydlenosti a pohybu.²¹⁹ V patře průčelí pravého dvorního křídla je druhotně osazena kamenná podokenní římsa, nejspíše renesanční, stejně jako profilace podokenní římsy na hlavním průčelí.²²⁰

I v jádrech okolních měst se usazovali ekonomicky nejstabilnější a nejzámožnější měšťané města, což se projevilo na výstavbě řady jednotlivých reprezentativních objektů a vytvořením převažující dvou – až trojpodlažní výškové hladiny měšťanských domů mázhauzového typu s křížovými klenbami, vytaženými do hřebínků. Nechybělo též zakončení celého domu atikami.²²¹

---

²¹⁸ Viz Kašpárková (pozn. 216), s. 50.

²¹⁹ Václav Mencl, *Měšťanský dům českého středověku, Zprávy památkové péče XIII-6*, Praha 1953, s. 175.

²²⁰ Viz Kašpárková (pozn. 216), s. 38.

²²¹ Viz Jakubec (pozn. 207), s. 313.

5.3. Měšt'anský dům č. p. 10

Prerov, Horní náměstí č. p. 10

jádro z 80. let 15. století, přestaveno ve druhé polovině 16. století

Dvoupodlažní dům, vystavený na obdélném půdorysu a situovaný v jihovýchodní části severovýchodní fronty Horního náměstí, který od konce 15. století sloužil jako budova radnice Horního města [9, 10].

Dějiny stavby

Při osidlování kopce kupuje roku 1498 Vilém z Pernštejna tento dům od Jana Rácova za 150 kop zlatých pro účely městské správy. Kromě městských radních zde sídlil i soud a ukládaly se tu obecní věci. V této době lze předpokládat vznik pozdně gotického jádra objektu, jež zaujímal rozsahem zřejmě dvě stavební parcely.²²² V druhé polovině 16. věku byla za Vratislava z Pernštejna budova hornoměstské radnice přestavěna v renesančním slohu. Radnice se od té doby pyšnila mohutnou věží, zakončenou dlátovou střechou, což nám dokládá dřevoryt přerovského umělce Jana Willenberga z roku 1593.

Roku 1673 vypukl ve městě požár, který poškodil většinu domů na Horním městě. Zřejmě v té době se rozhodli radní poničenou budovu opravit do barokní podoby se štíhlou cibulovitou věžní bání, jak lze vypožorovat na vedutě města, vytvořené roku 1727. Další přestavba objektu proběhla po roce 1815, kterou vedl hospodářský městský inspektor Jan Struschka.²²³ V 70. letech 19. století opět zachvátil Horní město požár, který budovu poničil natolik, že se městská rada přestěhovala do radnice na Dolním městě, dnešním náměstí T. G. Masaryka. Objekt bývalé hornoměstské radnice byl opraven, zvýšen o druhé patro, za své vzala však věž. Do roku 1877 zde sídlilo gymnázium, později obchodní škola a ve 20. století se budova stala azylem pro chudší obyvatele města.²²⁴ V 60. letech 20. století se bývalá radnice dočkala necitelné rekonstrukce. Byla zcela změněna fasáda průčelí a vnitřní dispozice, která částečně potřela renesanční ráz budovy. V neposlední řadě došlo k vybudování dalšího patra v krovu. Dnes v objektu sídlí matrika města Prerova a depozitum Státního okresního archivu téhož města.

---

²²² Karel Žurek, *Stavebně – historický průzkum bývalé hornoměstské radnice na Horním náměstí v Prerově (č.p. 10)*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové Sady, Olomouc, Prerov 2008, s. 16.

²²³ *Ibidem*, s. 16.

²²⁴ Viz Dostálek (pozn. 14), s. 14.

Popis stavby

Suterén tvoří tři místnosti, zakončené valenou klenbou. Ve střední místnosti sklepení jsou umístěny niky na protilehlých stranách. Přízemí domu je koncipováno na dispozici středověkého trojtraktu. Levý trakt domu tvoří bývalý mázhaus, dnešní průjezd. Průjezd má nepravidelný tvar, zaklenutý jedním polem hřebínkové křížové klenby, v přední části se zužující, což tvarem odpovídá konstrukci původní radniční věže.²²⁵ Vedle něj vede dlouhá chodba, klenutá třemi páry styčných lunet barokní valené klenby. K bývalému mázhausu přiléhá úzká místnost středního traktu a za ní situované dvě obdélné místnosti, tvořící pravý trakt domu, zaklenuté valenou klenbou v první z nich, druhá pruskými plackami s plochými štukovými zrcadly.²²⁶ První patro je tradičně přístupné z bývalého mázhausu vlevo orientovaným schodištěm s valenou segmentovou klenbou. Místnosti prvního i druhého patra jsou plochostropé. Dvůr je řešen jako atrium.

Průčelí v prostoru přízemí člení bosování a v patře šest přímých polosloupů, mezi nimiž jsou v prvním i druhém patře vložena okna. Nad nimi korunní římsa nese nízkou atiku. Levá část přízemí je prolomena segmentově tvarovaným vstupem s rodovým znakem Pernštejnů, umístěným v půlkruhové vpadlině nadpraží. Fasádu prolamuje mohutnými oblými polosloupky ohraničený rizalit, jež vyznačuje bývalou radniční věž. Celý objekt zastřešují dvě valbové střechy, kolmé k uličnímu průčelí.²²⁷

Stylová analýza

V moderním renesančním městě byla nejdůležitější výstavba správních objektů – radnic. Ty měly podobu vysokých zděných objektů s vysokými štíty a atikami a jejich nedílnou součástí byla patrová věž s arkádovými ochozy.²²⁸

Bývalá radnice Horního města se bohužel ve své honosné renesanční podobě nedochovala. Z pozdně gotické fáze domu se zachovalo klenutí v suterénu, renesanční stavební fázi charakterizují obvodové zdi původního trojtraktu, půdorys radniční věže s dochovaným základovým pilířem a rodový znak Pernštejnů nad vstupním portálem [11].²²⁹ V segmentově vykrojené vpadlině je osazen věnec se zubří hlavou na rozvinutém pergamenovém listě. Zubří hlava má všechny atributy perňštejnského znaku. Tedy nechybí kroužek protažený skrze chřípí.

---

²²⁵ Ibidem, s. 21.

²²⁶ Radmila Kokaislová, 15581/8-533 Bývalá radnice, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 320.

²²⁷ Ibidem, s. 320.

²²⁸ Viz Muchka (pozn. 158), s. 332.

²²⁹ Viz Žurek (pozn. 222), s. 29.

Věncem na levé a pravé straně zdobí rozvinutá stuha. Rozvinutý pergamen, zubří hlava, věnec i stuha jsou barevně malovány. Domnívám se, že tento kamenosochařský prvek nechal zhotovit Vratislav z Pernštejna, jež objekt hornoměstské radnice v druhé polovině 16. století přestavěl v honosnou renesanční budovu.

5.4. Měšťanský dům č. p. 11

Prerov, Horní náměstí, č. p. 11

jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. století

Řadový jednopatrový dům hloubkově orientovaného obdélného půdorysu s loubím, situovaný v severovýchodní frontě Horního náměstí. Jelikož se na konci 15. věku na nově obydleném návrší usazovali především kupci a řemeslníci, lze předpokládat, že byl dům původně právovárečným [12, 13]

Dějiny stavby

O původních majitelích domu nemáme žádné zprávy. Objekt zaujímá prostor dvou stavebních parcel, jež byly během následující stavební etapy zceleny. Ta proběhla s největší pravděpodobností za Vratislava z Pernštejna. Dům získal dvoutraktovou dispozici, jehož hlavní část tvořil vstupní mázhaus a za ním orientované menší místnosti, kde se provádělo řemeslo a v jednom z prostorů se nacházela černá kuchyň. Druhý trakt obsahoval buď reprezentační síň, či pokoj obytný, obytné místnosti pak byly i v prvním patře. Vstup do domu byl umožněn skrze dvě pole klenutého loubí.

K dalším stavebním přestavbám a úpravám domu došlo po požáru Horního města v 17. století. Tehdy získal objekt barokní úpravy v interiéru a průčelní fasádu. Po následujícím požáru o necelé století později byl dům navýšen o druhé patro. V 19. a 20. století přibýly dvorní přístavby, úpravy interiéru všech pater a došlo ke spojení objektu se sousedním domem č. p. 12.²³⁰

Popis stavby

Suterén, vystavený z lomového kamenného zdiva, je zaklenut valenými klenbami, novodobě omítnutými. Přízemí, průchozí přes dvě pole loubí s hřebínkovými křížovými klenbami [14], tvoří hloubkový dvoutrakt. V levé partii domu se nachází vstupní mázhaus, zakončený valenou klenbou s nepravidelnými lunetami a protaženými hřebínky. Na mázhaus navazuje dlouhá chodba, ústící do dvora. K mázhausu přiléhá menší místnost s hřebínkovou křížovou klenbou. Pravý trakt obsahuje celkem pět místností, plochostropě zaklenutých, stejně tak jako pokoje prvního patra.²³¹

²³⁰ Karel Žurek, *Stavebně-historický průzkum měšťanského domu č.p. 11 na Horním náměstí v Prerově*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové sady, Olomouc, Prerov 2008, s. 18.

²³¹ Ibidem, s. 22.

Průčelí domu je v přízemní části prolomeno dvěma oblouky loubí s nárožními pilíři. Následuje průběžná kordonová římsa, oddělující první patro, se čtyřmi osazenými tabulkovými okny, zdobené plochými šambránami, zvlněnými nadokenními římsami a kazetovými výplněmi parapetů.²³²

Stylová analýza

Objekt svým vnitřním členěním domovního prostoru představuje třetí variantu tzv. mázhausového typu domu, jež se vyznačuje umístěním hloubkově orientovaného mázhausu v jednom traktu a ve druhém jsou obvykle řazeny za sebou tři další místnosti. Zároveň demonstruje další stavební typ renesančních domů – domy s podloubím a průjezdy, zaklenuté žebrovou klenbou, jež se staly znakem renesančních měst v Čechách a na Moravě. Tento druh měšťanského domu užíval lid již v řecké a římské architektuře, kdy jejich účel vtipně popisovali význační teoretikové architektury Vitruvius či Palladio: „...aby se v zimě v létě měli lidé kde scházet a pohodlně jednat o svých záležitostech...“²³³

---

²³² Radmila Kokaislová, 21365/8-2694 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 321.

²³³ Viz Muchka (pozn. 158), cit. s. 328.

5.5. Měšťanský dům č. p. 12

Přerov, Horní náměstí, č. p. 12

jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. století

Další hodnotný dům z původně pozdně gotické, později renesančně přestavěné zástavby domů, nacházejícím se na severovýchodní frontě Horního náměstí. Jedná se o dvoupatrový zděný objekt se dvěma oblouky loubí [15, 16].

Dějiny stavby

Bývalý právozářský dům, vytyčený na hloubkové parcelaci na konci 15. století. V druhé polovině 16. věku přestaven na jednopatrový objekt, přístupný dvěma poli loubí s křížovou klenbou. Jádro přízemí tvořila centrální síň, rovněž klenutá křížovou klenbou a další prostory, určené k podnikání. Po požárech města v 17. a 18. století byl dům barokně a klasicistně upraven. Novodobá rekonstrukce proběhla v 50. a 90. letech 20. století.²³⁴

Popis stavby

Suterén domu je opět zaklenut valenou klenbou. Přízemí tvoří hloubkový dvoutrakt s místnostmi obdobně uspořádanými jako u předchozího domu č. p. 11. V levém traktu se nachází prostorný mázhaus, klenutý valenou klenbou s párem styčných lunet. K mázhausu přiléhá menší místnost, rovněž zakončená valenou klenbou s párem obkročných lunet a silně vytaženými hřebínky. Na tuto místnost navazuje další menší prostora s valenou klenbou. Ostatní prostory, které tvořily např. černou kuchyň či komoru, jsou plochostropé. Z mázhausu vede barokní schodiště s podestami zaklenutými pruskými plackami do prvního patra, které dispozičně navazuje na přízemí. Pouze dvě místnosti v pravém traktu mají klenutí plackovými klenbami, zbylé jsou opět plochostropé. Pravý trakt tvoří v podstatě dlouhá vstupní chodba, zastropená valenou klenbou. Dům je završen půdními vestavbami, těž plochostropými.²³⁵

Průčelí prolamují dvě pole loubí se středovým a nárožními pilíři [17]. Nad nimi probíhá kordónová římsa, jež nese tři tabulková okna s jednoduchými štukovými podokenními římsami a šambránami. Nadokenní římsa je rovněž štuková ve tvaru tří vlnek. Nad prostředním oknem

---

²³⁴ Karel Žurek, *Stavebně-historický průzkum měšťanského domu č. p. 12 na Horním náměstí v Přerově*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové Sady, Olomouc, Přerov 2008, s. 20.

²³⁵ *Ibidem*, s. 22.

se tyčí trojúhelníkový štít, ohraničený zalomenou korunní římsou, ukončený akrotérií.²³⁶ Objekt zastřešuje sedlová střecha.

Stylová analýza

Původně měšťanský právovárečný dům spadá svou hloubkovou dispozicí jádra do pozdně gotické výstavby domů na Horním náměstí na konci 15. století. Renesanční přestavbu demonstruje třetí koncept mázhausové dispozice domu, ve které přízemí, uspořádané do dvou pásů, obsahuje za sebou řazené klenuté prostory. Dům byl postaven dle přesných pravidel renesančního stavitelství – ve dvorní části došlo k rozšíření o další hospodářské či obytné prostory, průčelí dodržuje kompozice okenních os, v tomto případech i souměrného tektonického řešení se dvěma poli vstupního loubí, zaklenutými hřebínkovou křížovou klenbou.

---

²³⁶ Radmila Kokaislová, 33243/8-2695 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 322.

5.6. Měšťanský dům č. p. 13

Přerov, Horní náměstí, č. p. 13

jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. století

Jednopatrový zděný dům, nacházející se ve východní části městské památkové zóny v Přerově. Lze předpokládat, že jako většina ostatních domů této hodnotné zástavby na Horním náměstí, vlastnil původní majitel objektu právo na vaření a šenkování piva či vína a dům byl tak právovárečným [18, 19].

Dějiny stavby

Parcela domu byla vytyčena během lokace města na konci 15. století. Dům na ní stojící, dosahoval pouze přízemí. Během 16. století došlo k přestavbě v reprezentativní renesanční dům se vstupním klenutým podloubím. Z podloubí se vstupovalo do mázhausu, zaklenutého jedním polem renesanční křížové klenby. Následující přestavby po požárech změnily fasádu domu, která nabyla barokní podoby, v témže stylu i následujícím klasicistním byl upraven interiér domu a přibýlo dvorní křídlo. Rozsáhlá stavební rekonstrukce domu proběhla také v 50. a 90. letech 20. století.²³⁷

Popis stavby

Na sklepní prostory domu, zaklenuté valenými klenbami, navazuje přízemí, přístupné dvěma poli loubí s křížovou klenbou s hřebínky [20]. Za vstupními dveřmi se nachází mázhaus, zakončený jedním polem téže klenby. Vedle mázhausu, na místě bývalé komory, stává nyní garáž s pruskou klenbou. Na mázhaus navazuje chodba zaklenutá valenou klenbou, vedoucí do plochostropého dvorního traktu. Dispozice prvního patra koncepčně navazuje na přízemí, klenby se u ní však nedochovaly. [19]

Průčelí prolamují dvě pole podloubí se středovým a nárožními pilíři. V prostoru prvního patra fasádu člení tři tabulková okna, rámovaná jednoduchými šambránami. Každé z nich má segmentově vykrojené štukové nadokenní římsy. Dům je zakončen polovalbovou střechou, uprostřed štítu s malým okénkem.

---

²³⁷ Radmila Kokaislová, *Stavebně historický průzkum. Přerov-měšťanský dům č.p. 13. Horní náměstí č. 13, parc. č. 364 K. Ú Přerov*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Přerov 2011, s. 12.

Stylová analýza

Objekt má dochovaný pozdně gotický suterén, na něhož navazuje renesanční dispozice síňového (mázhausového) typu domu. Za cennou lze považovat dochovanou renesanční křížovou klenbu s hřebínky ve dvou polích vstupního loubí [20] a jedno pole téže klenby v prostoru bývalého mázhausu. Výstavba měšťanských domů s podloubími byla v době renesance velmi populární, takto tektonicky řešené domy lemují většinu českých a moravských náměstí.

5.7. Městské opevnění

Horní náměstí, Pivovarská ulice, náměstí na Marku, ulice Spálenec, ulice Pod valy, Žerotínovo náměstí
90. léta 15. století

Městská fortifikace plnila od dob dávnověku velmi důležitou roli z důvodu obrany města samotného. Přerovský hrad byl z hlediska strategického založen na kopci, tyčícím se nad řekou Bečvou, čímž si Přerované velmi logicky zajistili hradbu přirozenou, později doplněnou opevněním dřevěným či kamenným. Pozůstatky kamenných hradeb spolu s renesančním zámekem vytváří malebnou podívanou a jsou dokladem středověkého původu města Přerova [52].

Dějiny

Opevnění města Přerova vzniklo pravděpodobně počátkem 11. století. Archeologické průzkumy z 80. a 90. let 20. století odhalily v prostoru pod domy č.p. 8, 9 a 21 na Horním náměstí roštovou dřevěnou hradbu o šířce sedmi až osmi metrů a výšce maximálně 2, 7 metrů.²³⁸ Tvořily ji příčně kladené dubové štípy, doplněné hlínou. Hradba byla z obou stran vyztužována komorovitými, dovnitř otevřenými útvary, jejichž podélná břevna na okrajích držela háky z pahýlů po odsekaných větvích z příčně kladených kmenů.²³⁹ Z odkrytého prostoru vyplývá, že se fortifikace nacházela na jižní, východní a z větší části i severní straně návrší Horního města.

Hradební systém byl v průběhu následujícího vývoje města postupně zpevňován a rozšiřován, získal tak podobu pleteného plotu, doplněného hliněnými valy a příkopem. Opevnění se táhlo podél kopce s hradem, zasahovalo však až směrem severozápadním a východním k Bečvě.²⁴⁰ Dolní město bylo zřejmě také chráněno nejprve hliněnými valy, od roku 1350 pak i pleteným plotem, o čemž svědčí zápis v Přerovské městské knize z téhož roku.²⁴¹ Vcházelo se do něj branou Mostní u řeky Bečvy, Troubeckou na západní straně dnešního Žerotínova náměstí, Šířavskou na jižním konci téhož náměstí, Hyškovou v oblasti dnešní Kratochvílově ulice a Kroměřížskou, stojící západně od brány Hyškové.²⁴² Nutno dodat, že tato část Přerova nebyla nikdy opevněna zděnými hradbami a v případě nebezpečí se měšťané spoléhali na opevnění Horního města. Vyšší počet bran u tak malého prostoru byl navíc

---

²³⁸ Viz Procházka – Kohoutek – Peška (pozn. 17), s. 40.

²³⁹ Ibidem, s. 40.

²⁴⁰ Viz Zapletal (pozn. 7), s. 5.

²⁴¹ Viz Žurek (pozn. 146), s. 49.

²⁴² Viz Struschka (pozn. 2), s. 37.

strategicky nevýhodný a svědčí o jejich postupném vzniku.²⁴³ Takové městské brány plnily tedy jen funkci vstupní a reprezentativní, byly střeženy a noc zavírány.

Dle nejstaršího historika města, Františka Struschka, bylo opevnění Horního města trojité, poměrně vysoké s dřevěnou palisádou na parkáně a přístupné několika branami, které sloužily jako vstup do města samotného. V prostorách hradu stávala brána při kostelíku sv. Jiří [53] a v oblasti dnešního náměstí Na Marku [75], nechyběla též výpadní branka, fortna. Lze předpokládat, že boje během husitských válek poničily nejen město, ale utrpěly především hradby. S obnovou města a hradu započal roku 1457 nový majitel města Jan Tovačovský z Cimburka a v jeho šlépějích pokračoval syn Ctibor Tovačovský z Cimburka. V 60. letech stejného věku nejenže zahájil výstavbu nového opevnění předhradí, rozhodl se tento prostor i postupně osídlit. Na jeho práci pak navázal další majitel města, pán Vilém z Pernštejna, který vlastnil město od roku 1475.²⁴⁴

Za tohoto moudrého diplomata i hospodáře nabyla městská fortifikace Přerova své podoby, jež se převážně dochovala dodnes. Začátek budování hradeb lze datovat do let 1490–1492, kdy si olomoucká kapitula ztěžovala, že Vilém z Pernštejna nařídil všem vsím v okolí Přerova, jež byly i v majetku kapituly, aby se podílely na pletení plotu na hradě Přerov.²⁴⁵ Tímto činem totiž donutil poddané ke staré robotní povinnosti. Práce probíhaly zřejmě do roku 1520, kdy Vilém z Pernštejna potvrzuje některé starší výsady, mezi nimiž se objevují doplňky o opravách bran, cest či mostů.²⁴⁶ Horní město bylo postupně ohrazeno systémem kamenných hradeb, záměnou za opevnění předchozí. Fortifikační komplex tvořila hradba vnitřní s 15 – ti půlválcovými baštami, hradba vnější, zakončená cimbuřím, se skládala z parkánu a valu s příkopem. Do Horního města se vstupovalo protilehlými branami s mohutnými hranolovými věžemi na jižní a severozápadní straně a výpadní brankou, fortnou, situovanou na severní straně Horního města. Josef Dostál, Josef Dostálek, Florian Zapletal či Karel Žurek²⁴⁷ předpokládali, že v důsledku hrozících tureckých válek nechal Vratislav z Pernštejna v 70. letech 16. století hradby zpevnit, přibýly především barbakány, chránící obě vstupní brány Horního města [53].

O následujících osudech městského opevnění nemáme žádné zprávy. Podobu lze částečně odvodit z dochovaných kresebních pramenů. Důležitá je veduta z roku 1727 [4], vytvořená k plánu separace židů, jež zachycuje město od jihozápadu. Na kresbě jsou patrné obě

---

²⁴³ František Chupík, Čtyři pozdně středověká opevnění na Moravě – Hranice na Moravě, Lipník nad Bečvou, Prostějov a Přerov, *Střední Morava. Kulturně historická revue* 9, Olomouc 1999, s. 14.

²⁴⁴ Viz Žurek (pozn. 146), s. 51.

²⁴⁵ Viz Chupík (pozn. 243.), s. 15.

²⁴⁶ Viz Žurek (pozn. 146), s. 16.

²⁴⁷ Josef Dostál, Přerovské brány, *Kultura Přerova* 2, 1960, č. 7, s. 5. – Josef Dostál, Přerovské městské hradby, *Kultura Přerova*, 1974, č. 2, s. 24. – Viz Zapletal (pozn. 7), s. 8. – Viz Žurek (pozn. 140), s. 53.

věže s branami a úsek hradeb s cimbuřím. Dále pak na obě brány navazuje barbakán, který je prolomen branami. Další dochované veduty města zobrazují obdobně shodnou podobu hradeb [5].

K zániku fortifikace dochází v 19. století, kdy ztratila svůj strategický význam. Na počátku tohoto století byl hradební příkop rozprodán měšťanům, kteří posléze strhli hradební val, část vnější hradby, zasypali příkop a tento úsek bývalých hradeb použili jako parcely pro své domy a zahrádky [52] či využili materiálu k městskému dláždění nebo na výstavbu silnic. V následujících letech opevnění poškodily požáry, které nadobro zničily vnější opevnění a obě věžní brány, ale i domy Horního města, které byly poté přestavovány. Ve 20. století pak některé úseky podlehlý novodobé zástavbě společenských prostor.²⁴⁸ V 90. letech 20. století proběhla rozsáhlá rekonstrukce zbylých fragmentů, která alespoň částečně navrátila městu jeho původní středověkou podobu.

Popis

Fortifikační systém Přerova se skládal ze tří částí hradeb – vnitřního opevnění, parkánu s vnějšími hradbami a valem s příkopem [49, 51]. Dnes fortifikaci tvoří osm úseků převážně hladké hradební zdi bez ochozu, jež je proložena fragmenty deseti otevřených půlkruhových bašt s částečně zachovanými střílnami a dělovými komorami [50, 51]. Část hradeb, nacházejících se v blízkosti zámku, nemá korunu, tedy své zakončení hladké, nýbrž tvořené cimbuřím s pravidelně se střídajícími stínkami [54]. U válcové věže zámku směrem vlevo jsou stínky hranolové, směrem vpravo do parkánu okoseny.²⁴⁹ Rovněž u bašt nalezneme zakončení a to v podobě teras. Na severní straně Horního města, směrem k řece Bečvě, zůstalo zachováno pět úseků parkánové zdi, na téže straně u domu č. p. 18 ústí mezi hradbami úzká ulička, tzv. fortna, kterou se po schodech vstupovalo do osídleného návrší [47, 48]. Další vstupy do Horního města vedly přes brány v prostoru náměstí Na Marku [75] a Žerotínova náměstí [53], chráněnými barbakány [75]. Do současné podoby zůstal zachován pouze fragment barbakánu v jihovýchodní části městského opevnění [53].²⁵⁰

---

²⁴⁸ Viz Žurek (pozn. 146), s. 52.

²⁴⁹ Ibidem, s. 53.

²⁵⁰ Dalibor Buršík, 16402/8-530 Městské opevnění, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 306.

Stylová analýza

Horní město původně obklopoval kamenný fortifikační systém v eliptickém půdoryse, tvořený vnitřní hradební zdí s 15 – ti půlkruhovými dovnitř otevřenými baštami, dvěma hlavními vstupními branami na jihovýchodní [53] a severozápadní části dnešního Horního náměstí a úzkou výpadní brankou, tzv. fortnou [47, 48], jež vedla přes parkán k vnější hradební zdi. Brány, postavené jako hranolové věže s vysokým průjezdem a patrem či polopatrem s proraženými okénky, zřejmě střílnami, byly zastřešeny sedlovými střechami. Před nimi se rozšiřoval prostor parkánu a tvořil tak oblý barbakán, opatřeny množstvím střílen a ochozem [4, 5].²⁵¹

U vnitřních hradeb stavebníci použili zděného lomeného kamene, tzv. travertinu, u bašt a barbakánů masivnějších kamenů. Materiál skládali na sebe v rytmu tří řádků z nižšího, zhruba 5–7 cm vysokého a 40 cm dlouhého kamene a opět opakovaně tři řádky z materiálu nižšího. Hradba dosahovala šířky 200–240 cm a nebyla omítána. Výška opevnění, chránící východní část zámku, dosahuje výšky až 10,5 metrů.²⁵²

František Chupík poukazuje na chybné datování barbakánů před oběma hradbami Horního města, které bylo určováno kolem roku 1570.²⁵³ Dle něj lze zařadit vybudování tohoto důležitého obranného prvku do 90. let 15. století, jelikož díky svému charakteru vznikly zároveň s budováním hlavní a parkánové zdi, podobně jako barbakány chránící městské brány v Hranicích na Moravě a Lipníku nad Bečvou.

Koncept zděných městských fortifikací v Čechách i na Moravě se zcela změnil během husitských válek v první polovině 15. století. Jako první se tato změna logicky udála v baště husitů – městě Tábor. Zde si uvědomili, že obranu města nezajistí výška a mocnost hradebních zdí, ale je třeba přijmout útočné principy, přiblížit se palebnými pozicemi k nepříteli, předvídat výhodná postavení na terénních dominantách či konečně zajistit předpolí křížovou palbou v několika úrovních.²⁵⁴ Proto ve 30. letech 15. věku v Táboře budují takové opevnění, které se vyznačuje přesunutím palebných pozic na parkánovou zeď a ji výrazně předstupujících mohutných baštách polygonálního půdorysu. Během 15. století prvně užili též samostatného opevnění brány – tzv. barbakánu.

Další specificky důležitou vývojovou etapu prezentují městské fortifikace, stavěné Pernštejnny na přelomu 15. a 16. století. Pernštejnové strategicky zakládali své hrady, či později

---

²⁵¹ Viz Chupík (pozn. 243), s. 15.

²⁵² Viz Žurek (pozn. 146), s. 53.

²⁵³ Viz Chupík (pozn. 243), s. 15.

²⁵⁴ Ibidem, s. 16.

zámky na takových místech, která byla již chráněna obtékajícími řekami, nad nimiž v blízkosti sídla využili zemních širokých valů, doplněné o zděné hradby buď s polygonálními či válcovými baštami, v některých případech opevnění vrcholilo nárožními rondely.²⁵⁵ Samotný zámek byl navíc od hradeb oddělen příkopem. Taková strategicky promyšlená fortifikace chránila zámek v Pardubicích. S inovativním použitím hradeb se setkáme též v Tovačově či na hradě Helfštýně. Zde se snažil Jan z Pernštejna v několika etapách vybudovat moderní opevnění vrcholící jednotnou širokou hradební zdí s vnitřními dělostřeleckými postaveními.²⁵⁶

---

²⁵⁵ Ibidem, s. 17.

²⁵⁶ Zdeněk Gardavský, Penštejnové – tvůrci predikátního hradu, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 289.

5.8. Zámek

Přerov, Horní náměstí č. p. 1

jádro z 90. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. století, úpravy v letech 1610–1612

Dřevoryt přerovského umělce Jana Willenberga z roku 1593 [3] dokumentuje tehdejší podobu středověkého Přerova. Dominantu města tvoří zajisté kostel sv. Vavřince, respektive tedy jeho čtyřboká věž zakončená čtyřmi menšími vížkami a jednou mohutnou uprostřed, situovaný v levé části obrazu a na protější straně pak zámek. Zámek byl postaven na místě tehdejšího hradiska, jež pomalu chátralo po husitských válkách.

Dějiny stavby

Již od dob prvotního osídlení města lze předpokládat umístění dřevěného hradu na kopci, tyčícím se nad řekou Bečvou [2]. Taková vyvýšená místa byla od nepaměti kolonizována jako první, z důvodu dobrého zabezpečení před útoky nepřátel. Často byly na takových místech zakládány hrady, ne jinak tomu bylo v Přerově. Nejstarší zmínka o hradu pochází z listiny založené roku 1253, která zachycuje události spojené s tažením uherského krále Bély IV. na Moravu. Bojoval tam proti českému králi Přemyslu Otakaru II. Sám Béla IV. uvádí, že se mu podařilo se svým vojskem přejít přes řeku Bečvu, kde však narazili na tvrdý odpor a nepodařilo se jim zmocnit dobře opevněného a z kamene vytesaného hradu *Pirillo*.²⁵⁷ Název *Pirillo* zřejmě označuje přerovský hrad, pojmenování však uherský král zkomolil. Za tuto tuhou bitvu, kterou přerované s úspěchem vybojovali, se král Přemysl Otakar II. lidu odměnil a roku 1256 Přerov povýšil na královské město včetně hradu.²⁵⁸ Tímto titulem se smělo město pyšnit jen do roku 1412, kdy ho král Václav IV. kvůli své zadluženosti musel zastavit.²⁵⁹ Přerov se tak dostává do rukou pánů, a stává se z něj město zeměpanské.

Přerovský hrad se nacházel v těsné blízkosti dnešního areálu zámku, o čemž svědčí archeologické průzkumy. Byl zřejmě zničen požárem během husitských válek, když roku 1427 Jan Tovačovský z Cimburka město dobyl. Takto zpustošené bylo celé město, které se své obnovy dočkalo až za správy Viléma z Pernštejna, který se Přerova ujal roku 1487.²⁶⁰ Ten se rozhodl fragmenty destruovaného hradu začlenit do nově vybudovaného systému hradeb a nahradil ho stavbou pozdně gotického zámku, který ponechal v plánovitém a urbanisticky

---

²⁵⁷ Viz Hosák (pozn. 27), cit. s. 133.

²⁵⁸ Marcela Kleckerová, *Přerovský zámek*, Přerov 1982, s. 4.

²⁵⁹ Viz Hosák (pozn. 27), s. 133.

²⁶⁰ Viz Žurek (pozn. 140), s. 89.

koncipovaném místě v horní části tehdejšího kopce, kde si vybral lokalizovat novou městskou část Horní město.

Jádrem nově postaveného zámku byl obdélný jednopatrový palác s přiléhající okrouhlou věží, ke které ze severní strany doléhalo kratší patrové křídlo. Věž neměla funkci obytnou, nýbrž obranou, a proto v ní dnes nalézáme úzká štěrbinová okna, používána jako střílny. Na samém vrcholku byla lemovaná ochozem s cimbuřím a ukončena kuželovitou střechou, typickou pro 16. století. Předpokládá se, že byla přístupná vnitřním dřevěným schodištěm. Celkový průměr věže činil 10 metrů a dosahovala výšky téměř 11 metrů.²⁶¹ Patrový palác neměl podsklepení a vcházelo se do něj schodištěm, umístěným na severní části objektu, a možná i schodištěm vnějším. Přízemí stavby, vyzděné z lomového kamene, je dvoutraktové a skládá se ze dvou podélně a jedné příčně orientované místnosti, na které ze severní strany navazují tři menší prostory, zaklenuté valenými klenbami. Okna a dveřní průchody jsou zakončeny charakteristickými pozdně gotickými lunetami, stejně tak i kamenná ostění portálů jsou řešena v tomto stavebním slohu.²⁶² Prostory přízemí sloužily jako technické místnosti, dochovala se černá kuchyň i s ohništěm. Obytné patro se v původní podobě nezachovalo. Z dob Pernštejnů pochází jedno pole křížové klenby v severozápadním nároží zámku, kde se nachází kaple, jejíž kamenný svorník zdobí znak perňštejnského zubra [58]. Žebra klenby, zděná z cihel, mají jednoduchý hruškový profil, a byly na ni sondami zjištěny zbytky polychromie. Zastropení paláce tvořily klenby a trámové či táflované dřevěné stropy.²⁶³ Přízemí bočního křídla zámku má stejný typ klenby jako samotný palác. V této stavební fázi stavby mají původ i některé kamenné články, nyní zazděné na fasádě [61, 62]. Jedná se o fragmenty kamenných ostění portálků či oken, jejichž stylové provedení odpovídá tvorbě pozdně gotických perňštejnských hutí. Nelze však přesně určit jejich původní situování.

Další stavební etapa, tentokrát už v renesančním slohu, proběhla za Vilémova vnuka Vratislava z Pernštejna. Zámek získal přestavbami trojkřídlovou dispozici s nepravidelným obdélným nádvořím a uzavřel tak severní linii Horního náměstí. Pozdně gotický hlavní palác byl v západní části prodloužen přístavbou, přibylo i nové patrové jižní vstupní křídlo s průjezdem, skrz který se přes padací most, zavěšený na kladkách, umístěných ve cviklech pískovcového renesančního portálu, vstupovalo do objektu samotného.²⁶⁴ V okrouhlé věži vznikly přestropením dvě klenuté místnosti, do nichž se vstupovalo točitým schodištěm. Horní

---

²⁶¹ Josef Dostál, O věži přerovského zámku, *Kultura Přerova*, Přerov 1963, č.6, s. 4

²⁶² Viz Žurek (pozn. 140), s. 90.

²⁶³ Ibidem, s. 93.

²⁶⁴ Slavomíra Kašpárková, *Přerov zámek. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Muzeum J. A. Komenského Přerov, Olomouc 1990, s. 4.

místnost se dle vzpomínek Karla st. ze Žerotína zřejmě obývala a sídlil v ní sbor. Průměr věže se při této stavební etapě zmenšil na 9 metrů, zřízen byl též vnější ochoz pro hlásného.²⁶⁵ Křídlo navazující na věž se dočkalo taktéž renesanční úpravy. V prvním patře došlo k zaklenutí renesančními klenbami, tvořenými z valených kleneb se vstřícnými lunetami. Dřevěné zastropení se nedochovalo.

Finanční tíseň dohnala pány z Pernštejna prodat zámek jinému velmi významnému šlechtickému rodu, pánům ze Žerotína. Jelikož přerovský zámek předchozím majitelům nesloužil jako rodové sídlo, byla spousta jeho místností neobydlená. Dobový popis zámku z roku 1605 detailně zmiňuje, že se zde nacházela knihovna, trezorová místnost, kde bylo uloženo stříbro, stará a nová šatna, pánský pokoj, ve vrcholku okrouhlé věže sborová světnice a za ní situovaná klenutá místnost, zřejmě sklep či spižírna.²⁶⁶ Až Karel st. ze Žerotína si zvolil přerovskou rezidenci za své sídlo. S tím se vážou i mnohé stavební úpravy, jež proběhly mezi lety 1612 a 1615. Patrová dispozice stavby byla zvýšena o druhé patro, taktéž i věž, na které přibýly hodiny, které si pořídili samotní Přerované. Věž zvýšením dosáhla výšky 28, 61 metrů [75].²⁶⁷ Prostor v zámeckém příkopu zaplnily budovy, používané jako konírny, zaklenuté ve čtyřech polích.²⁶⁸ Samotný zámek byl zastřešen polovalbovými střechami, věž konstrukcí kuželového typu a lemoval ji arkádový ochoz. Na vnější straně jižního křídla ústilo renesanční dvouramenné schodiště, které vedlo do menší renesančně zaklenuté místnosti, z níž se pak vstupovalo do reprezentačních prostor zámku.²⁶⁹ Tyto místnosti se dochovaly. Po smrti Karla st. ze Žerotína se jeho následovníci o zámek nestarali. Prodejem se postupně vystřídal v rukou několika pánů, kteří ho neopravovali. Úpravy byly provedeny až v 19. století za Antonína hraběte Magnise a týkaly se interiéru. Došlo ke změně dispozic několika místnosti v patrech i přízemí, modernizaci vnitřního zařízení či k zabudování nových kachlových kamen. Původní trámová konstrukce byla nahrazena novou, včetně mansardové střechy. Z této stavební etapy pochází empírová dekorativní freska, dnes dochovaná v sále prvního patra. Jižní křídlo rozšířil balkon [74], část suchého příkopu vystřídala klasicistní zahrada. Na nádvoří byla postavena kočárová remíza s terasou.²⁷⁰ Rod Magnisů pronajímal budovu zámku k nejrůznějším účelům,

---

²⁶⁵ Viz Dostál (pozn. 261), s. 5.

²⁶⁶ Jiří Lapáček, Karel st. ze Žerotína na přerovském zámku, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archivu Přerov*, Přerov 2016, s. 142.

²⁶⁷ Viz Dostál (pozn. 261), s. 5.

²⁶⁸ Viz Lapáček (pozn. 266), s. 145.

²⁶⁹ Kašpárková (pozn. 264), s. 30.

²⁷⁰ Žurek (pozn. 140), s. 96.

na samém sklonku století 19. v ní sídlil okresní soud či radnice. To znamenalo i jisté úpravy interiéru pro potřeby této instituce.²⁷¹

Město Přerov koupilo budovu zámku od rodu Magnisů roku 1918. Z důsledku neustále narůstajícího tlaku veřejnosti na využití objektu pro muzejní účely, rozhodli radní o jeho rozsáhlé rekonstrukci, jež čítala přes závratných 1, 6 miliónů korun českých. Interiér budovy se změnil téměř k nepoznání. Původní sály byly rozděleny příčkami na další a vznikly tak nové prostory pro přednáškový sál, hlavní schodiště či kotelnu. Nutno podotknout, že tato rekonstrukce nebyla pro zámek příliš citelná. Některé radikální úpravy téměř setřely renesanční ráz objektu. Tak například konírny vzaly za své, čímž rozšířily prostor nádvoří, jež bylo nově vydlážděno. Rovněž kamenná ostění oken zmizela. Pozitivní bylo pouze osazení kamenných pozdně gotických fragmentů na fasádu objektu. Při odstraňování starých omítek nebyly provedeny sondy ke starším vrstvám, došlo ihned k jejich odstranění, pouze v západním křídle sonda během novodobé rekonstrukce odhalila fragmenty iluzivní vegetabilní malby, jež zřejmě vytvářela renesanční výzdobu prostoru. Ze střechy věže, jež zmizela po posledních požárech v 19. století, se stala prohlídková plocha, ohraničená pískovcovými pilíři s kovaným zábradlím [73].²⁷²

V následujících 50. letech budova bývalého zámku postupně chátrala. Ke zlomu došlo v roce 1996, kdy započala rozsáhlá rekonstrukce a restaurování tohoto objektu. Jako první byla provedena rekonstrukce věže, jelikož se nacházela ve značně havarijním stavu. Po zrekonstruování do ní vedení přerovského muzea instalovalo historické zvony ze 16. až 19. století, čímž vznikla expozice vztahující se k této tématice. Zároveň se věž dočkala téměř po sto letech osazení nové střechy kuželového typu, jež je na samém vrcholku ukončena pozlacenou bání.²⁷³ O dva roky později na základě požadavku, že soudobá podoba zámku neodpovídala historickému významu objektu, započala architektonická regenerace zbylých částí zámku. Její stavební program vycházel z potřeby vytvoření důstojného prostředí, ve kterém jsou prezentovány sbírkové expozice. Hlavním předpokladem ale bylo, aby se zámku navrátila opět jeho cenná historická podoba. Tak tedy došlo k opravě statiky a krovu, výměně okenních a dveřních otvorů, obnově fasády, kde byly restaurovány kamenné fragmenty či hlavní vstupní portál, opravě dlažby, mostu či zámecké ohradní zdi.²⁷⁴ Zámek poté získal podobu, v jaké ho známe dnes.

---

²⁷¹ Ibidem, s. 97.

²⁷² Ibidem, s. 122.

²⁷³ František Hýbl, *Obnova zámku*, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 135.

²⁷⁴ Karel Žurek, *Památková obnova zámku v letech 1999-2010*, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 167.

Popis stavby

V současné podobě má zámek čtyřkřídlovou dispozici s válcovou věží, umístěnou v západním křídle [55, 56, 57]. Zámecký objekt je obklopen na straně jižní a východní suchým příkopem. Strana východní je zároveň i vstupní a přístupná po zděném mostu. Stranu západní obklopuje kamenná hradba s cimbuřím. Křídla jižní, východní a západní jsou po přestavbě zámku Karlem st. ze Žerotína dvoupatrová, část severní zůstala přízemní. Jádrem zámku je dnešní jižní křídlo, vybudované již za Viléma z Pernštejna v 90. letech 15. století. Dvoutraktová dispozice obsahuje tři různě velké místnosti, ke kterým ze západní strany navazuje volně přistavená část. Celý tento prostor je zaklenut valenými klenbami, což odkazuje k nejstarší stavební fázi tohoto objektu. Klenby mají téměř tvar lomeného oblouku, jehož patky klenby dosedají až k podlaze. Středověký ráz objektu doplňují lunety nad vchodem i lunetová okna.²⁷⁵ Koncová místnost, situovaná na západní straně, je v poslední třetině zaklenutá gotickou lomenou a valenou klenbou, za níž paralelně stoupá prostor se stoupající valenou klenbou, což dokazuje pozůstatek soudobého schodiště, jež umožňoval vstup do jednopatrového paláce. Pozdně gotický prostor doplňují architektonické detaily, jako například vstupní lomený portál, který šikmou trojúhelníkovou ploškou přechází do hrany soklu. Další portál vedoucí do místnosti č. 4 je obdobného charakteru. V první místnosti je osazen mohutný kamenný krakorec ve tvaru pravoúhlého trojúhelníka, kaskádovitě vzrůstajícím oblým profilem.²⁷⁶ První patro navazuje na dispozici přízemí. Opět se jedná tedy o dvoutrakt, rozdělený na vnitřní – dvorní a vnější. Ve vnitřním traktu se nachází bývalá hradní kaple, zaklenutá pozdně gotickou žebrovou křížovou klenbou [58]. V průsečíku žeber má na obdélníkovém svorníku osazený reliéf zubří hlavy, která charakterizuje rod pánů z Pernštejna [59]. Na tento prostor navazuje místnost, zaklenutá renesanční valenou klenbou se dvěma páry protilehlých výsečí [63]. Dvě místnosti vnějšího traktu jsou zaklenuty renesančními půlkruhovými valenými klenbami se styčnými a protilehlými lunetami. Klenbu jedné z těchto místností zdobí empírová dekorativní freska.²⁷⁷ Zbylý prostor prvního patra tvoří novodobé schodiště. Dispozice dvoutraktového druhého patra je po dehonestující rekonstrukci ve 30. letech 20. století zcela odlišné. Zastropení není provedeno žádnou klenbou, nýbrž je hladké a jednotné. Stavebníci z této rekonstrukční etapy ponechali pouze renesanční klenbu věže.

---

²⁷⁵ Viz Kašpárková (pozn. 264), s. 12.

²⁷⁶ René Seifried, *Závěrečná restaurátorská dokumentace k restaurování kamenných prvků interiéru zámku Žerotínů v Přerově. II. etapa*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 2006, s. 4.

²⁷⁷ Viz Kašpárková (pozn. 264) s. 14.

Východní křídlo tvoří vlastně prodloužení křídla jižního, koncipováno jako trojtrakt s průchodem do zámku samotného [65]. Dvě místnosti této části objektu mají ploché stropy, jež nahradily klenby původní. Zachována zůstala pouze klenba v malé sousední místnosti, tvořená valenou půlkruhovou klenbou se dvěma vloženými protilehlými lunetami. Pokoj byl však probourán do schodišťového prostoru ve 30. letech 20. století.²⁷⁸ Následující část tohoto křídla je vyčleněna čtyřmi mohutnými rovnoběžnými zdmi. Tento prostor dříve tvořil tři rozlehlé sály, zaklenuté renesančními lunetovými klenbami, přičemž první sál byl vystavěn jako průjezd a navazoval tak osově na vstupní portál. U sousední místnosti se dochovala renesanční půlkruhová klenba se dvěma páry protilehlých lunet. Na tento renesanční trojtrakt navazuje novodobá přístavba v úrovni tehdejšího hradního příkopu. První patro je plochostropé. Zachoval se pouze strop nad vstupním průjezdem v obdélníkové místnosti s plochou stlačenou klenbou, jejíž patky rámuje profilovaná štuková římsa [64].²⁷⁹ Druhé patro této přístavby je koncepčně propojené s křídlem jižním. Prostor vyplňují čtyři plochostropé místnosti, situované směrem k náměstí.

Křídlo západní je kratší než předchozí a tvoří jej z větší části válcová věž, ke které přiléhá starší prostor, dále rozšířený stavebně mladší částí, a nakonec novodobá přístavba při kamenné hradbě. Sklepní část zámku je zaklenuta kamennou lomenou klenbou, jejíž patky vyúsťují až u podlahy. Přímo nad sklepením se nachází místnost, dnes předělená cihelnou zdí, zaklenutá renesanční klenbou, přičemž menší z těchto místností klenbou lunetovou s hranami vytaženými do hřebínků.²⁸⁰ Křídlo je v severní části prodlouženo o dvě paralelně ležící místnosti, zakončenými půlkruhovými valenými klenbami, opět renesančního typu. Na tyto renesanční místnosti navazuje novodobá dostavba. Zdivo prvního patra západního křídla obsahuje stopy pozdně gotické a renesanční stavební fáze. Jádrem středověké věže je pravidelná čtvercová dispozice, ukončená renesanční křížovou klenbou. Tato klenba se nachází i při vstupním otvoru do věže. Nad druhým patrem věže s plochým stropem je vytvořen centrální kruhový prostor, zakončený renesanční křížovou klenbou. Celá věž zpřístupňuje novodobé točité schodiště.

Dispozici půdorysu zámku uzavírá plochostropé severní křídlo, někdy nazývané též empírové, jelikož bylo vystavěno v první čtvrtině 19. století hrabětem Magnisem. Tvoří ho jednotrakt, možná původně koncipovaný jako oranžerie.²⁸¹

---

²⁷⁸ Ibidem, s. 15.

²⁷⁹ Ibidem, s. 16.

²⁸⁰ Ibidem, s. 17.

²⁸¹ Ibidem, s. 17.

Dnes čtyřpatrový zámek odděluje od prostoru Horního náměstí ohradní zeď, jež vymezuje prostor bývalého hradního příkopu. Stavba je přístupná kamenným mostem, ústícím do východního křídla objektu [74]. Vstup samotný vede přes masivní kamenný portál s rozlomeným nadpražím a volutovým nástavcem. Průčelí východní partie zámku je čtyřpodlažní se třemi nadzemními podlažimi a jedním, nacházejícím se v úrovni hradního příkopu [65]. Pětiosou průčelní fasádu tvoří v prvním i druhém patře pětice sdružených renesančních oken se společnou nadokenní římsou. Vnější fasáda jižního traktu má nepravidelný počet os. První patro člení os šest, druhé pak sedm. V prvním patře je osazen fragment pozdně gotického okenního ostění. Zbylá okna etáží jsou opět typem sdružených se společnou nadokenní římsou, pouze tři střední segmentově zakončená okna ve druhém patře mají nadokenní římsu vlnovitě zprohýbanou a pod prostředním z nich se nachází železný balkón, osazený na konzolách volutového typu.²⁸² Vnější průčelí západního křídla má složitější členění. První patro je pouze tříosé, tvořené z renesančních sdružených oken stejného typu, jako na ostatních vnějších partiích zámku, druhé patro pak pětiosé, přičemž za třetím oknem prvního podlaží a mezi třetím a čtvrtým podlaží druhého je vložena válcová čtyřpatrová věž, ukončena kuželovitou střechou. Fasádu v oblasti přízemí a prvního patra člení pozdně gotická okna, ve druhém patře sdružená okna renesanční. Nejmladší část zámku, trakt východní, má fasádu neorenesanční, tvořenou dvěma osami slepých sdružených oken v kamenných rámech s profilovanou nadokenní římsou.²⁸³

Fasáda vnitřních dvorních východních, jižních a západních křídel je hladká, členěná okny sdruženými s kamenným ostěním a společnou nadokenní římsou. Jižní navíc zdobí osazené fragmenty pozdně gotického ostění [62]. První je jednoduché segmentové, druhé obdélníkové bez výrazné profilace. Třetí, složené ze dvou dělených stojen, na které nasedá překlad s vystouplým lemováním po vnějším obvodu.²⁸⁴ Bosované průčelní přízemí severního traktu nese půlkruhová okna s vloženými pilastry, ukončené profilovanou římsou.²⁸⁵ Průjezd je zaklenut valenou klenbou se třemi páry protilehlých výsečí [64].

Stylová analýza

Zámek v Přerově patří z hlediska umělecko – historického k významným reprezentantům moravské renesanční, respektive pozdně renesanční architektury. I přes

---

²⁸² Radmila Kokaislová, 45318/8-529 Areál zámku, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 316.

²⁸³ Ibidem, s. 317.

²⁸⁴ Karel Žurek, Využití budovy zámku, in: Jiří Lapáček (ed.), *Přerov zámek*, Přerov, s. 192.

²⁸⁵ Viz Kokaislová (pozn. 282), s. 317.

nechvalnou rekonstrukci ve 30. letech 20. století, jež zčásti setřela jeho původní slohovou podobu, především v detailech reflektuje tento architektonický styl, navazující na odkaz antiky.

Nejstarší prostory objektu nalezneme v přízemní části jižního křídla, jež jsou zaklenuty gotickou lomenou a valenou klenbou. Na tento umělecký sloh dále odkazují dva zachovalé půlkruhově a široce okosené portálky bez profilace²⁸⁶ a gotický hranolový nosný článek, nazývaný krakorec, na němž mohlo býti osazeno první patro stavby. Podle stylového provedení těchto architektonických článků lze soudit, že tato část je opravdu tou nejstarší a sahá do 13. – 14. století, kdy zde stával původní kamenný hrad. Pozdní gotiku pak lze dobře rozeznat v prvním patře tohoto křídla, kde nechal koncem 15. století Vilém z Pernštejna vybudovat zámeckou kapli, v jednom poli klenutou žebrovou křížovou klenbou, jejíž velmi hubená žebra vybíhají téměř do půlky prostoru [58]. V průsečíku lehce profilovaných žeber je na kamenném svorníku osazen reliéf, znázorňující znak rodu pánů z Pernštejna [59]. V oválném medailonu, na vrcholku rovnoměrně zakončeném, se nachází podlouhlá hlava zubra, kterému skrze chrípí prochází bosovaný kroužek. Hlavě nechybí detaily, jako jsou uši, oči, nozdry i rohy. Vilém z Pernštejna tímto symbolem zanechal informaci o donátorovi této stavební fáze. Způsob vyobrazení je poměrně lehký, což dokazuje, že se na výzdobě kaple podílel umělec nižších kvalit. Ze stejné stavební fáze pochází výžlabek v profilu arkády ve dvorní části zámku, kde patrně dříve vedlo vnější schodiště.²⁸⁷ I portálek sedlového typu, druhotně osazený ve vjezdu do zámku. Jeho ostění vytváří obdélníkový tvar [61]. Typologicky lze do této stavební etapy zařadit fragmenty pozdně gotických oken, umístěných na jižní a východní dvorní fasádě [62]. V prvním případě se dochovala levá část nadpraží a levá partie stojky. Ostění okenního otvoru má profilaci oblých protínajících prutů.²⁸⁸ Dále pak perňštejnský znak se zubří hlavou a rodový znak Anny Záhradecké ze Zahrádky [60], členky rodu Žerotínů. Tvoří ho holubice s roztaženými křídly. Sochař dokázal detailně znázornit peří a perutě ocasu.

Renesanční fázi zámku reflektuje především koncept vybudování trojkřídlého komplexu s vnitřním nádvořím, ke kterému došlo za Vratislava z Pernštejna od 70. let 16. století. Celý objekt byl přestavěn, úprav se dočkala i okrouhlá věž. Vnitřní prostor některých partií je ukončen půlkruhovými valenými klenbami se styčnými a protilehlými lunetami. Vnější fasády prvního patra jižního, východního a západního křídla jsou členěny jednoduchým typem renesančních sdružených oken v kamenných šambránách s parapetní a profilovanou nadokenní římsou [65]. Stejný typ okenních ostění pak nalezneme i ve dvorních partiích fasád tých křídel.

---

²⁸⁶ Seifried (pozn. 276), s. 4.

²⁸⁷ Kašpárková (pozn. 264), s. 20.

²⁸⁸ Seifried (pozn. 276), s. 5.

Na vnitřní fasádě západního křídla jsou navíc osazeny tři jednoduché portály, jeden takový se nachází i na průčelí křídla jižního. Válcová věž taktéž obsahuje znaky renesančního architektonického stylu. Tuto stavební etapu charakterizují především křížové klenby v centrálním a vstupním prostoru stavby. Fasádu věže na průčelní straně zdobí dvě renesanční okna s pravoúhle zalomeným profilem. Pozdní renesanční fázi, provedenou Karlem st. ze Žerotína na počátku 17. století, reflektuje masivní a mohutný vstupní kamenný portál, osazený ve východním křídle [68]. Dveřní otvor rámuje bosovaná část, tvořící zároveň edikulu půlkruhového portálu. Portál je z obou stran nesen toskánskými sloupy s hladkými dříky a jemně profilovanými hlavicemi. Oblouk patek je vyšší a dosedá na něj užší pinta. Na jemně profilované abaky hlavic nasedá obdélníkové kladí s vloženým nápisem *MUZEUM KOMENSKÉHO*. Nad ním se nachází rozlomený štít, jež naznačuje segmentový tvar, a nese jakési kamenné vázy. Štít vyplňuje mírný profilovaný vzorec a za ním, v hloubce zlomků segmentů, jsou osazeny malé voluty. Na štít vchodu dosedá podokenní římsa sdruženého renesančního okna. Na spodních okrajích ostění jsou umístěny voluty s vegetabilním motivem, jež volně plynou a stékají po celém povrchu téměř až k nadokenní římsě. Mezilehlé stojky oken zdobí penízkový ornament. Počátek 17. století dával přednost manýristickému bosování, v němž je ukryt příklon k vojenskému stylu v profánní architektuře, který jako by předjímal bouřlivá léta 30leté války. Přímou analogii k monumentálnímu portálu zámku lze nalézt v nedaleké Olomouci u domu č. p. 153 v Purkrabské ulici [72]. Portál, zakončený půlkruhovou archivoltou, je proveden celý bosovaný z kvádrů. Příhodné též je, že dům v letech 1588–1631 vlastnil Bedřich ze Žerotína.²⁸⁹ Vstupní portál přerovského zámku má dochované fragmenty technického systému kladek, umístěných ve vrcholu obou nárožích portálu, jež dříve sloužili k padání mostu.²⁹⁰ V této stavební etapě se dočkal zámek též navýšení o druhé patro, fasády jsou členěny opět sdruženými okny se společnou nadokenní římsou [65]. Na ostění dvoudílného okna, situovaného ve druhém patře věže směrem na západ, je osazen kamenný reliéf lva na soklu [69].

Stav po žerotínské přestavbě dokumentuje kolorovaná kresba ze sbírky Dismase Hoffera, na které zřetelně rozeznáme, že jižní a východní křídlo se západním byly na severní straně ohraničeny zdí a druhé patro křídel východních a západních zakončovaly renesanční obloučkové štíty.²⁹¹ Velmi cenným nálezem se jeví štukový strop v prvním patře východního křídla [66]. Strop místnosti, zaklenutý plochou stlačenou klenbou, v části patek klenby zdobí

---

²⁸⁹ Viz Kšír (pozn. 153), s. 18.

²⁹⁰ Viz Žurek (pozn. 284), s. 195.

²⁹¹ Viz Kašpárková (pozn. 264), s. 21.

profilovaná štuková římsa. Vzor profilace znázorňuje rostlinné motivy. Klenbu tvoří dvě trojúhelníkové výseče, přes kterou probíhá štukový obrazec ve tvaru elipsy. Štuk je zdoben motivy květin, rostoucích na úponcích, plocha klenby pak akantovými rozvilinami s andílčími hlavičkami a křídly [67]. Lze předpokládat, že plocha v obrazci či štuk samotný mohl být původně proveden barevně.²⁹² Geometrické štukové sestavy, zdobící valené klenbách s výsečemi nejsou v pozdně renesančním stylu ničím ojedinělým. Na Moravě se s užitím takového vzoru setkáme například na zámku v Holešově či Kvasicích, kde je obdobně jako v Přerově použito dekoru brilantní akantové rozviliny s manýristickými andílčími hlavami, které zhotovil roku 1617 štukatér Pietro Verdi.²⁹³ Kromě geometrických či vegetabilních vzorů bývaly šlechtické rezidence zdobeny štukovými alegorickými výjevy. Např. v tzv. císařském pokoji na zámku v Bučovicích pasy klenby zdobí jemný štukový ornament, v němž se výrazně uplatňuje motiv netopýra, který byl symbolem melancholie, jednoho z charakteristických rysů manýrismu.²⁹⁴ Majitel zámku Jan Šembera z Boskovic, nevlastní bratr nejvyššího hejtmána Markrabství moravského Albrechta Černohorského z Boskovic, nechal dále osadit do lunet klenby čtyři figurální scény s Dianou, Europou, Martem a Karlem V., čtveřici byst římských císařů a zhotovit malované deskové výjevy z Odyssey, lemované plasticky vyvedenými kartušemi s maskami a vlajícími pentlemi.²⁹⁵ Tato pozoruhodná výzdoba vznikla v 70. – 90. letech 16. století. Ačkoliv strop místnosti v prvním patře východního křídla přerovského zámku dekoruje pouze štuk s vegetabilním vzorem, andílčími hlavičkami a plošné zrcadlo bez freskové či deskové výmalby, je velmi pravděpodobné, že se Karel st. ze Žerotína inspiroval právě počinem Jana Šembery z Boskovic. Oba pánové se totiž znali. S výzdobou kleneb či stěn slavnostních sálů v profánní architektuře v době pozdní renesance se setkáváme poměrně často v Itálii – např. na klenbě Sally dell' Antipregadi v benátském dóžecím paláci.²⁹⁶ Jan Šembera z Boskovic se s takto zdobeným stropem setkal nejspíše ve Vídni, kde obdobně dekorovaný strop jedné z místností letního sídla Neugebäude císaře Rudolfa II. vytvořil v 70. letech 16. věku sochař Hans Mont z Gentu a malíř Bartholomeus Spranger.²⁹⁷

Se štukovou výzdobou slavnostních sálů se setkáme též v jednom z rodových sídel – zámku v Rosicích na jižní Moravě. Tento zámek zdědil Karel st. ze Žerotína po smrti svého otce Jana st. ze Žerotína roku 1583.²⁹⁸ Karel st. ze Žerotína se rozhodl toto již honosné sílo více

---

²⁹² Ibidem, s. 16.

²⁹³ Viz Krčálová (pozn. 159), s. 25.

²⁹⁴ Jarmila Krčálová, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1974, s. 42.

²⁹⁵ Ibidem, s. 42.

²⁹⁶ Ibidem, s. 42.

²⁹⁷ Ibidem, s. 46.

²⁹⁸ Tomáš Knoz, *Karel st. ze Žerotína*, Praha 2008, s. 144.

upravit. Stavební práce provedl v letech 1596–1600 brněnský stavebník Francesco Canevale, štuk zhotovil roku 1618 vídeňský štukatér Hans Falck. Ten vytvořil tři série štukatur dle dobové manýry a výsledkem jeho usilovné práce vznikly štukové kazety – tzv. komunikující rámce ve třech severních prostorách zámku.²⁹⁹ I v nedalekých Hranicích na Moravě nechal zhotovit v letech 1612–1615 majitel panství Václav Mol z Modřelic bohatou štukovou výzdobu jídelny a panských pokojů prvního patra, tvořenou především volutovými vzorci, vytvářející tvary váz či květy. I v tomto případě známe autory štukaterské výzdoby – kameníka Antonína Targa a Františka Falcona.³⁰⁰

Poslední stavebně – historická etapa, jež změnila podobu přerovského zámku, byla fáze klasicistní s empírovými rysy v 19. století. Trojkřídlovou dispozici uzavřelo nově zbudované přízemní křídlo severní, členěné na vnitřní i vnější fasádě do čtyř os vysokými okny, oddělených od sebe lehce předsazenými pilastry. Na nádvoří plochu mezi okny zdobí bosáž. Do druhého patra jižního křídla byl včleněn empírový balkón [74], stejný charakter nese i malba v místnosti prvního patra téhož křídla, a dále mříž v patře druhém tamtéž, označená monogramem stavebníka *1821 WGM*.³⁰¹ Čili 1821 Wilhelm Graf (hrabě) von Magnis.

Areál zámku kromě stavby samotné zahrnuje i další okolní prostory. Především pak kamenný most, po kterém se vstupuje do zámku [74]. Most je zděný se třemi nestejně tvarovanými oblouky. První oblouk je nízký a široký, druhý vyšší a třetí převýšený a úzký. Lze předpokládat, že byl postaven při přestavbě přerovského hradu na zámek a z hlediska urbanistického řešení Horního Města za Viléma z Pernštejna. Podobnou dataci má i původně zámecký obranný příkop, vedoucí podél východního křídla zámku až k hradební zdi. Předpokládá se rovněž úprava a zpevnění mostu při přestavbě rezidence v renesančním slohu za Vratislava z Pernštejna.

Zůstává otázkou, který architekt vlastně zámek postavil. Pro Karla st. ze Žerotína bylo jistě celkem obtížné sehnat kvalitního stavitele, jelikož se přerovské panství nacházelo mimo působnost brněnského zednického a kamenického cechu, kterého využíval jeho otec při stavbě honosného zámku v Náměšti nad Oslavou a jehož služby převzal na Lomnici a Rosicích samotný Karel st. ze Žerotína.³⁰² Zároveň se musel vyrovnat s předchozími stavebními úpravami zámku za Pernštejnů a musel tomu přizpůsobit své plány – přerovský zámek nebyl již za Pernštejnů arkádový, proto se soustředil především na výstavbu druhého patra.

---

²⁹⁹ Ibidem, s. 144.

³⁰⁰ Viz Spurný (pozn. 13), s. 92.

³⁰¹ Viz Krčálková (pozn. 159), s. 21.

³⁰² Tomáš Knoz, Karel st. ze Žerotína. Stavebník a jeho stavitelé, *Cour d'honneur. Hrad, zámky, paláce. 1-98*, Praha 1998, s. 20.

K vyřešení tohoto problému autorství pomůžou jedině archivní prameny. V Přerově je od roku 1553 zaznamenáno hned několik zedníků, přičemž důležitými jsou Jeroným Vlach, jehož přímo Karel st. ze Žerotína zmiňuje ve svém dopise psaném na panství v Dřevohosticích 25. března 1603, že se tento jeho poddaný před týdnem vrátil z Itálie. Dále pak nalezneme v městských knihách z let 1599–1616 Dřevohostic zmínku o stavebních pracích Antonína Vlacha, zedníka usazeného v Přerově. Roku 1605 se navíc v Přerově zdržuje Vilém Vlach, o deset let později pak jistý Petr Vlach.³⁰³ Nejblíže známým a také snad nejvíce pravděpodobným architektem je Gregor Architector, jež se dle zápisu v přerovských smlouvách sňatkových roku 1616 oženil s Kateřinou, dcerou Jiříka Pražmy z Přerova. Ženichovými svědky měli být Vojtěch Páral a Jan Třebovský z Přerova a Jan a Ondřej Blauml z Mladějovic.³⁰⁴ Gregorovo jméno lze přeložit jako Řehoř architekt, odtud tedy vyplývá nejpravděpodobnější domněnka, že byl stavitelem zámku právě on.

---

³⁰³ Viz Lapáček (pozn. 266), s. 145.

³⁰⁴ Ibidem, s. 149.

5.9. Dům a sbor Jednoty Bratrské

Přerov, ulice Na Marku

dům postaven 1498, upraven po 1580 – sbor 1554, upraven po 1580 – zvonice 90. léta 16. století

Dnes již neexistující lokalita Na Marku, nacházející se pod severní stranou městských hradeb u řeky Bečvy, tvořila unikátní komplex staveb Jednoty Bratrské, sestávající se z domu, sboru a zvonice, postavených převážně v 16. století. Ačkoliv bývaly modlitební a soukromé objekty bratrů spíše skromnější, byly by zachovalé stavby přerovského Bratrského centra cenným dokladem renesančního stylu [81].

Bratrský dům

Kořeny Jednoty Bratrské sahají v Přerově do poloviny století 15., kdy se zde bratři začali usazovat za správy města Janem Tovačovským z Cimburka, jehož choť byla přívrženkyní této církve.³⁰⁵ Lze se domnívat, že k modlitebním účelům používali kostel sv. Jiří, nacházející se nedaleko tehdejšího ještě hradu. Jelikož se počet souvěrců neustále rozrůstal, především pak za nového pána Viléma z Pernštejna, který nechal osídlit doposud neobydlené návrší, předpokládá se, že si bratři pořídili svůj dům.

K tomu došlo roku 1498, kdy bratři koupili dům od Šalomouna Koželuha.³⁰⁶ Koupě byla zaznamenána v listině rady města, v níž se konkrétně praví: „...*Léta Páně 1558 v pondělí po neděli čtvrtým postním kteráž slove Lethare Jiřík Karthaus z Bystřice pod Hostajnem, Jan Špuch, Jan Měšeček a Jan Koželuh i předstoupíc před pány starší vyznali po přísaze slova tato, že toho dobře vědomi sou, což se domu bratrského dotýče, na kterým bratři sou, že sou bratři koupili ten dům asi před 50 lety od nějakého Šalomouna Koželuha zaplatili sou jemu jej hotovými penězi. A potom po zaplacení jeho teprau se na něj vystěhoval z kopce bratr Tůma. A tak sou jeho bratři užívali od té chvíle až dosavad beze všelijakých překážek.*“³⁰⁷ Umístění domu lze vyvodit ze zápisu v přerovské knize památní, ve které osvobodil Vilém z Pernštejna jistého Vojtěcha Koželuha od placení dávek ve lhůtě deseti let, jelikož se rozhodl usadit se na nově urbanizovaném Horním městě: „*List téhož Viléma na grunt pod kopcem postavený u brány dolní, na kterémž jsou bratři a ten list mají bratři. Vilím z Pernštejna na Helfštejně, nejvyšší maršálek království českého a nejvyšší komorník cudy brněnské, známo činím tímto listem všem vůbec, kdož jej čísti nebo čtouci slyšeti budou, že sem dal a mocí tohoto listu dávám*

³⁰⁵ Viz Kreutz (pozn. 8), cit. s. 44.

³⁰⁶ Ibidem, cit. s. 50.

³⁰⁷ Jiří Lapáček, O bratrském sboru a domě aneb Jednota Bratrská v Přerově, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archivu v Přerově*, Přerov 2013, cit. s. 30.

*opatrnému Vojtěchu Koželuhovi, kterýž se postavil pod Kopcem v Přerově, ukazateli listu tohoto, lhůtu a svobodu plnou, od datumu listu tohoto za 10 let pořád zběhlých, tak aby on té lhůty a svobody tak a tím obyčejem užíval a užívati mohl, jakž jiní naši lidé na Kopci užívali sou a užívají. Také jemu Vojtěchovi svrchu psanému i jeho potomkom dali sme a přidali, aby on i jeho potomcům kteříž by na tom domu byli, na budoucí časy k tomu Kopci příslušeli a s těmi lidmi na Kopci v těch právicích, svobodách a poplatcích seděli a s nimi odbývali a těch všech svobod užívali, též jako ti na Kopci. A přitom jej slibuju zanechati i jeho potomky. Tomu na svědomí pečeť naši kázali sme přivěsiti k tomuto listu, jenž jest psán a dán na Hranicích v sobotu po svatém Jiřím. Létha Božího 1485.*³⁰⁸ Víme, že bratři koupili o pár let později dům od člena rodiny Koželuhů, zřejmě syna zmiňovaného Vojtěcha, a že se nacházel u Dolní brány. Lze tedy s největší pravděpodobností říci, že se jedná o tutéž parcelaci, na které se sborový dům později doopravdy nacházel. Zda ho bratři přestavěli či v jaké podobě vypadal na konci 15. století však nelze s přesností určit, jelikož přesnou podobu máme zdokumentovanou až z roku 1593 [3].

Během archeologických průzkumů byly odkryty základy této lichoběžníkové stavby. Rozměry činí 16,20 x 17,00 x 12,70 x 16,40 metrů [76, 77].³⁰⁹ Obsahovala dvě velké místnosti, nacházející se v severní části stavby, do které se vstupovalo chodbou, na níž navazovaly další dvě místnosti, tyto však menší, na jižní straně. Nalezené fragmenty odpovídají době z první poloviny 16. století.³¹⁰ Dle Willenbergova dřevorytu pak lze odvodit jeho pravděpodobnou podobu. Jednalo se o jednopatrovou stavbu, jejíž fasáda byla v přízemí členěná třemi okny, v prvním patře pak čtyřmi. Přerov roku 1580 zasáhla silná chumelenice, jež poškodila bratrský dům i sbor.³¹¹ Lze tedy předpokládat, že po této živelné pohromě přistoupili bratři k opravě domu. Dům získal nový krov a střechu, jež se dělila na tři samostatné celky. Každému vévodil štít, za nímž se táhla do hloubky vedená sedlová střecha [79].

Sbor

S rozrůstajícím se počtem přerovských bratří nevyhovoval velikostně ani kostel sv. Jiří, kde se doposud konaly bohoslužby. Vznikla tedy potřeba vybudování nové modlitebny. Členové Jednoty Bratrské se tohoto aktu dočkali roku 1554, kdy byl zvolen nový správce přerovského sboru Matěj Červenka, který v témže roce kupuje za 170 kop od soukeníka Jana

---

³⁰⁸ Ibidem, cit. s. 31.

³⁰⁹ Viz Schenk – Mikulík (pozn. 169), s. 18.

³¹⁰ Ibidem, s. 19.

³¹¹ Jiří Lapáček, Nový sbor byl postaven místo panského dvora, *Nové Přerovsko*, 2012, č. 43, 26. 10., s. 12.

Malečka dům v sousedství školy.³¹² Opět nám tuto koupí dokumentuje listina Vratislava z Pernštejna, která přesně praví: „*Od poddaných svých bratří, obyvatelův v městě a při městě Přerově bydlících, předešle jsem prošen, abych jim k sestavení zboru dům k tomu příležitý od Jana Malečka soukeníka nad Bečvou ležící skoupiti a na tom místě zbor postaviti dopustil. Kdež povolivše jim k takové prosbě jich, a oni postavivše dotčený zbor, jsou mne za to žádali, abych jej náležitými milostmi obdařil. Kdež já prohledaje k jich žádosti a k věrné poddanosti a prosbám jich jsa nakloněn, zbor vejš dotčný v mezích jeho, jakž nyní postaven a zedkou vůkol obklíčen, jim k jich dotčenému užívání náboženství jich vysazují, osvobozují, přiděluji a tímto listem utvrzuji, aby jeho beze vší překážky mé, dědicův a erbův mých, potomkův a budoucích pánů přerovských svobodně užívali jako místa a domu zádušního, beze všeho umenšení, v těch všech právech a svobodách; jakž se místa zádušní užívaj, tak aby z něho všech platův a jiných povinností prázdni byli, nyní i na budoucí časy....*“³¹³ O rok později objekt sboru již tedy stál, a jelikož byl založen v den sv. Marka, získal po něm i svůj název. V 80. letech 16. století proběhlo zvýšení sboru a získal i nový krov, na němž byla osazena makovice.³¹⁴

Po bitvě na Bílé Hoře dochází k úpadku celé Jednoty Bratrské. Ti, kdož byli vyznavači tohoto náboženského hnutí musili české země nadobro opustit, v opačném případě jim hrozil tvrdý trest. Karel st. ze Žerotína se však snažil své soukmenovce na svém panství co nejdéle chránit. Po zákazu Jednoty Bratrské, nařízeném kardinálem Františkem Dietrichštejnem, byl bratrský sbor přejmenován po sv. Benediktovi. Roku 1662 při opravě střechy byl v makovici objeven pamětní zápis, do ní vložen při opravě sboru roku 1579, který jmenoval sbor jako sbor sv. Marka. Od té doby se kostel nazýval opět po svém původním patronovi, sv. Markovi.³¹⁵ Celý bratrský komplex se pomalu začal vyprazdňovat na stále více sílící tlak katolíků ve městě, kteří měli zájem o majetek sboru, zejména o pozemky k němu přiléhající, a kostel zanedlouho obsadili. Roku 1664 navíc vypukl v Přerově obrovský požár, který poničil celé město, včetně jeho předhradí a tím i sbor a dům se školou. Během dalšího požáru o necelé století později shořel zachovalý mobiliář, čtyři oltáře i varhany a ze stavby tak zůstaly pouze zdi s věží. Z dochovaných dokumentů víme, že se v 70. letech 18. století debatovalo nad stržením trosek a vybudováním kaple sv. Marka.³¹⁶ Proběhlo však jen první zmíněné, po dlouhou dobu alespoň

---

³¹² Viz Kreutz (pozn. 8), s. 65.

³¹³ Viz Zapletal (pozn. 7), cit. s. 22.

³¹⁴ Viz Lapáček (pozn. 311), s. 12.

³¹⁵ Viz Lapáček (pozn. 307), s. 89.

³¹⁶ Ibidem, s. 97.

vzpomínku na tento sbor zobrazovaly zpustlé základy opěrných pilířů, jež byly definitivně ukryty v podzemí při výstavbě tělocvičny TJ Sokol v roce 1897.³¹⁷

Prerovský bratrský sbor byl vystaven jako orientovaná jednolodní sakrální stavba, zakončená polygonálním chórem. Jeho loď činila 16,20 m na šířku a 29,30 na délku [76, 77].³¹⁸ Podobu známe pouze ze severní strany lodě, obrácené k řece Bečvě [3]. Stěna lodi je členěná třemi vysokými okny, na vrcholcích zkosenými, jako tomu bývalo u všech pozdně gotických a raně renesančních chrámů. Mezi okny se nacházely vnější opěráky, o jejichž existenci víme z archeologických nálezů. Na Willenbergově dřevořezu je však zaznamenáno oken pět, lze usoudit, že dvě z nich zobrazují právě opěráky. Vzhled jižní stěny ani západního průčelí není znám, tým archeologů v čele s Jiřím Tomeškem použili k modelaci zbylých stran kostela bratrský sbor v Mladé Boleslavi, vystavený roku 1554 vlašským stavitelem Matteem Brogorellim [84].³¹⁹ Použili zjednodušený vzor a sbor by tak mohl mít jižní stranu zcela hladkou, dělenou pouze třemi zaoblenými malými okny. Západní hladké průčelí členil pouze jednoduchý kamenný portál uprostřed a nad ním z obou dvou stran situována malá segmentově zakončená okna. Celá stavba byla zakončena sedlovitou střechou, jež nad průčelím přecházela ve štít, na vrcholu segmentově vysekaný [80, 81, 82].³²⁰

Zvonice

Při pohledu na panorama Prerova od umělce Willenberga [3] lze spatřit na západní straně bratrského sboru hranolovou věž. Ta u sboru stála, avšak nebyla jeho součástí, nýbrž s ním úzce sousedila. Přesná datace vzniku není známa, předpokládá se, že k výstavbě došlo mezi lety 1590 a 1594.³²¹ Tato solitérní stavba měla funkci prostou, jednalo se o zvonici, která dle propočtů archeologů mohla stát ve vzdálenosti 2,1 metrů od západního průčelí, a severovýchodní roh věže přesahoval 1,5 metrů před jihozápadní roh sboru.³²² Základy se při archeologickém průzkumu však vykopat nepodařilo, zřejmě byly porušeny při stavbě sokolovny na konci 19. století či je překrylo vybudování kanalizace v témže časovém období.

Možnou podobu lze vykonstruovat na základě dochovaných dobových vyobrazení. Tak tedy již známý dřevořez [3] vykresluje zvonici jako třípatrovou stavbu vystavenou na čtvercovém půdorysu. Hladkou fasádu členilo z každé strany jedno menší pravoúhlé okno a

---

³¹⁷ Ibidem, s. 100.

³¹⁸ Viz Schenk – Mikulík (pozn. 169), s. 7.

³¹⁹ Jiří Tomešek, Hmotová rekonstrukce bratrského centra v lokalitě Na Marku v Prerově, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního městského archivu v Prerově*, Prerov 2013, s. 103.

³²⁰ Ibidem, s. 104-105.

³²¹ Viz Zapletal (pozn. 7), s. 32.

³²² Viz Tomešek (pozn. 319), s. 107.

v úrovni zvonového patra bylo umístěno sdružené okno, segmentově zakončené, jež bylo od zbylých odděleno parapetní římsou, a plnilo funkci zvukového okna. Zvonice byla zakončena atikou, lemovanou atikovým vlysem a na samém vrcholu ji zdobila renesanční čelenka.³²³ Naopak tomu veduty města Přerova z 18. století a plánky vytvořené k přestěhování židů na jednotné místo ve městě, znázorňují podobu zvonice po přestavbě z důvodu požáru v roce 1664 [4, 5]. Zvonové patro se zvýšilo, dvě malá okna umístěná nad sebou, jež vyznačovala patra, byla oddělena obvodovou římsou. Taktéž zvonové patro dělila od spodních patrová římsa. Ke dvojitým sdruženým oknům přibyla okna šterbinová. Renesanční čelenka, tyčící se nad atikou, byla změněna na stylizované cimbuří.³²⁴

Stylová analýza

Lokalita Na Marku, nacházející se pod fortifikačním systémem města Přerova, dokumentuje jedno z nejvýznamnějších míst tohoto města, jež je spjato s působením Jednoty Bratrské a dokládá nám tak, jakým byl Přerov důležitým střediskem této víry. Archeologický průzkum provedený v roce 2012³²⁵ odkryl základy bratrského komplexu, který sestával z bratrského domu, sboru a renesanční zvonice [76, 77]. Jednotlivé stavby, vystavené na konci století 15. a dále pak v polovině a ke konci věku 16., prezentovaly sloh pozdně gotický i renesanční. Vlivem přírodních katastrof a nezájmu vedení města však ke konci 18. století postupně všechny objekty zanikly, čímž došlo i k porušení jistého kunsthistorického rázu města. Na základě archeologického bádání, dobových vyobrazení města a doposud stojících staveb Jednoty Bratrské v Lipníku nad Bečvou, Mladé Boleslavi, Brandýse nad Labem a Starém Jičíně vytvořili archeologové hmotovou rekonstrukci lokality bratrského domu, sboru a zvonice v Přerově.

Bratrské sbory v Brandýse nad Labem a Mladé Boleslavi [84] postavil pro Krajíře z Krajku ve 40. letech 16. století italský architekt Matteo Borgorelli. V obou případech prezentují trojlodní pseudobazilikální typ kostela, kdy především v Brandýse nad Labem sbor dosahuje téměř halové dispozice s výrazně výškově a šířkově dimenzovaným vnitřním prostorem, mohutnými podporami a válcovým apsidálním závěrem. Trojlodí je klenuto plynulými a průběžnými klenbami. V podobném charakteru byly stavěny i nekatolické kostely konce 16. a počátku 17. věku na Moravě, mající podobu jednolodních či sálových prostor se sjednoceným vnitřním prostorem a navazujícím polygonálním závěrem, hranolovou věží na

---

³²³ Eva Šamánková, *Architektura české renesance*, Praha 1961, s. 61.

³²⁴ Viz Tomešek (pozn. 319), s. 109.

³²⁵ Viz Schenk – Mikulík (pozn. 169), s. 5-24.

západní straně kostela. Mohutné opěráky po obvodu hlavní lodi charakterizují klenutí kostela.³²⁶

Z výše uvedených faktů vyplývá, že ačkoliv byl přerovský bratrský sbor postavený o deset let později než sbory v Mladé Boleslavi či Brandýse nad Labem, je jisté, že architektonická podoba vycházela právě z typu kostela, který v Čechách použil Matteo Borgonelli, který reflektoval snahu vytvořit sjednocené vnitřní kostely, které vyhovovaly liturgii slova. Tento stavební styl navíc vykazuje severoitalskou provenienci kostelů.³²⁷

Stavebníka či stavebníky přerovského sboru a zvonice pak lze hledat opět v řadách italských mistrů. Jmenovitě je však doložený pouze Jan Mario Vlach, který roku 1609 postavil zvonici v Lipníku nad Bečvou [83].

---

³²⁶ Ondřej Jakubec, Modalita a konfesionalita sakrálních staveb v českých zemích 16. a počátku 17. století, in: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (eds.), *In puncto religionis. Konfesijní dimenze předbělohorské kultury Čech a Moravy*, Praha 2013, s. 60.

³²⁷ Ibidem, s. 60.

6. Závěr

Hlavním cílem této magisterské diplomové práce bylo komplexně analyzovat renesanční architekturu města Přerova a vytvořit katalog staveb vzniklých převážně od konce 15. století až do období třicetileté války, včetně objektů dnes již zaniklých – dům a sbor Jednoty Bratrské.

Vývoj architektury daného období ovlivnily především dva významné rody, které město vlastnily. Od 80. let 15. století páni z Pernštejna, kdy zejména Vilém z Pernštejna se zasloužil o rozvoj Přerova jak z hlediska hospodářského, tak uměleckého. Nechal kolonizovat doposud neobydlené návrší kopce nad řekou Bečvou, kde vznikla zástavba pozdně gotických domů a Horní město. V 90. letech téhož věku položil základní kámen zámecké rezidence. Na jeho stavební činnost navázal syn Jan z Pernštejna, z jehož zásluh se dochoval honosný interiér a ostění okna tzv. Korvínského domu, který spadá do raně renesanční mikroarchitektury a jehož paralely lze hledat ve městech spravovaných Pernštejnou či Pardubicích či Prostějově. Za Vratislava z Pernštejna byl pak v druhé polovině 16. století renesančně upraven zámek a všechny měšťanské domy. Další stavební etapa proběhla za Karla st. ze Žerotína, jež spravoval město v letech 1598–1631. Zámek získal pozdně renesanční podobu s mohutným portálem, osazeným na průčelí jižního křídla. Dále pak bohatým štukovým dekorem zdobený reprezentační sál. I průčelí tzv. Korvínského domu bylo v této době upraveno novým pozdně renesančním portálem.

Velmi inovativní přístup přinesli na konci 15. a počátku 16. století Pernštejnové, kteří započali s urbanizací většiny svých drženích měst. Nově zakládaná města byla kolonizována na vyvýšeném terénu nad úrovní obtékajících řek a kanálů, v jádrech vznikaly soustavy uceleně budovaných domovních bloků s jednotnou průčelní architekturou s vysokými atikami, jednotným velikostním řešením oken a profilací ostění. Pernštejnové uplatnili též nové tvarosloví spojené s výstavbou moderních městských fortifikací, jež ze spravovaných sídel učinila nedobytné valové pevnosti pravidelného rozvrhu, inspirující se italskými vzory.

Naopak tomu v druhé polovině 16. a počátku 17. věku důležití hodnostáři jako Vratislav z Pernštejna či Karel st. ze Žerotína, ačkoliv navštívili Itálii a mohli tak shlédnout klasicizující italskou architekturu, aplikovali nadále u svých staveb lehčí struktury – arkádový dvůr či centrální půdorys zámků. Nenechali tedy na tradici římské atiky, ale tíhli spíše k severoitalskému umění.

Studium dané problematiky mi ztížila absence stavebně historických průzkumů některých měšťanských domů. Nejsou veřejně přístupné prameny k domům č. p. 17, 22, 33 a 34, proto jsem je nezařadila do katalogu renesančních staveb. Předpokládám však, že mají jádro mázhausového typu, později upravené klasicizujícími a novodobými přestavbami, jako zbylé analyzované měšťanské domy. Chybí též některé stavebně historické průzkumy, vztahující se k městským hradbám, proto jsem je neuvedla do závěrečného seznamu pramenů.³²⁸

Na akademické půdě doposud nevznikla ucelená práce zabývající se problematikou renesanční architektury v Přerově. Ačkoliv série živelných katastrof převážně setřela renesanční ráz staveb, výčet zmíněných objektů v přehledovém katalogu je cenným dokladem této stavební etapy města, které, i když bylo vždy městem poddanským, si zachovalo houževnatost a píli, zakořeněných od dob, kdy patřilo pánům z Pernštejna a ze Žerotína. Téměř u všech analyzovaných pamětihodností zůstává nejasné, kdo je jejich architektem či kdo se podílel na zhotovení kamenosochařských prvků, dekorující okenní ostění a portál tzv. Korvínského domu a štuky i portál přerovského zámku. Tato nevyřešená skutečnost může být podnětem k dalšímu bádání.

---

³²⁸ Slavomíra Kašpárková, *Přerov – hrad. Stavebně historický průzkum*, SÚRPMO, Olomouc 1990. – Leoš Mlčák – Karel Žurek, *Přerov, Horní město. Stavebně historický průzkum hradeb*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 1993.

7. Summary

This Master Thesis is aimed at Renaissance Architecture of the town Přerov. The text is divided into three main parts. The first part describes the history of the town Přerov. It sums up the most important events in the history of this town, especially between years 1250–1620, to understand a broader context. The emphasis is also put on Přerov's owners and their building activities in this town and other towns, they had administered too. There is also a mention of important persons that stayed there.

The second part is a catalogue of Renaissance Architecture of the town Přerov. There are also included buildings, which were destroyed – for example the Center of the Unity of Brotherhood in locality „Na Marku“. The buildings are chronologically ordered. Each object in the catalogue contains history and architecture description and stylistic analysis, which emphasizes important elements of the building – vaults, stone portals or windows moulding.

The last main part of this thesis is a study, mapping the development of Renaissance architecture in Přerov. There is also a comparison between the architecture of Přerov and surrounding cities.

For making this Master Thesis all existing literature about history of the town Přerov between the years 1250–1650 has been used, also architectural and historical surveys all mentioned buildings.

8. Seznam vyobrazení

Autorkou fotografií je, pokud není uvedeno jinak, Žaneta Kimlová.

1. indikační skica města Přerova s půdorysem, 1848, MZA Brno. Repró: Jiří Lapáček, O bratrském sboru a domě aneb Jednota bratrská v Přerova, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archívu Přerov*, Přerov 2013.s. 90.
2. Přerov, první polovina 13. století, možná podoba hradu a část hradeb. Repró: Jiří Lapáček – Karel Žurek, *Přerovský zámek*, Přerov 2010. s. 31.
3. Jan Willenberg, 1593, veduta města, pohled na severní stranu města. Repró: Jiří Lapáček – Karel Žurek, *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 2.
4. Kresebný plán Horního města z roku 1727. Repró: Jiří Lapáček – Karel Žurek, *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 90.
5. Kresebný plán Horního města z roku 1728. Repró: Jiří Lapáček – Karel Žurek, *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 93.
6. Městský znak.
7. Přerov, měšťanský dům č. p. 9, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku.
8. Přerov, měšťanský dům č. p. 9, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, půdorys přízemí domu s vyznačenými stavebními etapami. Repró: Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum měšťanských domů č. p. 8-9 na Horním náměstí v Přerově*, Dolany – Nové sady, Olomouc, Přerov 2008, s. 65.
9. Přerov, měšťanský dům č. p. 10 (bývalá radnice Horního města), Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku.
10. Přerov, Horní náměstí č. p. 10, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, půdorys přízemí domu s vyznačenými stavebními etapami. Repró: Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum bývalé hornoměstské radnice na Horním náměstí v Přerově (č.p. 10)*, Dolany – Nové Sady, Olomouc, Přerov 2008, s. 45.

11. Přerov, měšťanský dům č. p. 10, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, detail pernštejnského znaku nad vstupem.
12. Přerov, měšťanský dům č. p. 11, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku.
13. Přerov, měšťanský dům č. p. 11, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, půdorys přízemí domu s modře vyznačenými pozůstatky renesanční přestavby. Repro: Karel Žurek, *Stavebně-historický průzkum měšťanského domu č.p. 11 na Horním náměstí v Přerově*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové sady, Olomouc, Přerov 2008, s. 52.
14. Přerov, měšťanský dům č. p. 11, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, dvě pole loubí s křížovými klenbami.
15. Přerov, měšťanský dům č. p. 12, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku.
16. Přerov, měšťanský dům č. p. 12, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, půdorys přízemí domu s vyznačenými stavebními etapami. Repro: Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum měšťanského domu č. p. 12 na Horním náměstí v Přerově*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové Sady, Olomouc, Přerov 2008, s. 47.
17. Přerov, měšťanský dům č. p. 12, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, dvě pole loubí s křížovými klenbami.
18. Přerov, měšťanský dům č. p. 13, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku.
19. Přerov, měšťanský dům č. p. 13, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, půdorys přízemí. Repro: Radmila Kokaislová, *Stavebně historický průzkum. Přerov-měšťanský dům č.p. 13. Horní náměstí č. 13, parc. č. 364 K. Ú Přerov*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Přerov 2011, s. 55.

- 20.** Přerov, měšťanský dům č. p. 13, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, dvě pole loubí s křížovou klenbou.
- 21.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, jádro z 80. let 15. století, upraveno ve 30. letech 16. století, roku 1570 a 1616.
- 22.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, mázhaus se schodištěm v přízemí domu.
- 23.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, pohled na mázhaus ze schodiště, situovaného v levé části.
- 24.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, detail klášterní křížové klenby mázhausu.
- 25.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1570, kamenná kartuš s monogramem B. B. a letopočtem 1570.
- 26.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, perňštejský znak na patkách klenby.
- 27.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, dekorativní ozdoba patky klenby.
- 28.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, klášterní křížová klenba tzv. rytířského sálu.
- 29.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, detail bočních lunet klenby tzv. rytířského sálu.
- 30.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, dekorativní ozdoba patky klenby tzv. rytířského sálu.
- 31.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, pohled na chodbu s valenou klenbou.
- 32.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, valená klenba schodiště.

- 33.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, kamenné ostění okna s plastickým dekorem v průčelí domu.
- 34.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1616, portál domu.
- 35.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1616, detail nadpraží portálu.
- 36.** Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, stav z přelomu 19. a 20. století, portál domu. Repro: Renata Skřebská, *Vzácná renesanční památka z Korvínského domu*, in: *Minulost Přerovska. Sborník prací z dějin přerovského regionu*, Muzeum Komenského v Přerově 1993, s. 149.
- 37.** Přerov, depozitum Muzea Komenského, po 1675, kovaná mříž.
- 38.** Pardubice, měšťanský dům č. p. 70, Pernštejnské náměstí, kolem 1540, terakotové ostění okna. Repro: Vilém Maryška, *Terakotové ostění okna domu č. p. 70, kolem 1540*, in: Vladimír Hrubý, *Pozdní gotika a raná renesance v Pardubicích v letech 1491-1548*, Pardubice 2003, s. 159.
- 39.** Hranice na Moravě, Městské muzeum a galerie (stará radnice), Masarykovo náměstí č. p. 21, 1544, renesanční portál.
- 40.** Prostějov, Muzeum a galerie (stará radnice), náměstí T. G. Masaryka č. p. 21, 1538, portál. Foto: Michaela Kučerová
- 41.** Prostějov, měšťanský dům „Onšův“, náměstí T. G. Masaryka č. p. 202, kolem 1540. Foto: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/43/M%C4%9B%C5%A1%C5%A5ansk%C3%BD_d%C5%AFm_-_On%C5%A1%C5%AFv_d%C5%AFm_%28Prost%C4%9Bjov%29%2C_%C4%8D.p._202%2C_port%C3%A1l.JPG; vyhledáno 15.května 2018
- 42.** Hranice na Moravě, měšťanský dům tzv. Čaputův č. p. 20, Masarykovo náměstí, 1583, portál. Repro: René Tikal, *Portál tzv. Čaputovského domu č. p. 20. Masarykovo náměstí 21, Hranice na Moravě. Par. č. 50*, Restaurátorská zpráva, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 2005, s. 4.

- 43.** Hranice na Moravě, zámek, Masarykovo náměstí č. p. 1, 1615, vstupní portál. Foto: http://www.hrady.cz/wnd_show_pic.php?picnum=52095; vyhledáno 15. května 2018
- 44.** Olomouc, městský dům č. p. 3, ulice Ostružnická, poslední třetina 16. století, vstupní portál.
- 45.** Olomouc, městský dům č. p. 40, ulice Riegrova, poslední třetina 16. století, druhotně osazený portál.
- 46.** Opava, městský dům č. p. 115, poslední třetina 16. století, štuková klášterní křížová klenba mázhausu. Repro: Arnošt Pustka, Opava, pohled ke vstupu do mázhausu domu čp. 115, in: Ondřej Haničák, *Renesanční domy moravsko – slezského pomezí. Příspěvek k poznání typologie a formálních aspektů měšťanské obytné architektury 16. a 17. století*, Slezské Zemské muzeum 2015, s. 256.
- 47.** Přerov, městské hradby, Horní náměstí č. p. 18, 90. léta 15. století, fortna vedoucí k hradbám.
- 48.** Přerov, městské hradby, ulice Spálenec, 90. léta 15. století, hradby s fortnou.
- 49.** Přerov, městské hradby, ulice Spálenec, 90. léta 15. století, fragmenty trojitého systému hradeb.
- 50.** Přerov, městské hradby, ulice Spálenec, 90. léta 15. století, detail okrouhlé bašty se střílnami.
- 51.** Přerov, městské hradby, ulice Pod valy, 90. léta 15. století, trojitý systém hradeb.
- 52.** Přerov, městské hradby, ulice Kozlovská, 90. léta 15. století, pohled na hradby.
- 53.** Přerov, městské hradby, Žerotínovo náměstí, 90. léta 15. století, fragmenty bývalého barbakánu.
- 54.** Přerov, městské hradby, Horní náměstí č. p. 31, 90. léta 15. století, cimbuří hradební zdi.
- 55.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, přestavba v druhé polovině 16. století a 1612–1615, půdorys přízemí zámku.
- 56.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, přestavba v druhé polovině 16. století a 1612–1615, půdorys prvního patra zámku.

- 57.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, přestavba v druhé polovině 16. století a 1612–1615, půdorys druhého patra zámku.
- 58.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, zámecká kaple se znakem Pernštejnů.
- 59.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, detail perňštejnského znaku v zámecké kapli.
- 60.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, rodový znak Anny Záhradecké ze Zahrádky a Pernštejnů.
- 61.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, fragment portálu sedlového typu v průjezdu.
- 62.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, fragmenty pozdně gotických ostění na dvorní fasádě východního křídla.
- 63.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, druhá polovina 16. století, místnost s renesanční valenou klenbou se styčnými a protilehlými lunetami v prvním patře.
- 64.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, druhá polovina 16. století, stlačená klenba průjezdu.
- 65.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, druhá polovina 16. století, 1612–1615, renesanční sdružená okna s kamennými šambránami na průčelí jižního křídla zámku.
- 66.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 1612–1615, štukový strop místnosti v prvním patře východního křídla.
- 67.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 1612–1615, detail štukového stropu s motivem andělské hlavičky a křídly.
- 68.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 1612–1615, vstupní portál edikulového typu.
- 69.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 1612–1615, reliéf lva na ostění sdružených oken věže. Repro: Jiří Lapáček – Karel Žurek, *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 208.
- 70.** Dřevohostice, zámek, Zámecká 88, 1595–1617, půdorys zámku. Repro: Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. I. svazek A/I*, Praha 1994, s. 423.

- 71.** Hranice na Moravě, zámek, Pernštejnské náměstí 1, 1490–1517, přestaveno na počátku 17. století – 1615, půdorys zámku. Repro: Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. I. svazek A/I*, Praha 1994, s. 554.
- 72.** Olomouc, městský dům č. p. 153, ulice Purkrabská, 90. léta 16. století, bosovaný portál.
- 73.** Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 1926, tehdejší podoba zámku. Repro: Jiří Lapáček – Karel Žurek, *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 110.
- 74.** Přerov, pohled na jihovýchodní stranu zámku.
- 75.** Přerov, pohled na severozápadní stranu zámku, fragment barbakánu a lokalitu Na Marku.
- 76.** Přerov, Na Marku parc. č. 237, 238, letecký pohled na odkryté základy domu a sboru Jednoty Bratrské. Repro: František Pospíšil, *Letecký pohled na plochu archeologického výzkumu v Přerově*, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archivu v Přerově*, Přerov 2013, s. 22.
- 77.** Přerov, Na Marku parc. č. 237, 238, půdorys domu a sboru Jednoty Bratrské. Repro: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archivu v Přerově*, Přerov 2013, s. 22.
- 78.** Přerov, Na Marku parc. č. 237, 238, polovina 16. století, unikátní renesanční ulička. Repro: Zdeněk Schenk, Přerov. Na Marku. Pohled na renesanční dlážděnou cestu ze severní strany od řeky Bečvy, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archivu v Přerově*, Přerov 2013, s. 16.
- 79.** Přerov, Na Marku, 1498, upraveno po 1580, 3D model bratrského domu. Repro: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archivu v Přerově*, Přerov 2013, s. 104.
- 80.** Přerov, Na Marku, 1554 a 90. léta 16. století, 3D model bratrského sboru a zvonice. Repro: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archivu v Přerově*, Přerov 2013, s. 105.
- 81.** Přerov, Na Marku, pohled inspirovaný nejstarší vedutou Přerova od Jana Willenberga. Repro: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archivu v Přerově*, Přerov 2013, s. 104.
- 82.** Přerov, Na Marku, pohled na bratrské centrum a barbakán ze severu. Repro: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archivu v Přerově*, Přerov 2013, s. 106.

83. Lipník nad Bečvou, zvonice, 1609. Repro: Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. II. svazek J/N*, Praha 1999, s. 353.

84. Mladá Boleslav, sbor Jednoty Bratrské, 1544–1554. Foto: https://foto.turistika.cz/foto/136136/117841/lrg_dsc01091.jpg; vyhledáno 15. května 2018

9. Seznam použitých zdrojů

Literatura

- **Bayer 1893**

František Bayer, *Přerovsko: město i hejtmanství. Díl I., soudní okres Přerovský*, Přerov 1893.

- **Bayer 1911**

František Bayer, *Bayerův ilustrovaný průvodce Přerovem*, Přerov 1911.

- **Bialostocki 1976**

Jan Bialostocki, *The Art of the Renaissance in eastern Europe. Hungary, Bohemia, Poland*, Oxford 1976.

- **Buršík 2015**

Dalibor Buršík, 16402/8-530 Městské opevnění, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 306–307.

- **Cekota – Dostál 1971**

Vojtěch Cekota – Josef Dostál, Dějiny města Přerova v období 1650 až 1781, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova II*, Přerov 1971, s. 57–268.

- **Cekota 1986**

Vojtěch Cekota, Osídlení Horního náměstí v Přerově v druhé polovině 15. století, *Vývoj obydlí, sídlišť a sídlištní struktury na jižní Moravě, XVI. Mikulovské sympozium 1986*, Praha 1987, s. 231-234.

- **Crhonek 1966a**

Bohuslav Crhonek, Korvínský dům. Nástin a jeho historie, *Kultura Přerovska*, č. 4, Přerov 1966, s. 50-52.

- **Crhonek 1966b**

Bohuslav Crhonek, Korvínský dům. Nástin a jeho historie (pokračování), *Kultura Přerovska*, 1966, č. 5, s. 70-71.

- **Čehovský 2009**

Petr Čehovský, Severoitalská renesance a portál olomoucké radnice, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Historická Olomouc XVII. Úsvit renesance na Moravě za vlády Matyáše Korvína a Vladislava Jagellonského (1479-1510) v širších souvislostech*, Olomouc 2009, s. 311-322.

- **Čehovský 2014**

Petr Čehovský, Recepce antikizujících forem v raně renesanční architektonické skulptuře na Moravě, in: *Historica Olomucensia. Supplementum I. Sborník prací historických XXXIV.*, 2014, s. 63-92.

- **Dostálek 1984**

František Dostálek, *Přerov Horní náměstí. Historické jádro města*, Přerov 1984.

- **Dostál 1960**

Josef Dostál, Přerovské brány, *Kultura Přerova*, 1960, č. 7, s. 4–5.

- **Dostál 1974**

Josef Dostál, Přerovské městské hradby, *Kultura Přerova*, 1974, č. 2, s. 24–25.

- **Dostál 1963**

Josef Dostál, O věži přerovského zámku, *Kultura Přerova*, 1963, č. 6, s. 4-5.

- **Dostál 1964**

Josef Dostál, *Státní seznam nemovitých kulturních památek na přerovském okrese*, Přerov 1964.

- **Dostál – Hosák 1970**

Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova I*, Přerov 1970.

- **Dostál 1971**

Josef Dostál, Město Přerov za třicetileté války 1620–1650, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova II*, Přerov 1971, s. 7-56.

- **Dostál – Hosák 1971**

Josef Dostál – Ladislav Hosák, *Dějiny města Přerova II*, Přerov 1971.

- **Dražan 1950**

Jan Dražan, Gotický a renesanční dům z jižních Čech a Moravy, *Zprávy památkové péče 10*, Praha 1950, s. 129–160.

- **Drechsler – Fišmistrová – Lapáček 2006**

Aleš Drechsler – Věra Fišmistrová – Jiří Lapáček, *Dějiny města Přerova v datech*, Přerov 2006.

- **Fišera 2007**

Zdeněk Fišera, *Encyklopedie městských bran v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2007.

- **Floss 1970**

Pavel Floss, Kulturní a náboženský vývoj Přerova od konce husitství do Bílé Hory, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova I.*, Přerov 1970, s. 265-302.

- **Frejková 1941**

Olga Frejková, *Palladianismus v české renesanci*, Praha 1941.

- **Gardavský 1962**

Zdeněk Gardavský, *Hrady a zámky severozápadní Moravy*, Ostrava 1962.

- **Gardavský 1995**

Zdeněk Gardavský, Pernštejnové – tvůrci predikátního hradu, in: Petr Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách: sborník příspěvků z konference konané 8.-9.9.1993 v Pardubicích*, Pardubice 1995, s. 283–298.

- **Gardavský 1999**

Zdeněk Gardavský, Lipník nad Bečvou (okres Přerov), in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 164–1667.

- **Haas 1964**

Felix Haas, Český měšťanský dům pozdní gotiky a renesance, in: *Sborník Vysokého učení technického*, č. 2-3, 1964, s. 106-10

- **Haničák 2015**

Ondřej Haničák, *Renesanční domy moravsko – slezského pomezí. Příspěvek k poznání typologie a formálních aspektů měšťanské obytné architektury 16. a 17. století*, Slezské Zemské muzeum 2015.

- **Haupt 1923**

Albrecht Haupt, *Baukunst der Renaissance in Frankreich und Deutschland*, Potsdam 1923.

- **Hilmera – Rokyta 1963**

Jiří Hilmera – Hugon Rokyta (ed.), *Hrady a zámky: sborník krátkých monografií o hradech a zámcích v českých krajích*, Praha 1963.

- **Hlobil 1974**

Ivo Hlobil, Základní přehled o raněrenesančních portálech střední Moravy (1492-1540), *Vlastivědný věstník moravský* 26, 1974, s. 224-226.

- **Hlobil 1992**

Ivo Hlobil, Kapitola III. Rozšíření a zdomácnění nového umění (kolem 1520-1550), in: Ivo Hlobil – Eduard Petrů, *Humanismus a raná renesance na Moravě*, Praha 1992, s. 166-211.

- **Hlobil – Petrů 1999**

Ivo Hlobil – Eduard Petrů, *Humanism and early Renaissance in Moravia*, Olomouc 1999.

- **Hosák 1956**

Ladislav Hosák, *Přehled dějin města Přerova v době feudálních rádu*, Přerov 1956.

- **Hosák 1970**

Ladislav Hosák, Dějiny Přerova v době předhusitské, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova I*, Přerov 1970, s. 128-170.

- **Hrubý 2003**

Vladimír Hrubý, *Pozdní gotika a raná renesance v Pardubicích v letech 1491-1548*, Pardubice 2003.

- **Hubala 1965**

Erich Hubala, *Burgen und Schlösser in Mähren*, Frankfurt am Main 1965.

- **Hubala 1985**

Erich Hubala, Die Baukunst der mährischen Renaissance, in: Ferdinand Seibt (ed.), *Renaissance in Böhmen*, München 1985, s. 114–167.

- **Hýbl 1971**

František Hýbl, Jan Blahoslav a Bratrské školství, in: Gustav Vožda (red.), *Jan Blahoslav Přerovský. 1571–1971: sborník*, Přerov 1971, s. 27.

- **Hýbl 2010**

František Hýbl, Obnova zámku, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 129–139.

- **Chupík 1999a**

František Chupík, Čtyři pozdně středověká městská opevnění na střední Moravě – Hranice na Moravě, Lipník nad Bečvou, Prostějov a Přerov, *Střední Morava. Kulturněhistorická revue 8*, Olomouc 1999, s. 4–16.

- **Chupík 1999b**

František Chupík, Čtyři pozdně středověká opevnění na Moravě – Hranice na Moravě, Lipník nad Bečvou, Prostějov a Přerov (dokončení), *Střední Morava. Kulturně historická revue 9*, Olomouc 1999, s. 9–21.

- **Chupík 2002**

František Chupík, Fortifikační stavitelství mezi gotikou a renesancí, in: *PRO ARTE. Sborník k počtě Ivo Hlobila*, Praha 2002, s. 239–245.

- **Chupík 2009**

František Chupík, Pozdně středověké a renesanční opevnění, in: Jindřich Schulz (red.), *Dějiny Olomouce. 1. svazek*, Olomouc 2009, s. 299–301.

- **Indra 1966**

Bohumír Indra, K renesančnímu stavitelství na severovýchodní Moravě a ve Slezsku. Pramenné zprávy o vlašských a domácích stavitelích a kamenících do 30leté války, in: *Sborník státního okresního archívu Přerov*, Přerov 1966, s. 139–149.

- **Jakubec 2009a**

Ondřej Jakubec (ed.), *Stanislav Pavlovský z Pavlovic (1579-1598). Biskup a mecenáš umírajícího věku* (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc, 2009.

- **Jakubec 2009b**

Ondřej Jakubec, Renesanční a manýristické umění, in: Jindřich Schulz (red.), *Dějiny Olomouce. I. svazek*, Olomouc 2009, s. 311-331.

- **Jakubec 2013**

Ondřej Jakubec, Modalita a konfesionalita sakrálních staveb v českých zemích 16. a počátku 17. století, in: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (eds.), *In puncto religionis. Konfesijní dimenze předbělohorské kultury Čech a Moravy*, Praha 2013, s. 49-72.

- **Jašková 1970**

Marie Jašková, Archeologické nálezy z Přerova, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova I*, Přerov 1970, s. 115–170.

- **Kleckerová 1982**

Marcela Kleckerová, *Přerovský zámek*, Přerov 1982.

- **Klíma 1970**

Bohuslav Klíma, Tábořiště lovců mamutů v Předmostí u Přerova, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova I*, Přerov 1970, s. 9-114.

- **Knoz 1996**

Tomáš Knoz, *Renesance a manýrismus na zámku v Rosicích*, Rosice 1996.

- **Knoz 1998**

Tomáš Knoz, Karel st. ze Žerotína. Stavebník a jeho stavitelé, *Cour d'honneur. Hrady, zámky, paláce. 1-98*, Praha 1998, s. 19-22.

- **Knoz 1999**

Tomáš Knoz, Rezidence a dvůr Karla st. ze Žerotína, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Rezidence a dvory v raném novověku, Opera Historica VII.*, 1999, s. 409–439.

- **Knoz 2001**

Tomáš Knoz, *Državy Karla st. ze Žerotína po Bílé Hoře*, Brno 2001.

- **Knoz 2008**

Tomáš Knoz, *Karel st. ze Žerotína*, Praha 2008.

- **Kodera 1999**

Pavel Kodera, Mázhaus – přední síň nebo světnice? Příspěvek ke studiu prostorovosti, *Kuděj. Časopis pro kulturní dějiny 1*, 1999, s. 14-21.

- **Kokaislová 2015a**

Radmila Kokaislová, 45318/8-529 Areál zámku, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 316–318.

- **Kokaislová 2015b**

Radmila Kokaislová, 32390/8-532 Městský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 319.

- **Kokaislová 2015c**

Radmila Kokaislová, 15581/8-533 Bývalá radnice, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 320-321.

- **Kokaislová 2015d**

Radmila Kokaislová, 21365/8-2694 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 321.

- **Kokaislová 2015e**

Radmila Kokaislová, 33243/8-2695 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 322.

- **Kokaislová 2015f**

Radmila Kokaislová, 25864/8-534 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 322-323.

- **Kokaislová 2015g**

Radmila Kokaislová, 34372/8-535 Měšťanský dům, in: Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015, s. 324-325.

- **Kouřil 1970**

Miloš Kouřil, Přerov v období předbělohorském, in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova I*, Přerov 1970, s. 171-264.

- **Kramář 1879**

Josef Kramář, *Přerov na Moravě. Původ a jeho vývin*, Olomouc 1879.

- **Krčálová 1974**

Jarmila Krčálová, *Centrální stavby české renesance*, Praha 1974.

- **Krčálová 1983**

Jarmila Krčálová, Česká renesanční schodiště, *Umění XXXI.*, 1983, s. 97-114.

- **Krčálová 1986**

Jarmila Krčálová, *Renesanční stavby Baltassara Maggiho v Čechách a na Moravě*, Praha 1986.

- **Krčálová 1989**

Jarmila Krčálová, Renesanční architektura v Čechách a na Moravě, in: Jiří Dvorský (red.), *Dějiny českého výtvarného umění II/1*, Praha 1989, s. 6-61.

- **Kreutz 1927**

Rudolf Kreutz, *Vlastivěda moravská. II. Místopis. Přerovský okres*, Brno 1927.

- **Kšír 1969**

Josef Kšír, *Olomoucké renesanční portály*, Olomouc 1969.

- **Kubešová – Richterová 1999a**

Irena Kubešová – Helena Richterová, Městské hradby, Olomouc, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 193-194.

- **Kubešová – Richterová 1999b**

Irena Kubešová – Helena Richterová, Zvonice, Dřevohostice, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 147.

- **Kuča 2004**

Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VI. díl PRO – STO*, Praha 2004.

- **Lapáček 1992**

Jiří Lapáček, *Komenský a Přerov: J. A. Komenský o svém pobytu v Přerově. 1608-1618*, Přerov 1992.

- **Lapáček 1999**

Jiří Lapáček, Otazníky nad počátky města Přerova, in: *Sborník Státního okresního archivu Přerov*, Přerov 1999, s. 9-47.

- **Lapáček 2000**

Jiří Lapáček, *Přerov: povídání o městě*, Přerov 2000.

- **Lapáček 2001**

Jiří Lapáček, Nové poznatky o nejstarších psaných dějinách města Přerova, in: *Královská a poddanská města od své geneze k protoindustrializaci a industrializaci*, Příbor 2001, s. 71-85.

- **Lapáček 2002**

Jiří Lapáček, *Přerov: povídání o městě 2*, Přerov 2002.

- **Lapáček 2010**

Jiří Lapáček, *Přerov*, Praha 2010.

- **Lapáček 2012a**

Jiří Lapáček, *Po stopách Žerotínů*, Přerov 2012.

- **Lapáček 2012b**

Jiří Lapáček, Nový sbor byl postaven místo panského dvora, *Nové Přerovsko*, 2012, č. 43, 26. 10., s. 12.

- **Lapáček 2012c**

Jiří Lapáček, Nový sbor byl postaven místo panského dvora (dokončení z minulého čísla), *Nové Přerovsko*, 2012, č. 44, 2. 11., s. 12.

- **Lapáček 2013a**

Jiří Lapáček, Jednota Bratrská po bitvě na Bílé Hoře, *Nové Přerovsko*, 2013, č. 7, 15. 2., s. 12.

- **Lapáček 2013b**

Jiří Lapáček, O bratrském sboru a domě aneb Jednota Bratrská v Přerově, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archívu Přerov*, Přerov 2013, s. 25–100.

- **Lapáček 2014a**

Jiří Lapáček, Karel st. ze Žerotína přestavuje přerovský zámek, *Nové Přerovsko*, 2014, č. 2, 10. 1., s. 8.

- **Lapáček 2014b**

Jiří Lapáček, Karel st. ze Žerotína přestavuje přerovský zámek (dokončení z minulého čísla), *Nové Přerovsko*, 2014, č. 3, 17. 1., s. 8.

- **Lapáček 2016**

Jiří Lapáček, Karel st. ze Žerotína na přerovském zámku, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního okresního archívu Přerov*, Přerov 2016, s. 142–149.

- **Levý 1909**

František Levý, *Přerovská českobratrská církev. Kulturně historický příspěvek k dějinám města Přerova*, Přerov 1909.

- **Líbal 1983**

Dobroslav Líbal, Architektonická proměna Olomouce v slohovém období renesančním, in: Josef Bartoš (ed.), *Historická Olomouc a její současné problémy IV*, Olomouc 1983, s. 143-150.

- **Matlochová – Petrů 1957**

Lenka Matlochová – Eduard Petrů, *Stavební památky Olomouckého kraje. Soupis literatury*, Olomouc 1957.

- **Mencl 1953**

Václav Mencl, Měšťanský dům českého středověku, *Zprávy památkové péče XIII-6*, 1953, s. 161-192.

- **Michna – Perůtka 1993**

Pavel Michna – Marek Perůtka (red.), *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 1993.

- **Muchka 2009**

Ivan Prokop Muchka, Hlava čtvrtá, in: Petr Kratochvíl (ed.), *Velké dějiny země koruny české. Tematická řada. Architektura*, Praha 2009, s. 310-388.

- **Muk 1986**

Jan Muk, Ke vztahu renesanční architektury Čech a Itálie, in: *Itálie, Čechy a střední Evropa*, Praha 1986.

- **Orálková 2015**

Iva Orálková (ed.), *Soupis nemovitých kulturních památek okresu Přerov*, Olomouc 2015.

- **Pánek 1991**

Jaroslav Pánek, *Česká města v 16. - 18. století*, Praha 1991.

- **Peška – Plaček 2002**

Jaroslav Peška – Miroslav Plaček, *Dědictví věků*, Olomouc 2002.

- **Pinkava 1927**

Viktor Pinkava, *Hrady, zámky a tvrze moravské. I. svazek. Severní Morava (Olomúcko)*, Brno 1927.

- **Plaček 1996**

Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1996.

- **Plaček 1999**

Miroslav Plaček, Hranice (okres Přerov), in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 149–153.

- **Poláková – Uvírová 2012**

Petra Poláková – Uvírová, Archeologové odkryli opěrné pilíře kostela Jednoty Bratrské, *Nové Přerovsko*, 2012, č. 22, 1. 6., s. 3.

- **Procházka – Kohoutek – Peška 2007**

Rudolf Procházka – Jiří Kohoutek – Jaroslav Peška, *Přerov Horní náměstí. Od pravěkého hradiska ke středověkému městu*, Olomouc 2007.

- **Prokop 1904**

August Prokop, *Die Markgrafschaft Mähren in kungeschichtlicher Beziehung III*, Wien 1904.

- **Pumpřla 1993**

Václav Pumpřla, *Bibliografie okresu Přerov*, Brno 1993.

- **Rošický 1896**

Václav L. Rošický, *Dějiny a paměti řemeslných cechů města Přerova i okolí a rozvoj živnosti na Moravě*, Přerov 1896.

- **Roubic 1970**

Antonín Roubic, Přerov za husitství a do nástupu Pernštejnů (v letech 1412–1475), in: Josef Dostál – Ladislav Hosák (red.), *Dějiny města Přerova I*, Přerov 1970, s. 148–161.

- **Samek 1957**

Bohumil Samek, Renesanční měšťanský dům v Moravské Třebové (K problematice prostorového útvaru mázhausu), in: Vilém Chmelař (red.), *Sborník prací FF brněnské univerzity*, Brno 1957, s. 5-16.

- **Samek 1994**

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. I. svazek A/I*, Praha 1994.

- **Samek 1999**

Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska. II. svazek J/N*, Praha 1999.

- **Schenk – Mikulík 2010**

Zdeněk Schenk – Jan Mikulík, Výsledy archeologických průzkumů v areálu přerovského zámku, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 9–31.

- **Schenk – Mikulík 2013**

Zdeněk Schenk – Jan Mikulík, Přerov – na Marku. Archeologický odkryv sboru a domu se školou Jednoty Bratrské, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního městského archivu v Přerově*, Přerov 2013, s. 5–24.

- **Schwoy 1786**

František Josef Schwoy, *Topographische Schilderung des Markgrafthum Mähren. Olmützer, Prerauer und Hradischer Kreis*, Prag 1786.

- **Skřebská 1993**

Renata Skřebská, Vzácná renesanční památka z Korvínského domu, in: *Minulost Přerovska. Sborník prací z dějin přerovského regionu*, Muzeum Komenského v Přerově 1993, s. 147–152.

- **Spurný 1983**

František Spurný (ed.), *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983.

- **Šamánková 1961**

Eva Šamánková, *Architektura české renesance*, Praha 1961.

- **Tomešek 2013**

Jiří Tomešek, Hmotová rekonstrukce bratrského centra v lokalitě Na Marku v Přerově, in: Jiří Lapáček (red.), *Sborník státního městského archivu v Přerově*, Přerov 2013, s. 101–110.

- **Urbánek 1923**

Rudolf Urbánek, *Jednota Bratrská a vyšší vzdělání až do doby Blahoslavovy*, Brno 1923.

- **Vítek 1999**

Tomáš Vítek, Prostějov, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 215-221.

- **Vlček 1994**

Pavel Vlček, *Encyklopedie českých zámků*, Praha 1994.

- **Vlček 2004**

Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004.

- **Vlček 2010**

Pavel Vlček, Renesanční kostely, in: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (eds.), *Umění české reformace*, Praha 2010, s. 245-262.

- **Vorel 1995**

Petr Vorel, Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15. – 17. století, in: Petr Vorel, *Pernštejnové v českých dějinách: sborník příspěvků z konference konané 8.-9.9.1993 v Pardubicích*, Pardubice 1995, s. 9–76.

- **Vorel 1999**

Petr Vorel, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 1999.

- **Vožda – Štrobach 1971**

Gustav Vožda – Karel Štrobach, *Pamětihodnosti města Přerova*, Přerov 1971.

- **Wirth – Benda 1953**

Zdeněk Wirth – Jaroslav Benda, *Státní hrady a zámky*, Praha 1953.

- **Wolny 1846**

Gregor Wolny, *Die Markgrafschaft Mähren, topografisch, statistisch und historisch geschildert. I. Band. Prerauer Kreis*, Brünn 1846.

- **Zapletal 1929**

Florian Zapletal, *O památkách Přerova nad Bečvou*, Přerov 1929.

- **Zapletal 1936a**

Florian Zapletal, *Přerov a okolí za markrabího Jana*, Praha 1936.

- **Zapletal 1936b**

Florian Zapletal, Přerov v minulosti, in: Florian Zapletal (red.), *Ročenka Městského muzea v Přerova, roč. I.*, Přerov 1936.

- **Zapletal 1965**

Florian Zapletal, *Přerov za válek husitských*, Přerov 1965.

- **Zechtlin 1872**

Arthur Zechtlin, *Amos Komenius*, Hamburg 1892.

- **Žurek 1993**

Karel Žurek, K erbovním znamením a majitelům domu č. 31 na Horním náměstí v Přerově, *Národní památkový ústav v Olomouci 1992. Výroční zpráva*, Olomouc 1993, s. 121–122.

- **Žurek 1999**

Karel Žurek, Přerov, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (edd.), *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400-1550. III. díl Olomoucko*, Olomouc 1999, s. 223–225.

- **Žurek 2009**

Karel Žurek, K stavebním dějinám domu na Horním náměstí, *Týdeník Přerovska*, 2009, č. 4, s. 19.

- **Žurek 2010a**

Karel Žurek, Středověká fortifikace, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerov zámek*, Přerov 2010, s. 48–60.

- **Žurek 2010b**

Karel Žurek, Stručné stavební dějiny zámku, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 89–126.

- **Žurek 2010c**

Karel Žurek, Památková obnova zámku v letech 1999-2010, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerovský zámek*, Přerov 2010, s. 167–188.

- **Žurek 2010d**

Karel Žurek, Využití budovy zámku, in: Jiří Lapáček – Karel Žurek (red.), *Přerov zámek*, Přerov, s. 191–207.

Prameny

- František Struschka, *Dějiny města Přerova*, SOKA Přerov, Sběrka rukopisů, inv. č.19, 1872, s. 36-38.
- Zdeněk Gardavský, *Přerov, dům č. p. 31. Průzkum objektu, povrchový a podpovrchový*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Přerov 1979.
- Slavomíra Kašpárková, *Přerov Horní náměstí č. p. 8, 9. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 1979.
- Slavomíra Kašpárková, *Přerov zámek. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Muzeum J. A. Komenského Přerov, Olomouc 1990.
- Zdeněk Gardavský, *Přerov, dům č. 26 na Horním náměstí s nejstarší gotickou městskou branou. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Přerov 1998.
- Zdeněk Gardavský, *Přerov, hrad a zámek. Podzemí jižního křídla. Stavebně historický průzkum*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Přerov 1998.
- René Tikal, *Portál tzv. Čaputovského domu č. p. 20. Masarykovo náměstí 21, Hranice na Moravě. Par. č. 50, Restaurátorská zpráva*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 2005.
- René Seifried, *Závěrečná restaurátorská dokumentace k restaurování kamenných prvků interiéru zámku Žerotínů v Přerově. II. etapa*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Olomouc 2006
- Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum Horního náměstí v Přerově*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové sady, Olomouc, Přerov 2007.
- Karel Žurek, *Stavebně historický průzkum měšťanských domů č. p. 8-9 na Horním náměstí v Přerově*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové sady, Olomouc, Přerov 2008.
- Karel Žurek, *Stavebně – historický průzkum bývalé hornoměstské radnice na Horním náměstí v Přerově (č.p. 10)*, Národní památkový ústav, odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové Sady, Olomouc, Přerov 2008.

- Karel Žurek, *Stavebně-historický průzkum měšťanského domu č.p. 11 na Horním náměstí v Přerově*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové sady, Olomouc, Přerov 2008.
- Karel Žurek, *Stavebně-historický průzkum měšťanského domu č. p. 12 na Horním náměstí v Přerově*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Dolany – Nové Sady, Olomouc, Přerov, 2008.
- Radmila Kokaislová, *Stavebně historický průzkum. Přerov-měšťanský dům č.p. 13. Horní náměstí č. 13, parc. č. 364 K. Ú Přerov*, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, Přerov 2011.

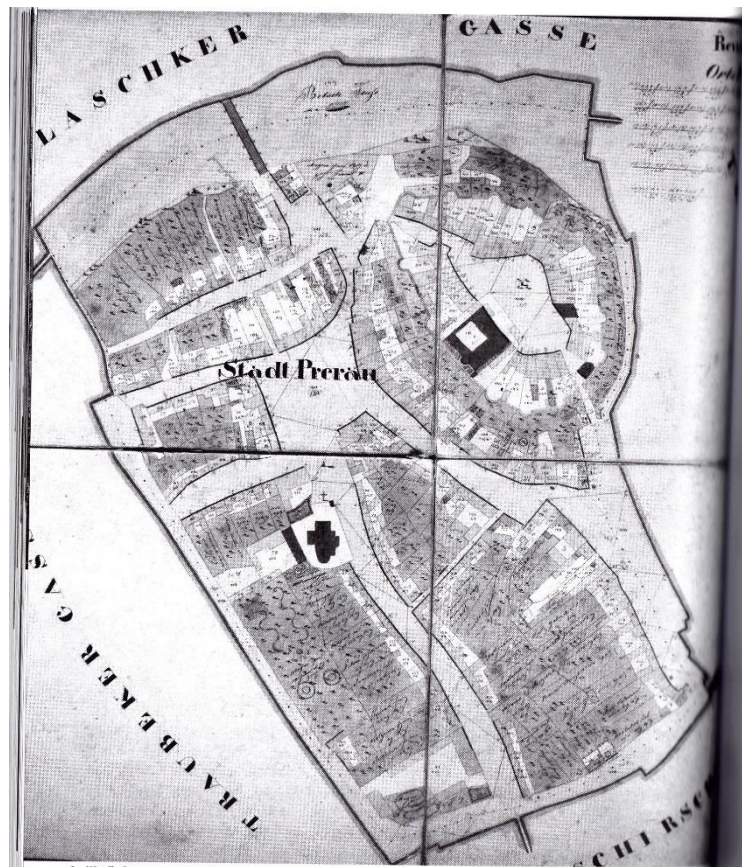
Internetové zdroje

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/43/M%C4%9B%C5%A1%C5%A5ansk%C3%BD_d%C5%AFm_-_On%C5%A1%C5%AFv_d%C5%AFm_%28Prost%C4%9Bjov%29%2C_%C4%8D.p._202%2C_port%C3%A11.JPG; vyhledáno 15.května 2018

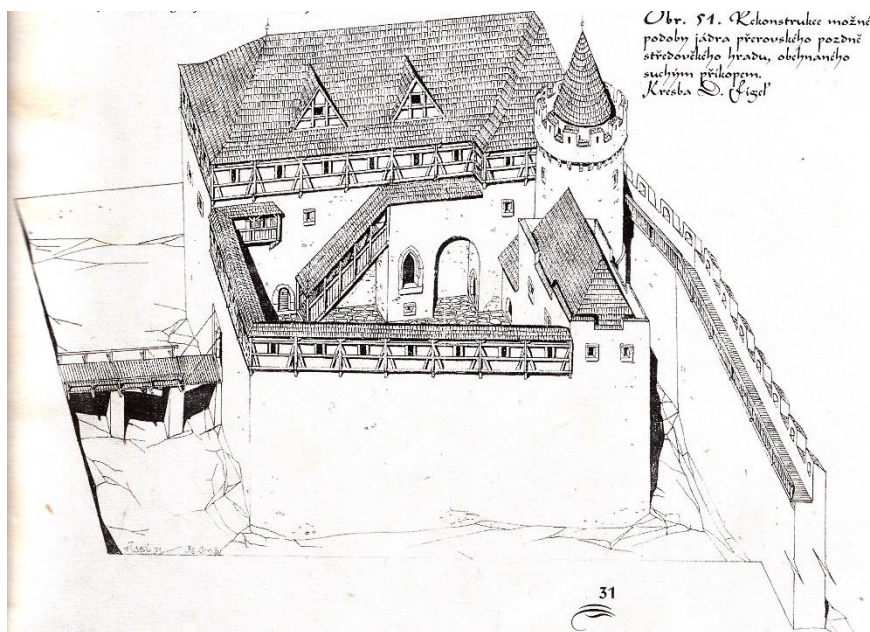
http://www.hrady.cz/wnd_show_pic.php?picnum=52095; vyhledáno 15. května 2018

https://foto.turistika.cz/foto/136136/117841/lrg_dsc01091.jpg; vyhledáno 15. května 2018

10. Obrazová příloha

1. indikační skica města Přerova s půdorysem, 1848, MZA Brno.

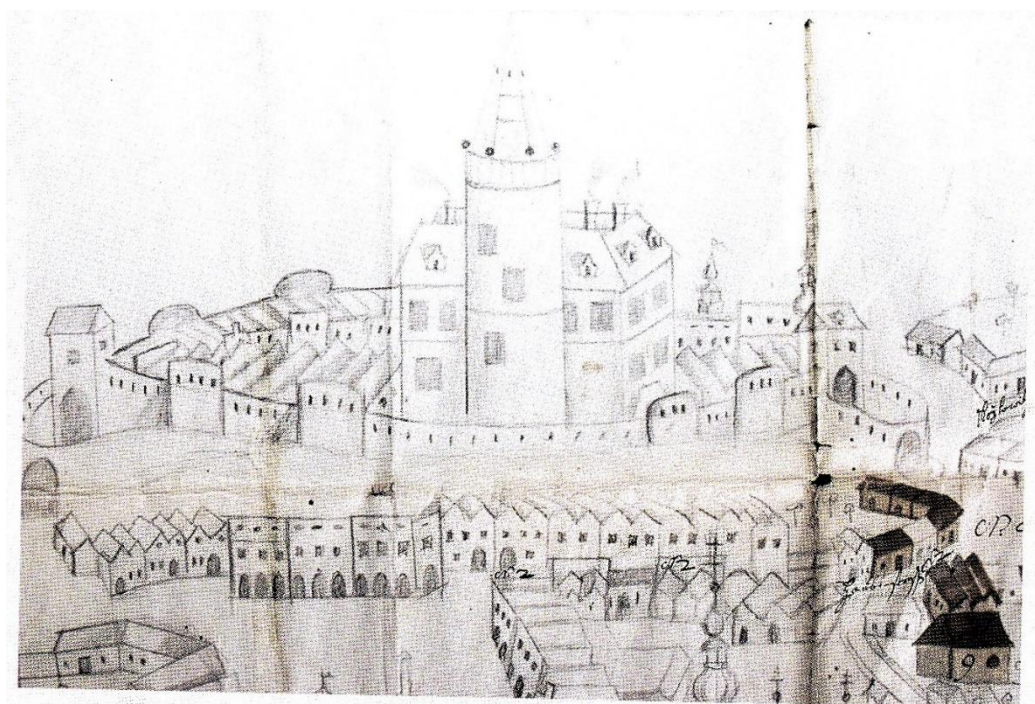

2. Přerov, první polovina 13. století, možná podoba hradu a část hradeb.

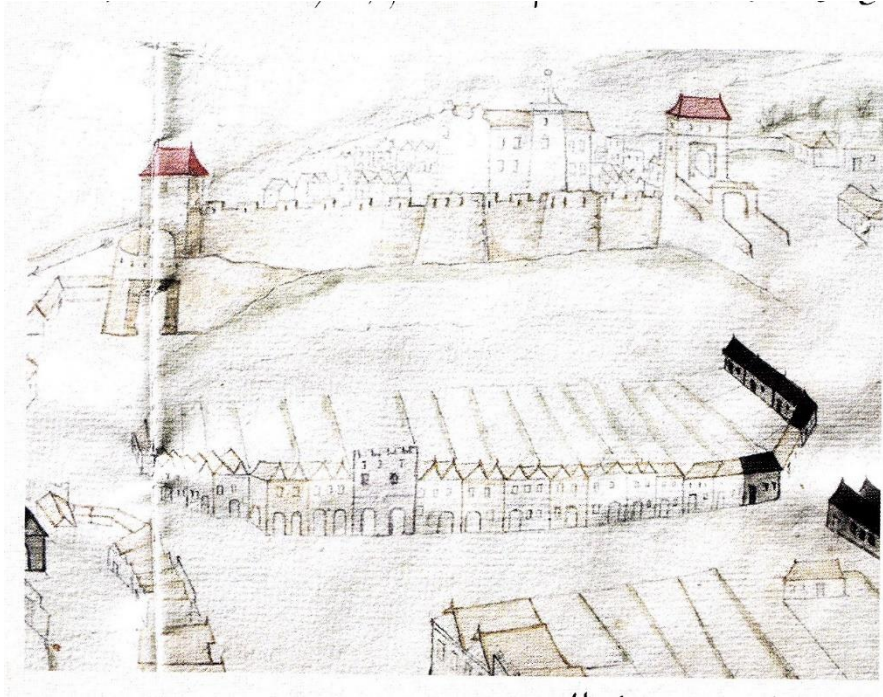

3. Jan Willenberg, 1593, veduta města, pohled na severní stranu města.

4. Kresebný plánek Horního města z roku 1727.

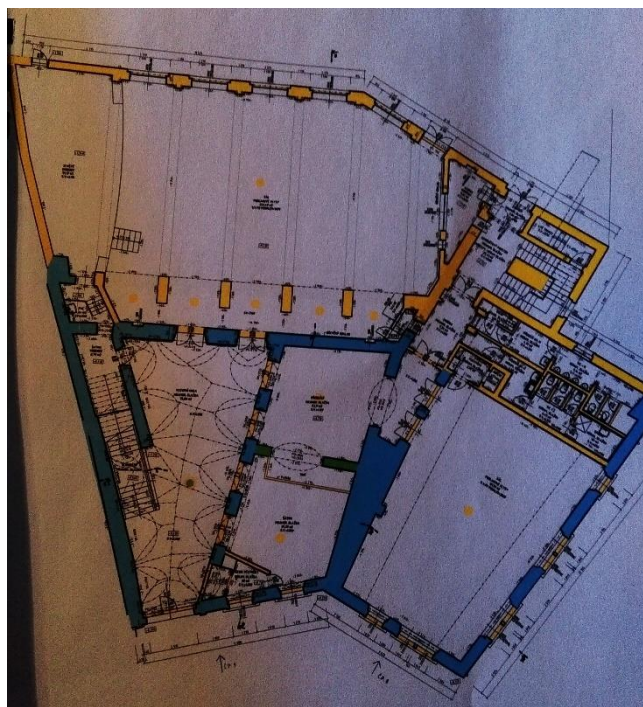
5. Kresebný plánek Horního města z roku 1728.

6. Městský znak.

7. Přerov, měšťanský dům č. p. 9, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku.

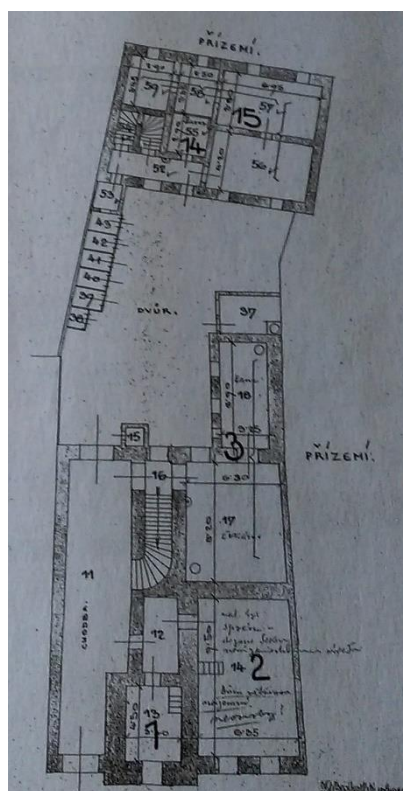

8. Přerov, měšťanský dům č. p. 9, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, půdorys přízemí domu s modře vyznačenými pozůstatky renesanční přestavby.

9. Přerov, měšťanský dům č. p. 10 (bývalá radnice Horního města), Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku.

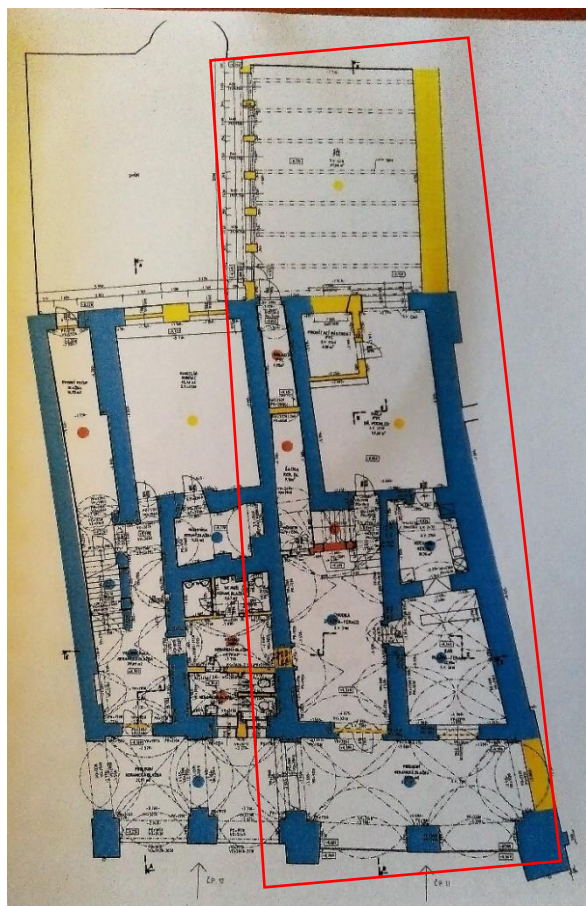
10. Přerov, měšťanský dům č. p. 10, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, půdorys přízemí bývalé radnice Horního náměstí.

11. Přerov, měšťanský dům č. p. 10, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, detail pernštejnského znaku nad vstupem.

12. Přerov, měšťanský dům č. p. 11, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku.

13. Přerov, měšťanský dům č. p. 11, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestavěno v druhé polovině 16. věku, půdorys přízemí domu s modře vyznačenými pozůstatky renesanční přestavby.

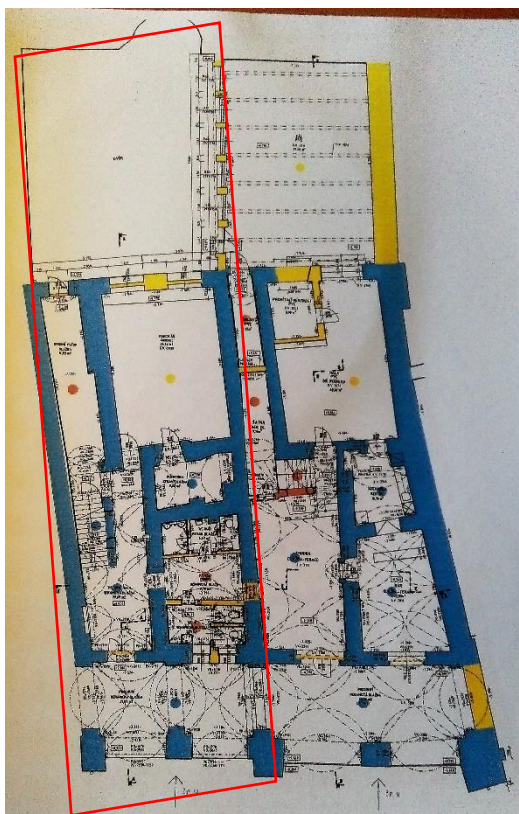

14. Přerov, měšťanský dům č. p. 11, Horní náměstí, jádro z konce 15. století, přestavěno v druhé polovině 16. věku, dvě pole loubí s křížovými klenbami.

15. Přerov, měšťanský dům č. p. 12, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku.

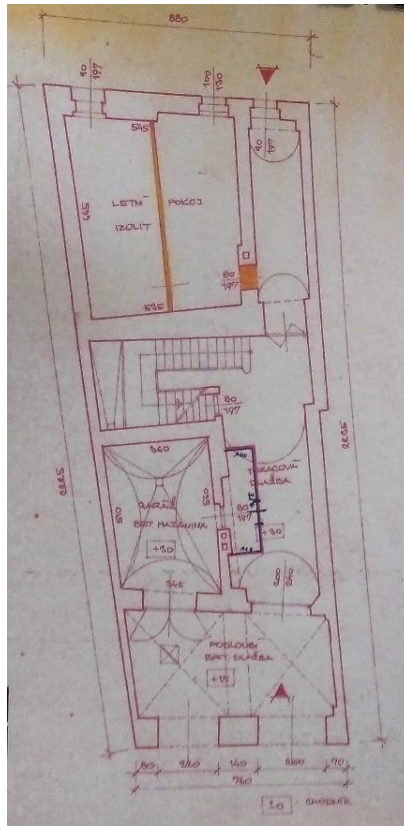
16. Přerov, měšťanský dům č. p. 12, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestaveno v druhé polovině 16. věku, půdorys přízemí domu s modře vyznačenými pozůstatky renesanční přestavby.

17. Přerov, měšťanský dům č. p. 12, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestavěno v druhé polovině 16. věku, dvě pole loubí s křížovými klenbami.

18. Přerov, měšťanský dům č. p. 13, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestavěno v druhé polovině 16. věku.

19. Přerov, měšťanský dům č. p. 13, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestavěno v druhé polovině 16. věku, půdorys přízemí domu.

20. Přerov, měšťanský dům č. p. 13, Horní náměstí, jádro z 80. let 15. století, přestavěno v druhé polovině 16. věku, dvě pole loubí s křížovou klenbou.

21. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvinský, Horní náměstí č. p. 31, jádro z 80. let 15. století, upraveno ve 30. letech 16. století, roku 1570 a 1616.

22. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvinský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, mázhaus se schodištěm v přízemí domu.

23. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, pohled na mázhaus ze schodiště, situovaného v levé části.

24. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, detail klášterní křížové klenby mázhausu.

25. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1570, kartuš s monogramem B.B. a letopočtem 1570.

26. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, pernštejnský znak na patkách klenby.

27. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, dekorativní ozdoba patky klenby.

28. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, klášterní křížová klenba tzv. rytířského sálu.

29. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, detail bočních lunet klenby tzv. rytířského sálu.

30. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, dekorativní ozdoba patky klenby v tzv. rytířském sále.

31. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, pohled na chodbu s valenou klenbou.

32. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvinský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, valená klenba schodiště.

33. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvinský, Horní náměstí č. p. 31, 1530–1535, kamenné ostění okna s plastickým dekorem v průčelí domu.

34. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvinský, Horní náměstí č. p. 31, 1616, portál domu.

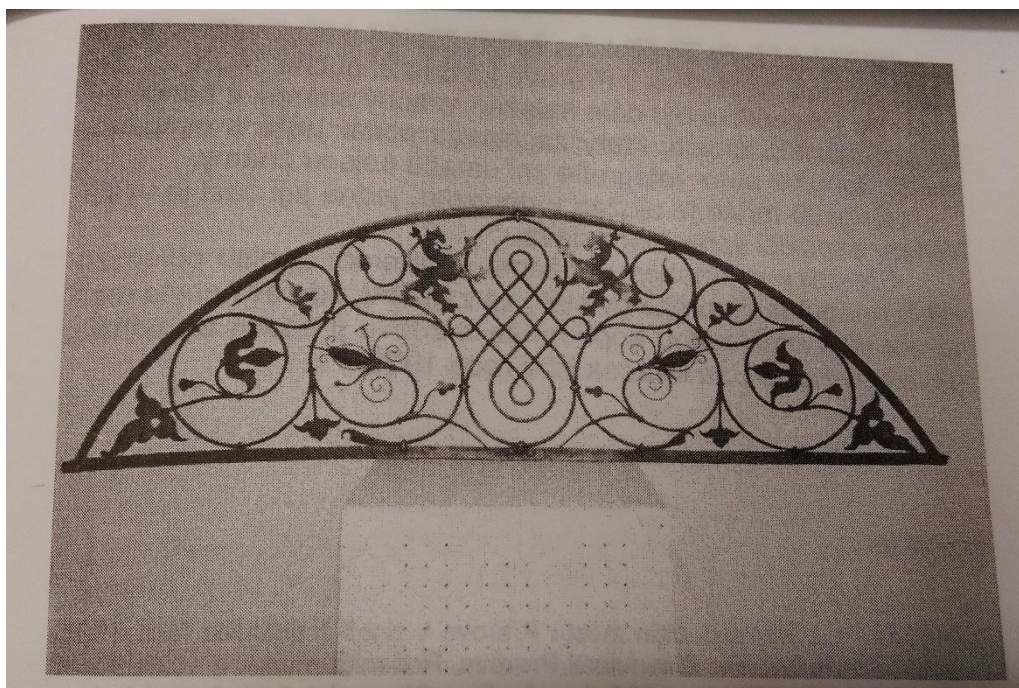

35. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvinský, Horní náměstí č. p. 31, 1616, detail nadpraží portálu.

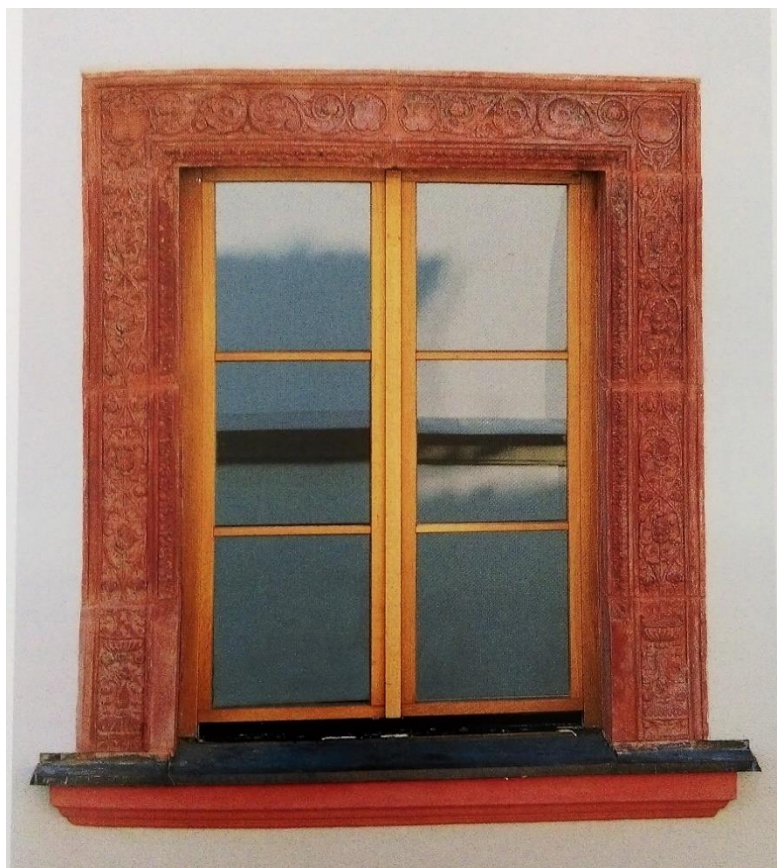

36. Přerov, měšťanský dům, zv. Korvínský, Horní náměstí č. p. 31, stav z přelomu 19. a 20. století, portál domu.

37. Přerov, depozitum Muzea Komenského, po 1675, kovaná mříž.

38. Pardubice, měšťanský dům č. p. 70, Pernštejnské náměstí, kolem 1540, terakotové ostění okna.

39. Hranice na Moravě, Městské muzeum a galerie (stará radnice), Masarykovo náměstí č. p. 21, 1544, portál.

40. Prostějov, Muzeum a galerie (stará radnice), náměstí T. G. Masaryka č. p. 21, 1538, portál.

41. Prostějov, měšťanský dům „Onšův“ č. p. 202, náměstí T. G. Masaryka, kolem 1540, portál.

42. Hranice na Moravě, měšťanský dům tzv. Čaputův č. p. 20, Masarykovo náměstí, 1583, portál.

43. Hranice na Moravě, zámek, Masarykovo náměstí č. p. 1, 1615, vstupní portál zámku.

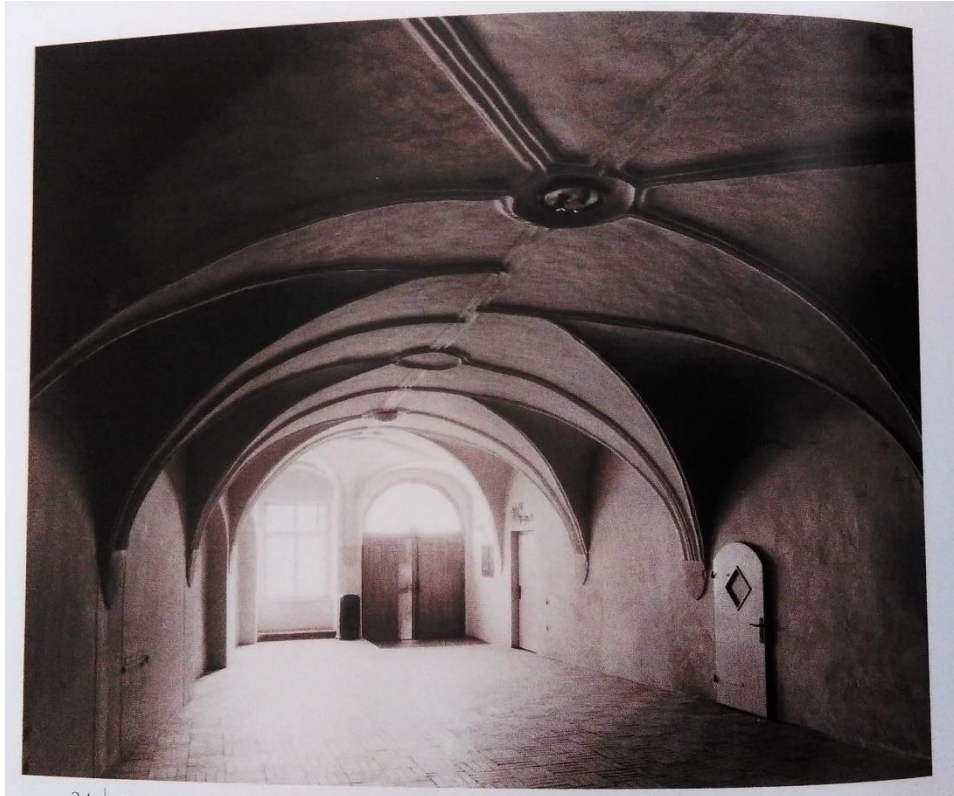

44. Olomouc, městský dům č. p. 3, ulice Ostružnická, poslední třetina 16. století, vstupní portál.

45. Olomouc, městský dům č. p. 40, ulice Riegrova, poslední třetina 16. století, druhotně osazený portál

46. Opava, městský dům č. p. 115, poslední třetina 16. století, štuková klášterní křížová klenba mázhausu.

47. Přerov, městské hradby, Horní náměstí č. p. 18, 90. léta 15. století, fortna vedoucí k hradbám Horní náměstí.

48. Přerov, městské hradby, ulice Spálenec, 90. léta 15. století, hradby s fortanou.

49. Přerov, městské hradby, ulice Spálenec, 90. léta 15. století, fragmenty trojitého systému hradeb.

50. Přerov, městské hradby, ulice Spálenec, 90. léta 15. století, detail okrouhlé bašty se střílnami.

51. Přerov, městské hradby, ulice Pod valy, 90. léta 15. století, trojitý systém hradeb.

52. Přerov, městské hradby, ulice Kozlovská, 90. léta 15. století, pohled na hradby.

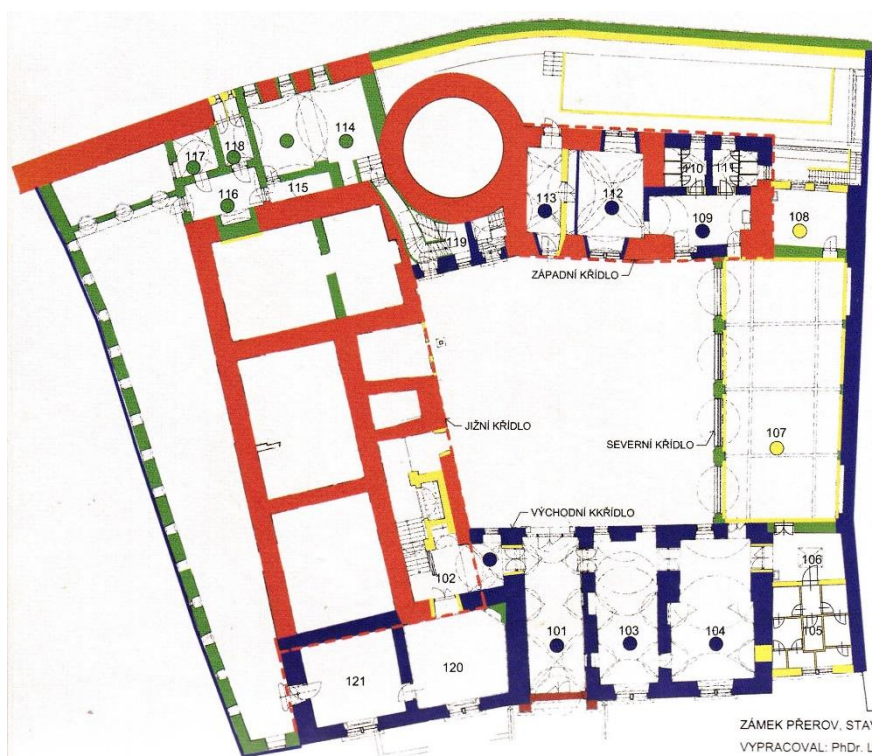

53. Přerov, městské hradby, Žerotínovo náměstí, 90. léta 15. století, fragmenty bývalého barbakánu.

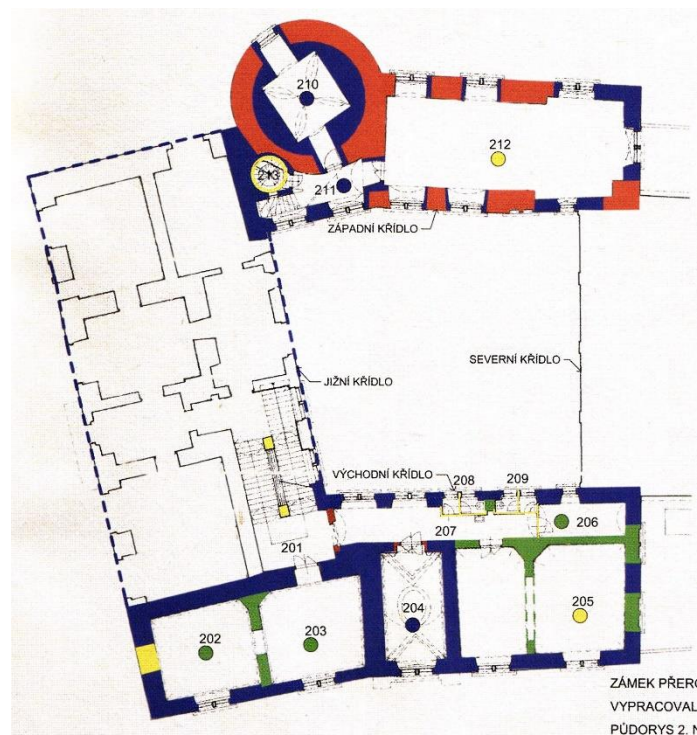

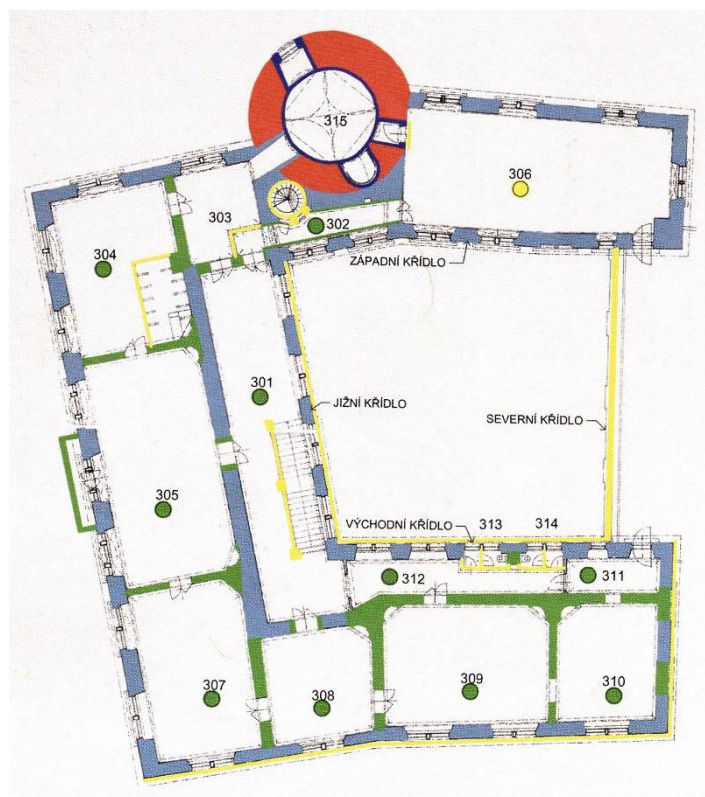
54. Přerov, městské hradby, Horní náměstí č. p. 31, 90. léta 15. století, cimbuří hradební zdi.

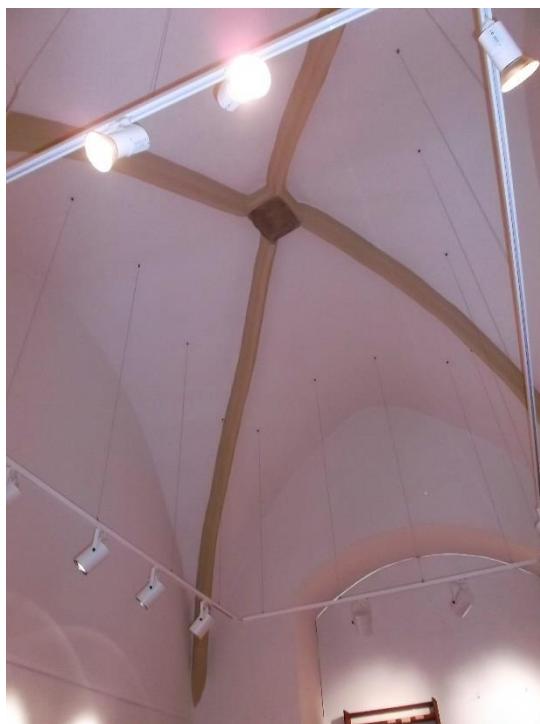
55. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, přestavba v druhé polovině 16. století a 1612–1615, půdorys přízemí zámku.

56. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, přestavba v druhé polovině 16. století a 1612–1615, půdorys první patra zámku.

57. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, přestavba v druhé polovině 16. století a 1612–1615, půdorys druhého patra zámku.

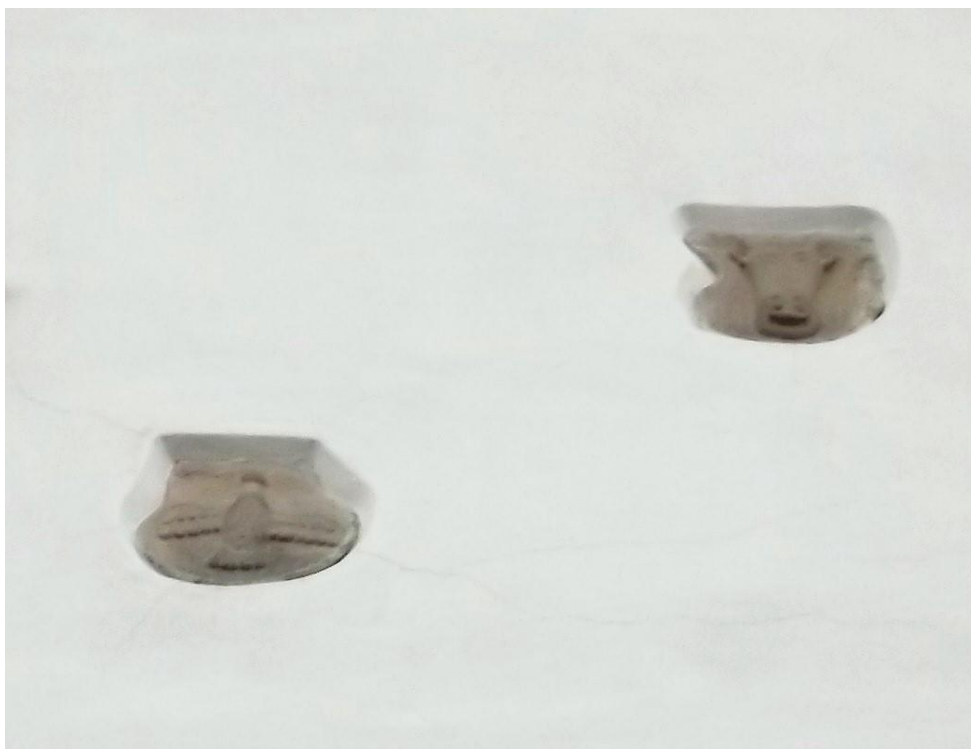

58. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, zámecká kaple se znakem Pernštejnů.

59. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, detail perňštejnského znaku v zámecké kapli.

60. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, rodový znak Anny Záhradecké ze Zahrádky a Pernštejnů.

61. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, fragment portálu sedlového typu v průjezdu.

62. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 90. léta 15. století, fragmenty pozdně gotických ostění na dvorní fasádě východního křídla.

63. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, druhá polovina 16. století, místnost s renesanční valenou klenbou se styčnými a protilehlými lunetami v prvním patře.

64. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, druhá polovina 16. století, stlačená klenba průjezdu

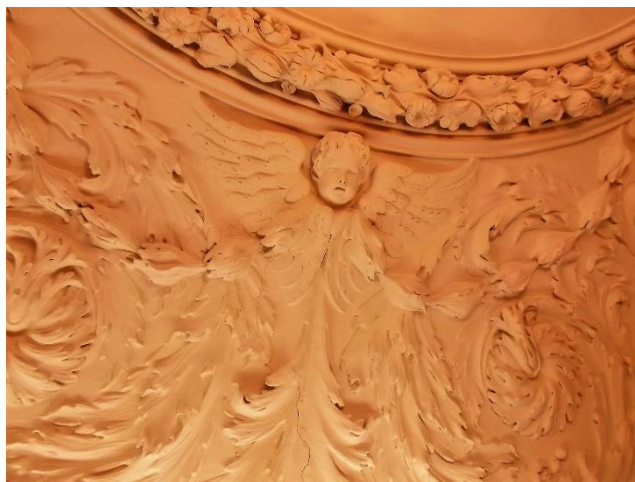

65. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, druhá polovina 16. století, 1612–1615, renesanční sdužená okna s kamennými šambránami na průčelí jižního křídla zámku.

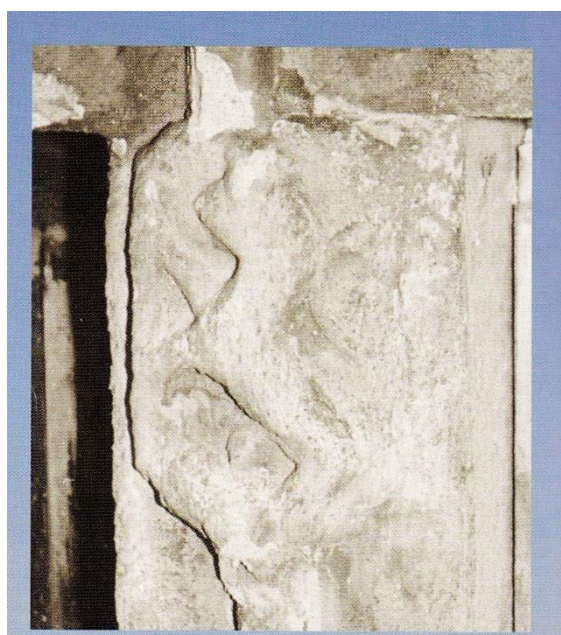
66. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 1612–1615, štukový strop místnosti v prvním patře východního křídla.

67. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 1612–1615, detail štukového stropu s motivem andělské hlavičky a křídly.

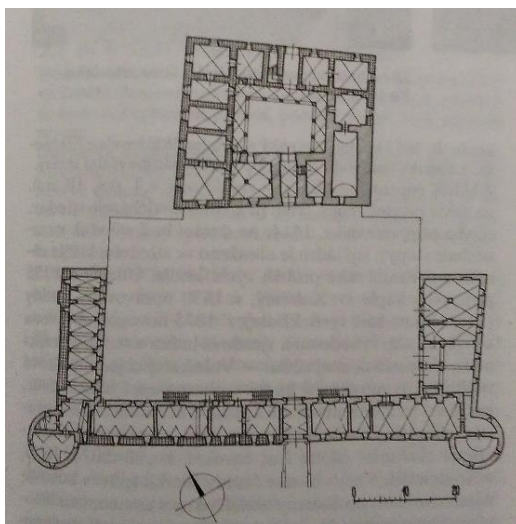

68. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 1612–1615, vstupní portál edikulového typu.

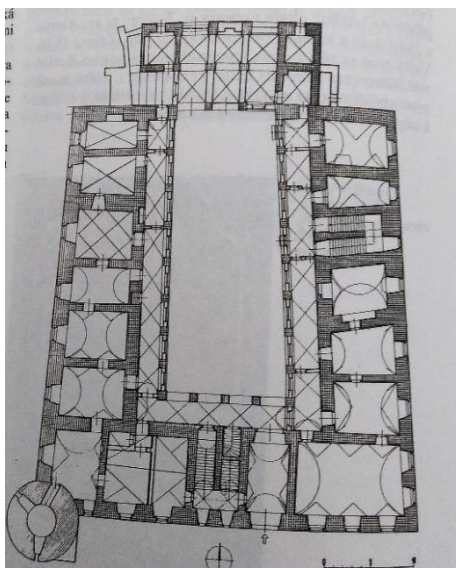

69. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 1612–1615, reliéf lva na ostění sružených oken věže.

70. Dřevohostice, zámek, Zámecká 88, 1595–1617, půdorys zámku.

71. Hranice na Moravě, zámek, Pernštejnské náměstí 1, 1490–1517, přestaveno na počátku 17. století – 1615, půdorys zámku.

72. Olomouc, městský dům č. p. 153, ulice Purkrabská, 90. léta 16. století, bosovaný portál.

73. Přerov, zámek, Horní náměstí č. p. 1, 1926, tehdejší podoba zámku.

74. Přerov, pohled na zámek z jihovýchodní strany Horního náměstí.

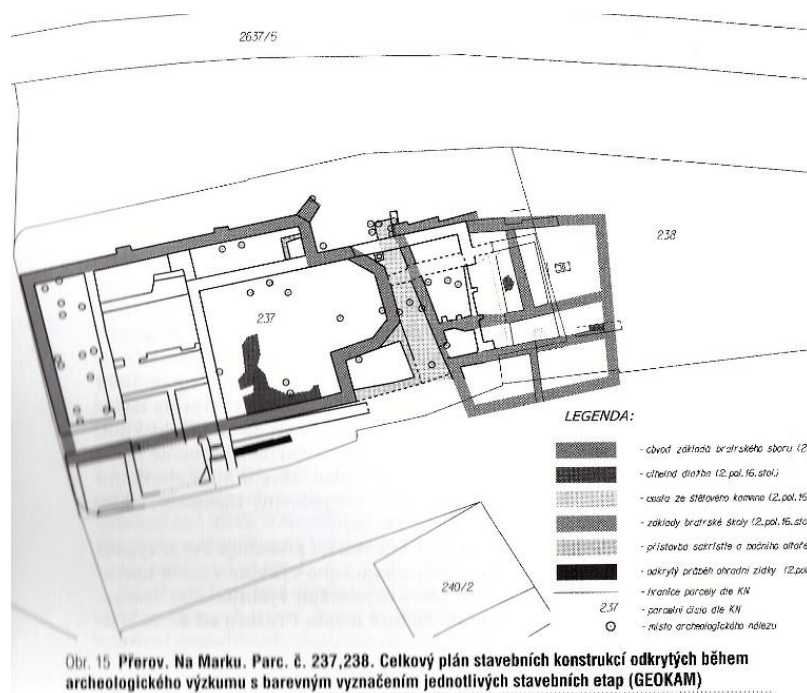

75. Přerov, pohled na severozápadní stranu zámku, fragment barbakánu a lokalitu Na Marku.

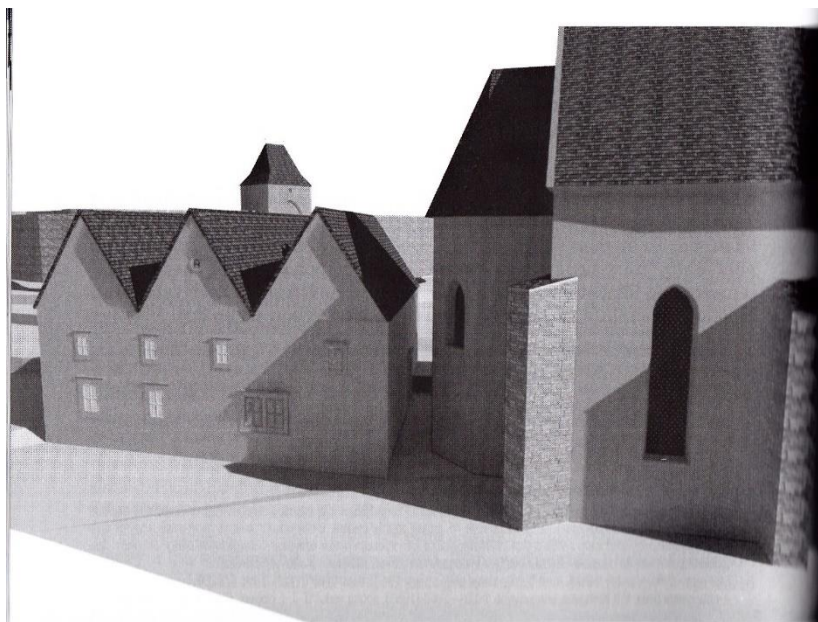
76. Přerov, Na Marku parc. č. 237, 238, letecký pohled na odkryté základy domu a sboru Jednoty Bratrské

77. Přerov, Na Marku parc. č. 237, 238, půdorys domu a sboru Jednoty Bratrské.

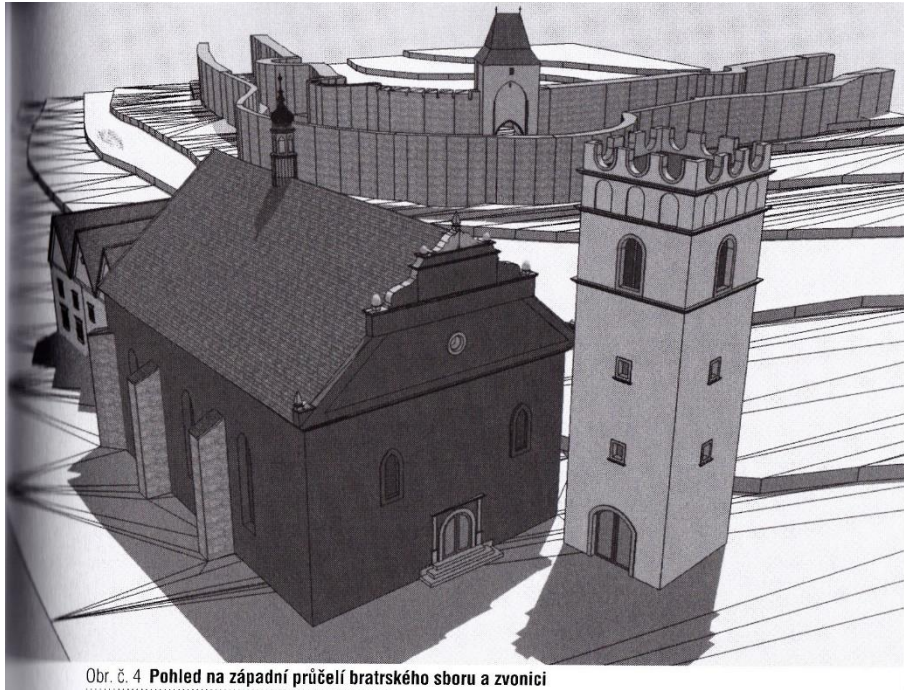

78. Přerov, Na Marku parc. č. 237, 238, polovina 16. století, unikátní renesanční ulička.

79. Přerov, Na Marku, 1498, upraveno po 1580, 3D model bratrského domu.

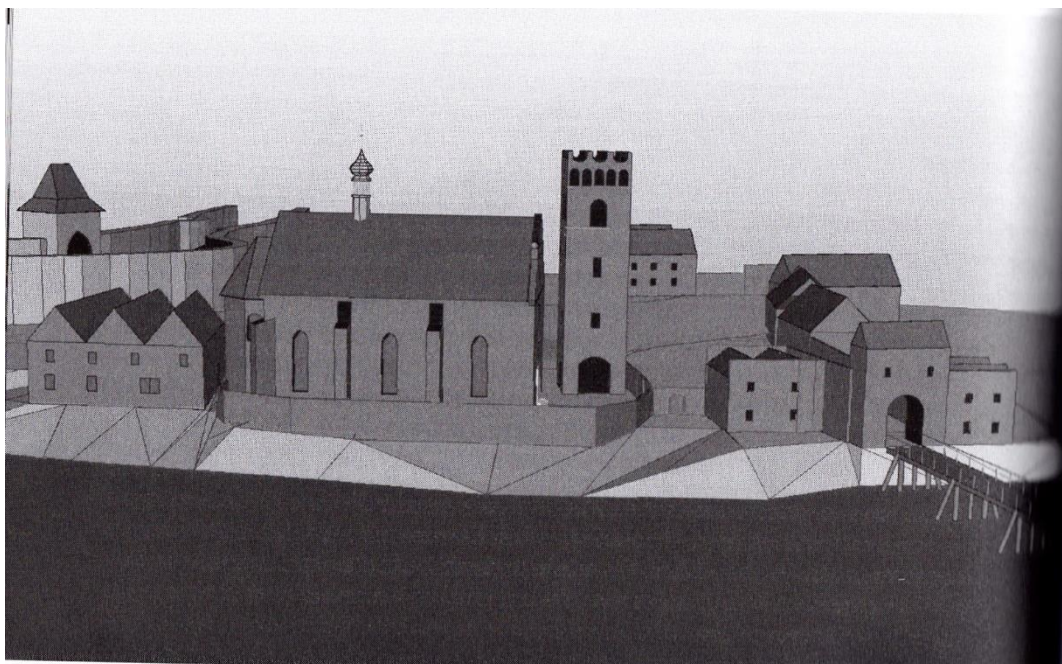

Obr. č. 4 Pohled na západní průčelí bratřského sboru a zvonice

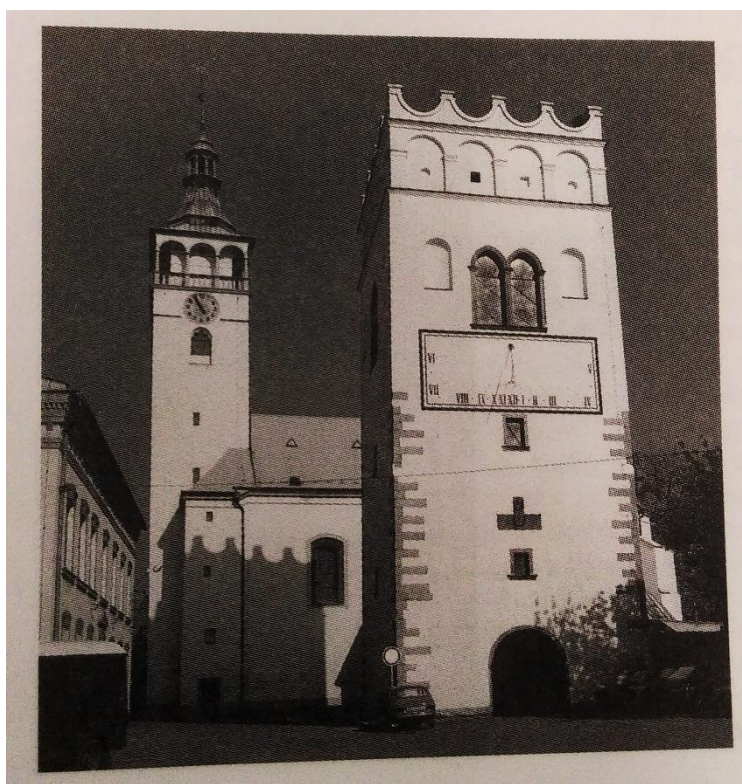
80. Přerov, Na Marku, 1554 a 90. léta 16. století, 3D model bratřského sboru a zvonice.

81. Přerov, Na Marku, pohled inspirovaný nejstarší vedutou Přerova od Jana Willenberga.

82. Přerov, Na Marku, pohled na bratrské centrum a barbakán ze severu.

83. Lipník nad Bečvou, zvonice, 1609.

84. Mladá Boleslav, sbor Jednoty Bratrské, 1544–1554.

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Žaneta Kimlová
Katedra nebo ústav:	Katedra Dějin umění
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Čehovský, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Renesanční architektura města Přerov
Název v angličtině:	Renaissance Architecture of the town Přerov
Anotace práce:	Cílem magisterské diplomové práce je komplexní analýza dochovaných renesančních staveb v Přerově. Text je obsahově koncipován do tří hlavních kapitol. První část detailně popisuje vznik města od jeho prvotního osídlení až do roku 1650, s ohledem na renesanční stavby. Druhou část tvoří katalog vybraných renesančních staveb, chronologicky seřazených. Poslední kapitolou je studie, mapující vývoj renesanční architektury města Přerova, která shrnuje studované pamětihodnosti do kontextu architektury okolních měst se snahou o jejich komparaci.
Klíčová slova:	Přerov, architektura, renesance, zámek, městská fortifikace, náměstí, měšťanský dům, Vilém z Pernštejna, Karel st. ze Žerotína
Anotace v angličtině:	This Master Thesis is aimed at Renaissance Architecture of the town Přerov. The text is divided into three main parts. The first part describes a history of the town Přerov from his foundation to 1650. The second part is catalogue of Renaissance buildings. The third capitol is a study, mapping the development of Renaissance architecture in Přerov.
Klíčová slova v angličtině:	Přerov, architecture, Renaissance, castle, fortification, square, townhouse, Williem of Pernstein, Carl of Zierotin the Older
Přílohy vázané v práci:	Obrazová příloha (40 stran), vložené CD
Rozsah práce:	156 stran
Jazyk práce:	Český

